

AARBØG 1954

D. S. K. Aarbog 1954

Udgivet af:

Foreningen af dansksindede sønderjydske Krigsdeltagere 1914-18

ved

Johs. Clausen A. P. Møller H. Hunger J. Andersen

Eftertryk kun med D. S. K. 's Tilladelse

INDHOLD

For 40 Aar siden	7
Har vi en Opgave at røgte?	8
Ved Krigens Udbrud	12
40 Aar efter	13
Stillingskrig i Frankrig	15
En Hilsen fra De forenede Stater	21
En Luftskipper fortæller	23
To Venner	30
Paa Patruljesejlads	30
Transporteret som Forbryder	32
»Tror I, at Krigen ved! Regnvejr skal afholdes i en Sal?«	33
Hvor skal vi nu leve et lykkeligt Liv sammen!	33
Paa Jagt efter Halm	34
Fra Kejserørnen til Revolutionens Kaos	35
Vagtmesteren løb med Jernkorset	39
Det første tyske Gasangreb ved Ypres den 22. april 1915	40
Dagbogsoptegnelser	42
Pakken lugtede	44
Til Frokost hos Regimentsstaben	45
Et Nytaarsminde	46
Hvor er Manden?	47
Paa Vej mod Marnefloden	48
Paa Operationsbordet	48
Da han tog Udgangsbilletten	48
Paa Rekognoscering	50
Psykologisk Studie	58
De tavse Mænds Tog	58
Gensyn med kendte Egne	60
En Vandring mellem Grave	71
Et Livstegn fra »Lille Jens«	78
Erindringer fra Verdenskrigen 1914-18	81
Fra Aarsmødet i Løgumkloster	84
Ære være deres Minde!	85

KLOKKERNE

bortføres

„I klokker deroppe i tårne,
højt over menneskebrus,
hvi kalder I alvorsbårne
Med klange af vemodssuk?“

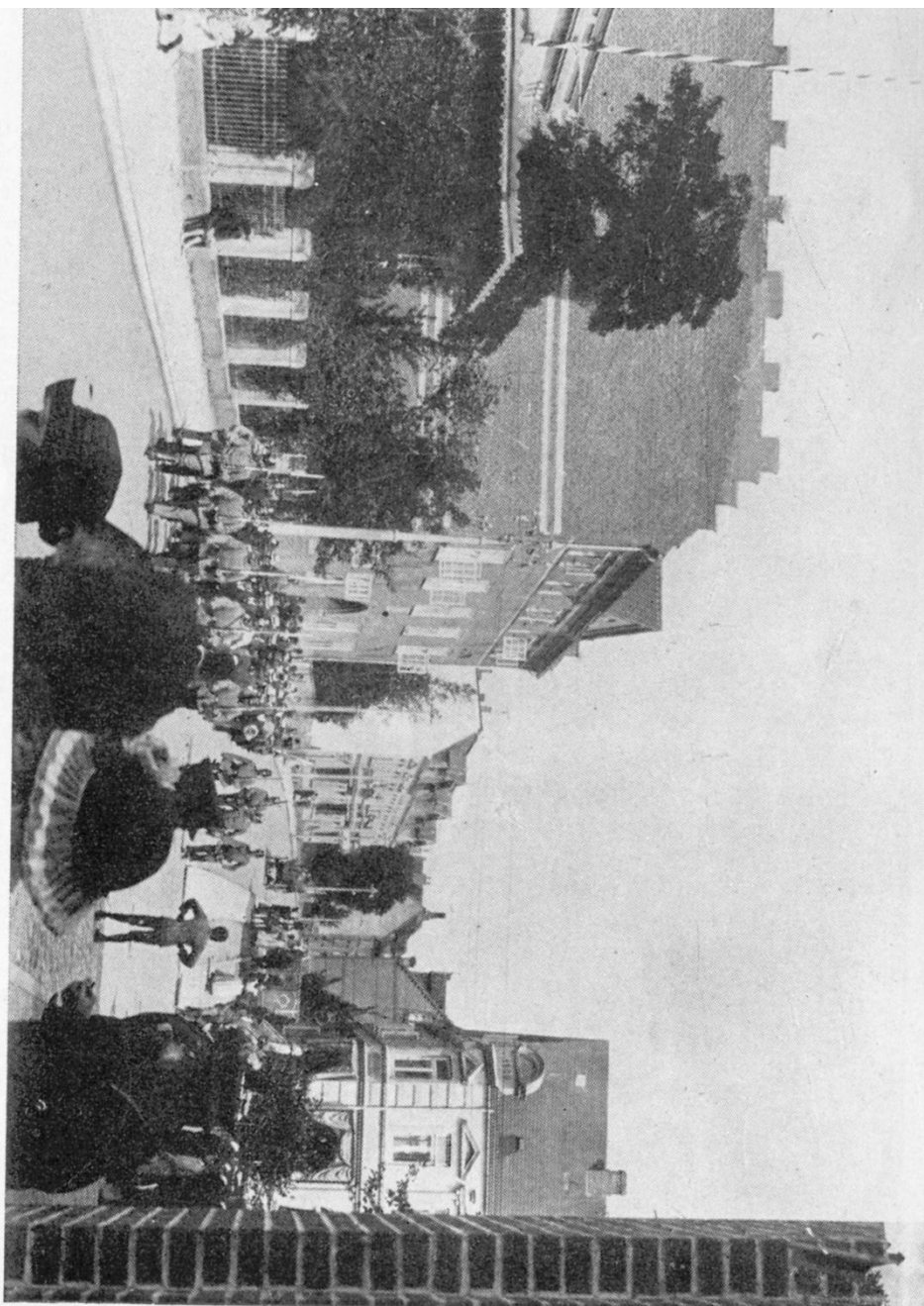
"Til søgn og til fest har vi runget
med aldrig svigtende id;
i dag vor svanesang sunget; -
Forbi nu og endt er vor tid.

Vi blidt for sidste gang toner,
i morgen tages vi ned; -
omstøbte skal til kanoner
Vi skabe elendighed.” --

De klokker fandtes for store,
De kunne ej fires ned.
Man fældede en lønlig tåre,
Da hammerslag i dem sled.

Ængstelig uhygge lagde
sig over de mange sind,
da skårene ned man bragte
For snart at smelte dem ind.

Frederik Rosenberg.

1914 - De danske Civilfanger fra Als og Sundeved føres fra »Sønderborghus« til Slottet i Sønderborg

FOR 40 AAR SIDEN

Stat her, vort hus, i fred
for hvert modvilligt øje.
Med Guds tilskikkelser
vi gerne la'er os nøje.

Her frisker vi vort sind,
her takker vi vor Gud,
velsignet være hver,
som der gaar ind og ud.

(1) Dette smukke vers mødte de besøgende, naar de kom ind gennem porten i gaarden til Sønderborghus. det nye danske forsamlingshus, som blev indviet umiddelbart før den første verdenskrigs udbrud i 1914.

Det var Københavns raadhus' bygmester, arkitekt *Nyrop*, der havde bygget dette forsamlingshus. Det var opført som en lukket firlænget gaard med indgang gennem den store port ud mod Løngang. Naar porten blev lukket i, er det som en fæstning. "Danskerne lukker sig inde bag borgens mure," sagde tyskerne.

Sønderborghus var færdig kort før krigens begyndelse. Da man ved indvielsen sad omkring kaffebordene, kom en prøjsisk løjtnant, som i nabohuset, hvor nu vandbygningsingeniøren har til huse, men som dengang var tysk officerskasino, var kommet i en lidt mere end løftet stemning, op ad trapperne og ind i salen: "Nu er der ingen grund til at feste," sagde han, "nu kommer der alvorlige tider."

Og der kom alvorlige tider. Det blev den første og saa vidt huskes den eneste fest paa Sønderborghus før krigen. Ved krigens udbrud blev det beslaglagt og anvendt til arrest for de mange gode danske mænd, som ved Krigens (2) udbrud blev arresteret af tyskerne. De sad her en kort tid og blev saa, som billedet viser, under bevogtning af soldater med skarp-ladte geværer og paasatte bajonetter ført ned til Sønderborg slot. Den dag var der dog mange af Sønderborgs tyske borgere, som skammede sig.

Saa blev Sønderborghus indrettet som lazaret, og endnu mange aar efter kunne man i gulvene paa første sal se de lysere firkanter, hvor sengene havde staaet, stikke af fra de mørkere gange mellem sengene.

En del af de arresterede blev senere direkte fra Sønderborg slot under bevogtning ført til Flensborg og her indkaldt og sendt ud til krigstjeneste uden først at komme hjem.

Det var den første anvendelse af det nye danske forsamlingshus i Sønderborg, senere har det gennem aarene været samlingssted for danske i gode og onde dage, ret et "Sønderborghus".

HAR VI EN OPGAVE AT RØGTE?

Spørgsmaalet, som det her er formuleret, sigter ikke til vore almindelige foreningsmæssige Anliggender, men alene til dette, om vi som DSKere har en Plads at fylde, et Arbejde at røgte paa den fælles danske Forsvarsfront.

Er det ikke en given Ting? Jo, det er, men Sandheden er ikke desto mindre den, at man i mindre Kredse og Mand og Mand imellem nu og da kan møde en endog ret nedslaaende Pessimisme, naar Talen er om vort Arbejdes fortsatte Mening og Værdi.

Er der Opgaver at løse ud over det rent kammeratlige, spørger man. Er vi ikke efterhaanden en Gammelmandsforening, en Sammenslutning uden Fremtid, idet vi ingen Mulighed har for Tilgang af Ungdom, en vegeterende, efterhaanden hendøende Samling af gamle Krigere?

(3) Lidt Ærtespisning, en Udflugt, et Gaasespil og et Aarsmøde kan endnu samle os, og vi kan have det rart nogle Timer, men hvad saa mere - - Hvad har vi at byde, der rækker ud over vor egen Kreds, som kunde tænkes at interessere og gavne andre?

Vi maa indrømme, at der kan være noget om Snakken. Men absolut ogsaa kun noget. At DSK er en Organisation uden nævneværdige Muligheder for Fremgang rent talmæssigt ligger i Sagens Natur og er noget, vi altid har vidst. At den uddør engang, ved vi ogsaa. Men derfra og saa til at vi ligefrem selv skulde give Tonen an til vor egen Svanesang er dog et Spring, hvis Hensigtsmæssighed jeg ikke uden videre kan faa øje paa. Det er direkte galt.

Dersom det er rigtigt, at Fremtid gror af dyre Minder, ja, saa mener jeg, at vi i det mindste har en ikke uvæsentlig Opgave at røgte, og som vi skal skynde os at faa noget gjort ved, mens Tid er. Det er denne, at give Vægten og Indholdet af vore Minder og Oplevelser Fremtidskraft og Styrke til dansk Folkelivs Fremme i vor Hjemstavn.

Vi har mange Minder. De er ikke alle lige anvendelige, thi en Forudsætning for, at der overhovedet kan gøres Brug af dem, maa jo være, at der *er* Værdier af bevarende og opbyggende Art i det, vi er i Stand til at bidrage til Mindernes Rigdom. Et andet Spørgsmaal er dette: Hvad er det, de skal være med til at fremme og bevare disse Minder? Er der i det hele taget nu, vi for længst er Danske i Danmark Anledning til at gøre noget særligt for at bevare, hvad vort er?

Jeg skal ikke fordybe mig synderligt i den Side af Sagen her, men nøjes med at henvise til, hvad Tiden og dens Tilskikkelser har lært os - alene i Perioden fra 30'ernes Begyndelse og indtil det tyske Sammenbrud i 1945.

De Brydninger af folkelig, kulturel og national Art, Som fra Arilds Tid har kendetegnet Udviklingen paa den Grænse-Bro, vor Hjemstavn er en Del af, dette Livtag mellem to Kulturer, som er udtrykt i Linjerne "en Bejler kom fra Syd og en fra Norden" har været præget af (4) skiftende Tiders skiftende Former, men Udviklingen har aldrig staaet stille og vil heller ikke komme til det i Tiden frem over. Kampen har skiftet Form mange Gange i Krigs- saavel som i Fredstid. Men Resultatet har altid været, det viser Historien os, at hver Gang vi sløjede af eller var uopmærksomme, maatte vi vige og altid paa et eller andet af vort egets Bekostning.

At øve en national Indsats er ikke ensbetydende med at være paa Nakken af Modstanderen evig og altid. Vi skal ikke beskære vor nationale Modstander for nogen Ret, der tilkommer ham i Kraft af Landslov og Vedtægt, i Kraft af det Stemmetal, han er i Stand til at mønstre. Men vi skal saa sandelig heller ikke ved Magelighed og egen Ligegyldighed skabe Tilstande, der giver det fremmede Mulighed for at brede sig paa vort eget Bekostning. Det er ikke alene ansvarsløst, det er taabeligt. Udviklingen staar ikke stille, og derfor er Indsatsen akkurat saa nødvendig i Dag som i Fremmedherredømmets Tid. Sandheden er jo den enkle og urokelige, at det er den enkeltes og kun den enkeltes Holdning levendegjort i Gerning og Handling fra, Dag til Dag, der bestemmer Strømmens Retning i det lange Løb.

Kun i samme Grad vi i den Maade, vi lever vort Liv paa gaar ind for de Kulturværdier, den Kulturverden, vi nu engang er rundet af, er vi i Stand til i samme Grad at bevare den. Hverken mere ener mindre. Og derfor er der fremdeles Brug for en stadig Mobilisering af al vor Kraft og al vor Evne.

Nu kan man saa spørge, hvad Nytte mon Minderne er til i Forhold til en slig Aktivisering, men det vender vi tilbage til.

Først kunde jeg have Lyst til at sige et Par Ord om en anden Indvending, man kan møde nu og da, naar Talen er om DSK. Det er denne: Hvorfor dannede DSK'erne egentlig egen Organisation? Hvorfor meldte de sig ikke til fortsat Kamp for Hjemstavns Kulturverden i de bestaaende danske Foreningers Række?

(5) Det kunde man naturligvis have gjort. Mange var og er forøvrigt fremdeles med der. Men naar man nu havde Mulighed for at faa endnu flere med ved at vælge egen Form, var det saa ikke en Fordel? Man marcherer adskilt, men slaar jo da samlet. Hertil kommer, at netop den Side af Sagen har langt dybere Perspektiver, og det var vel egentlig ikke mindst det, der blev det afgørende. Man ønskede at markere en ganske bestemt Linje.

Se, der var jo engang, da Nordslesvig folkeligt og nationalt var i en yderst farlig Situation. Man kunde forudse en Tid, hvor Danskheden ingen Fremtid havde mere, fordi Ungdommen i Tusindtal forlod Hjemstavn, udvandrede til andre Lande, fordi den ikke kunde tænke sig, ikke vilde gøre prøjsisk Militærtjeneste - og det var jo Vilkaaret dengang for at faa Lov til at blive i Landet som lovmæssige Statsborgere.

Nordslesvig var godt paa Vej til at blive et Land uden Ungdom med skæbnesvangre Følger just for det, som var det afgørende: Bevarelsen af dansk Folkelighed, dansk Liv i Fremtiden.

Først da man hen imod Slutningen af 80'erne fik øjnene op for, at Retsstandpunktet, Protestpolitikken alene ikke slog til mere, men at man maatte indrette sig paa en Kamp for Modersmaal og Folkerettigheder paa langt Sigt, ændredes Billedet. Det kom nu til en planmæssig Samling af Kræfterne med Fremgang baade for Foreningsarbejdet og for Stemmetallene ved Valgene. Og denne Fremgang var først og fremmest Udtryk for dette, at dansk Ungdom nu forstod sin Pligt og sit Ansvar, blev i Landet og tog den prøjsiske Militærtjenestes ubehagelige Byrder paa sig.

Denne Statsborgerskabs-Forpligtelsens yderste Konsekvens, ja, det var jo Muligheden for en Dalgat skulle gaa i Krig under de prøjsiske Faner. Og den kom, den Dag. I 1914 og igen i 1939. Og ogsaa den Del af Statsborgerskabets Pligter paatog dansksindede Sønderjyder i Nord og Sydslesvig sig. Ikke af Kærlighed hverken til den (6) tyske Stat eller Tyskernes Sag, men alene for - i hvordan det end gik - ogsaa i Fremtiden at kunne fastholde med Rette Retten til fortsat at leve og virke som Dansksindede, øve en Indsats for Danskhedens Bevarelse i Hjemstavn.

Det er muligt, at dette ikke har staaet helt klart for alle dengang, Krigstrommerne rørtes, Men siden har flere og flere forstaaet, at anden Mening kunde den Del af Pligtens Opfyldelse ikke have for nogen Dansk.

Naar man derfor fra DSKs Side ønskede at slutte op i Rækkerne under egen Organisationsform, da Nazismen i 30erne truede med Indfald og Gennembrud, mon det saa ikke var for at statuere, at ogsaa Kristtjenestens Tid var at betragte som en Indsats i den folkelige Kamps Tjeneste, og at man meldte sig til Tjeneste *samlet* ogsaa nu.

Men hvis dette er rigtigt, og mon det ikke er, saa er for mig at se med denne Holdning manifesteret noget meget vigtigt ogsaa i anden Henseende.

Vi ved fra vor Soldatetid, ikke mindst fra Fronten, hvor vigtigt det var altid at have Føling til Siderne og en sikker Forbindelse bagud.

- Nicht abreissen! Zusammen bleiben!

Opretholdelsen af Forbindelsen bagud var Alfa og Omega.

Det var den ogsaa under den folkelige Kamps skiftende Kaar. Vor Historie har talrige Eksempler, der viser Rigtigheden af, at Kæden kun er saa stærk som det enkelte Led. Forbindelsen fra Slægt til Slægt har været af afgørende Betydning for os gennem alle Tider. Den har ikke altid været i Orden, desværre, det er en anden Side af Sagen, men den har altid været afgørende for vor Stilling.

Hver Spaan, du finder i Danmarks Jord
er Sjæl af dem, der har bygget Riget.
Vil selv du fatte dit Væsens Rod
skøn paa de Skatte, de efterlod!

(6) Med dette in mente kan vi vende tilbage til det, vi forlod før: Vore Minder. Ikke dem, vi har saa mange af til Skæmt og Moro fra Krigens brogede Hverdag, men dem, der groede netop af en sikker Forbindelse bagud til Livskilder, der randt af Slægtens Spor i Stort og Smaat og derfor kunde bære ud over Dag og Tid og Død og Grav.

De kunde være vidt forskellige naturligvis for den Enkelte, disse Minder, og alligevel finder man ofte i dem Udtryk for et Fællesskab, som paa mange Maader er karakteristisk for dansksindede sønderjydske Krigsdeltagere under Krigens Kaar.

I den sønderjydske Krigslitteratur finder vi Eksempler, der er værd at dvæle ved, men Pladsen tillader ikke Fordybelse, jeg maa nøjes med en enkelt kort Skitsering af Sind og Karakter til Belysning af, hvad jeg tænker paa og gerne vil henvise til.

I et af Brevene fra Fronten skrev den unge Jeppe Østergaard fra Stursbøl: "Jeg vil saa gerne leve, har aldrig elsket Livet højere end nu. Men jeg frygter ikke Døden, thi jeg føler, at det ikke betyder Tilintetgørelse, og jeg ved, at Kristi Ord har bestaaet sin Prøve gennem Tiderne".

Og ved en anden Lejlighed skrev han det for nærværende Sammenhæng i særlig Grad betydningsfulde: "Kærligheden til Hjemstavnen uddybes i det fremmede. Tro mod vor Fortid vil vi i Fremtiden fylde var Plads og gøre vor Pligt, som enhver alt gør det herude --"

Ikke sandt: Som enhver alt gør det herude - - Deri ligger jo, at i hvert Fald han havde forstaaet Pligtens dybeste Hemmelighed, haarde Konsekvens i Forhold til Folk og Hjemstavn.

Mikael Steffensen fra Styding, en af Jeppe Østergaards samtidige, opholdt sig i det gamle Land, da Krigen udbrød og kunde have undgaaet den ved simpelthen at blive der i Sikkerhed. Men han sagde: "Nej, dernede er jeg født. Der er jeg vokset op. Der bor de

Mennesker, jeg holder af. Der har jeg tænkt at skulle have min Gerning engang. Og det vil jeg sætte mit Liv ind for".

(8) Saa fast forankret var han i sit eget, i Folkets Verden, at han uden Betænkning paa Stedet kunde tage dette klare, faste Standpunkt.

Jeppe Østergaard faldt i Polen, Mikael Steffensen i Flandern, og mange, mange med dem, som var af samme Sind og samme Karakter.

De havde i sig, disse Mænd fra Nordslesvig, det, Bjørnson kendte saa vel og fremfører i Sangen om det herligste Rejsefølge:

Se, deri er jeg af Sneglearten,
at Huset fører jeg med paa Farten -

Huset, det vil sige Hjemmets rige Verden, Livet, der leves deri og af Folkets sande Kulturtikilder fra Kirke, Skole og Samfund, af dybe, stærke Minder. Han har det altsammen i sig, hvor end han færdes, som en gylden Skat, som en sjælden Kraft, der bærer og løfter og bevarer, hvad end Verden maatte byde af ondt og slet, af Død og Undergang. *Han har Forbindelsen tilbage urokkelig*, levendegjort i Evighedsværdi. Denar staar han stærk og frimodig.

Det var naget af den samme styrken de og bevarende Magt *hjemmefra*, Mændene fra Nordslesvig var fyldte af som en aandelig Balast, en usynlig Kraftreserve. Dansk Folkelivs, dansk Ungdomslivs forunderlige Verden havde været med til at danne dem, saa de stod, ingenlunde uden Angst og Bæven, men dag stærkt, selv i det haardeste Uvejr, ja, saa stærkt, at de endog i mange Tilfælde ved deres Menneskelighed, ved deres Tro kunde være noget ogsaa for andre.

Her er i Sandhed Tale om Værdier, kommende Slægter kan drage Nytte af og *som vi skal være Formidlere af*. Lad os, der slap med Livet i Behold, aldrig glemme den Forpligtelse, vi er bundet til i Kraft af det Testamente, de faldne dansksindede sønderjydske Krigsdeltagere har efterladt sig.

(9) Her er vi nemlig efter min Mening helt inde ved Kernen af det, som maa være vore Minders Styrke og Værdi af opbyggende og bevarende Art og ved Opgaven, der påhviler os som DSKere. Vi maa kunne lytte til Kilderne, hvorfra Kraften til Modets Opretholdelse fremdeles skal hentes: var kristelige og folkelige Kultur, nordisk Frisind, nordisk Retsopfattelse og Medmenneskelighed - - og vi maa være i Stand til at videreføre Arvens ædle Gaver som værdifulde at virke og leve paa ogsaa for dem, der skal vogte Arven efter os.

Samle den ufødte Tid med en svunden,
det er den Gerning, vi levende har.

Der er Opgaver nok og ikke fjerneste Grund til Pessimisme med Hensyn til DSKs Arbejde og dets Muligheder.

Jeg ved saa udmærket godt, at det kan være svært, vanskeligt, at skaffe Ørenlyd i vor Tid for Toner af den Art, der her er rørt ved. Men det maa ikke afholde os fra at sætte ind overalt, hvor en Lejlighed skimtes. Vi maa gøre det om ikke for andet, saa for den opvoksende Slægts Skyld. Dens Veje er maaske ikke altid vore Veje. Enhver Tid kræver sin Farm og sin Gang. Men netop derfor bliver det var Opgave ud fra vore Erfaringer og Oplevelser i Folkesagens Tjeneste at gøre, hvad vi kan, for at mulige nye Vejes sikre Forbindelse bagud ikke brister. Vi har, om vi forstaar det, en Fond at øse af, som det maaske dog ikke skulde være helt uden Betydning for vor Tids Unge at erfare noget om til Forstaaelse af Sammen-

hængen i vort Folks Udvikling, af den enkeltes Pligt og Ansvar, Indsatsens Nødvendighed fra Dag til Dag i Slægtens Spar.

Haderslev, August 1954.
Chr. Petersen.

Ved Krigens Udbrud

(10) Vi ældre husker jo alle Slutningen af Juli Maaned 1914. Der var Sprængstof i Luftten, og der gik de utroligste Rygter om, at nu kom Krigen. Vi haabede, at det ogsaa denne Gang skulde blive ved Rygterne, men den 1. August skete Ekspllosionen.

Den 30. Juli var jeg til Sogneraadsmøde, og paa Hjemvejen gik jeg ind i Østerby Kro. Der var her forsamlet mange Mennesker, og Snakken gik livligt. Midt under det hele kom Gendarm Engel fra Skovby. Han var meget begejstret. "Jetzt gehts los!" raabte han. Han lod mig i en kort Samtale forstaa, at der i den nærmeste Tid vilde ske noget med mig. Dagen efter maatte jeg i H. t. Mobiliseringsordren sammen med mange andre melde mig paa Kaserne i Sønderborg, men jeg blev afvist som overtallig.

Om Morgen den 4. August var jeg gaaet hjemmefra, og da jeg et Par Timer senere kom tilbage, sagde min Kone, at Gendarmen havde været for at arrestere mig. Men, havde han sagt, Vognen var fuldt besat, saa jeg havde at melde mig paa Hørup Station om Eftermiddagen Kl. 2. I Toget mødte jeg flere andre af mine "Lidelsesfæller" og en hel Del Reservister, som skulde møde i Flensborg.

Da vi kom til Sønderborg, blev vi afleveret paa "Sønderborghus", vort nye danske Forsamlingshus. Den Modtagelse, jeg her fik af Overvagtmesteren, var i den Grad uforskammeret, at jeg som dansk Mand ikke vil gengive den.

Paa Sønderborghus var der mange Bekendte og Lidelsesfæller, fra Dr. Sarauw, Augustenborg, til Landevejsriddere. Vi blev behandlet paa ægte prøjsisk Maner. Hver Time gik en Patrulje med opplantet Bajonet gennem Stuerne, vi skulde ikke pleje noget Kammeratskab. Nogle Dage senere blev vi Arrestanter ført gennem Sønderborgs Gader ned til Slottet. Det var et opsigtsvækkende (11) Tog. Soldater med skarpladte Geværer med paasat Bajonet foran, ved Siden og bag os, vi med vore Pakkenelliker paa Ryggen eller under Armen.

Paa Slottet, som jo var Kaserne, men stod tomt, da Bataillon var draget i Krig, blev vi inddelt stuevis, op til 15-20 paa Stuen. Men vi gamle Soldater kendte jo Rummelen og fandt os hurtigt til Rette. Den første Dag blev vi indført i en Protokol. Da ingen af os kunde svare paa, hvorfor vi var arresterede, sagde Skrивeren: "Na, ja, dann schreiben wir ein X". Tiden gik med at spille Kort og fortælle Historier. De helt utrolige Rygter blev fortalt, Aviser maatte vi jo ikke faa, og der stod saamænd heller ikke noget i dem.

Blandt Fangerne var vi 15 Mand, som var militærpligtige. Den 16. August blev vi, uden først at komme hjem, ført til Flensborg under meget stærk Bevogtning. Vi kom i Trøjen og blev sendt til Kappel, hvor vi sammen med flere Landsmænd maatte gøre Vagttjeneste. Vi

havde det godt her paa Kystvagten fra Flensborg Fjord ned til Slien. - Jeg vil dog til Slut bemærke, at jeg den første Dag havde en mærkelig Oplevelse.

Ved Opraabet til Stamrollen opgav jeg Navn, Adresse og Fødselsdag.

Feldwebelen sagde glædesstraalende: „70 geboren, dann sind Sie ja freiwillig,“ hvortil jeg kort og tydeligt svarede: "Nein." Der gik dog ikke mange Dage, før de vidste, hvem vi var, og hvorfor vi var kommet saa sent. Amtsforstander Kjær, Sønderborg, var meget stærkt interesseret i mit Befindende og forespurgt, om jeg stadig var der. Han havde sikkert regnet med, at jeg allerede var i Skyttegraven. Men det kom jeg jo senere.

*Hans Thomsen,
Damkobbøl, Kegnæs.*

40 aar efter

(12) Der er nu gaaet 40 aar, siden den store verdenskrig, som kom til at vare i fire lange aar, udbrodt. Det maa absolut være et tegn paa, at vi, der den gang var unge og raske, nu er ved at blive ældre. Vi sidder nu, som man siger, paa den bænk, der tages af. Men det er jo det mærkelige ved det, at jo ældre man bliver, des mere ynder man at lade tankerne gaa tilbage, at dvæle i minderne. Og naar man saa lader tankerne gaa tilbage til denne begivenhedsrige tid, da vil begivenhederne komme til at danne ligesom en broget mosaik, der lidt efter lidt tog form og blev til verdenskrigens store ragnarok.

Vi, der var soldat dengang, husker, hvorledes den tyske hær i efteraaret 1913 blev udvidet med i hvert fald to armekorps, hvorledes der blev formeret flere nye kavaleridivisioner osv.

Jeg laa i garnison i Deutsch Eylau, nær den polske grænse, og aftjente min værnepligt ved den ridende afdeling af feltartilleri rgt. 35, en afdeling, der var tildelt 2. kavaleridivision. I løbet af 1912 og 13 havde vi flere gange øvet ”prøve-mobilisering”. I løbet af seks timer skulle vi være færdige til at rykke i felten, d. v. s. modtage krigsuniformer og udrustning, skarp ammunition, marchere til banegaarden og indlades i toget.

Men i efteraaret 1913 og i begyndelsen af 1914 blev dette for vort vedkommende forandret. Skønt vi laa i garnison ikke ret langt fra den polsk-russiske grænse, skulle vi efter den udarbejdede mobiliseringsplan ikke mere i løbet af seks timer rykke ud mod øst, men vi skulle den 3. mobiliseringsdag rykke mod vest.

Tyskland var forberedt paa en krig mod to fronter, ja, regnede med den. Og hvordan var man forberedt! Alt, indtil de mindste detailler, var gennemtænkt og forberedt. Jeg blev afkommanderet som ”hjælpe skriver” paa afdelingsskrivestuen og var med til at afskrive den ændrede mobiliseringsplan - eller, som det hed ”mobiliserings-kalender” (13) for vor afdeling. Vi var tre mand, som var afkommanderet til dette arbejde. Vi maatte møde i fuld galla, ”paradeuniform”, med sabel, bandoler, hjelm med hestehale og hele molevitten, og fik saa

lov, eller om man vil, befaling til "i tilknytning til den faneed, vi" osv., at sværge paa aldrig at røbe noget af det, vi nu - omend noget spredt - fik indblik i.

Den første mobiliseringsdag om morgenen ville der indtræffe opfyldningsmandskab. De skulle afhentes ved banegaarden og føres hen til beklædningsmagasinet. - "Liste A": her stod deres navne; samtidig med navneopraabet skulle mænd, som var posteret i magasinet, udlevere tøj bylter, som var forsynet med de opaabtes navne. De havde prøvet tøjet i forvejen, saa det passede! Det var ikke som i Østrig, hvor reservisterne ankom i store skarer og ofte maatte gaa i dagevis, inden de kunne blive iklædt. Her gik det hurtigt, og saa snart iklædningen var færdig, gik de nye feltgraa over i spisesalen til morgenkaffe. Købmand - lad mig bruge hjemlige navne - Petersen havde ved underskrift forpligtet sig til første mobiliseringsdag om morgenen klokken" seks at levere saa og saa mange pund kaffe. Vedhæftet en bestillingsseddel, en regning, hvor kun beløbet skulle indføres, en anvisning og en kvittering. Til om middagen det samme med købmanden, slagteren osv. Smedemester N. N. havde forpligtet sig til første dag om eftermiddagen at slibe hundrede sabler, dog paa betingelse af, at der skulle stilles 2-3 hjælpere til raadighed.

Da mobiliseringsdagen kom, rykkede garnisonens andre troppedele i felten, kun reserveafdelingerne og den ridende afdeling var tilbage. Vi arbejdede paa forskud, saa de sidste to dage var der intet at bestille. „3. ridende færdig til afmarch", meldte Hauptmann Stieff stolt den anden dag ved middagstid. Jeg gik og morede mig med at fortælle, hvad vi skulle have til middag, til aften o. s. v. Hvorfra jeg vidste det, var en gaade, men det passede. - 3. mobiliseringsdag fik vi travlt. Klokken elleve (14) var vi i virkeligheden færdige, forspændt o.s.v. 11,10 var der gudstjeneste, og præcis kl. 12: "Sid op! March!" - Med musik i spidsen marcherede vi gennem byen, som mange af os aldrig skulle se mere. Efter planen skulle vi køre 1,08, den blev 1,12, saa præcist gik det.

Befolkningen var for størstedelen sur og mukkede - flertallet var jo polakker, og der var fanget og skudt flere spioner. Der var patruljer paa vejene, ved jernbanebroerne og paa stationerne, De var paa jagt efter "franske guldbiler", paa vej til Rusland. Ingen blev fanget; det var vistnok fantasi det hele. Som herhjemme hos os gik ogsaa her en arrestationsbølge over landet.

Mobiliseringsplanen forudsaa ved bestemte stationer, at heste skulle vandes, foder modtages, ved andre stationer aftensmad, te og pølser, her morgenmad, der middag og - menuen var fastlagt i forvejen. Maden blev delt rundt af Røde Kors-søstre og frivillig arbejdskraft. Det var endog bestemt, hvor vi skulle modtage ren vask, ved næste station afgive den gamle. Landet, vi kørte igennem længere vestpaa, sydede af begejstring, ikke mindst i Berlin. Vognene bar de kendte paaskrifter: Nach Paris o.s.v, og senere, da England var gaaet med i krigen: Ned med England! Fire dage varede rejsen gennem Tyskland. I Eilendorf, en forstad til Aachen, forlod vi toget og blev indkvarteret, staben hos en medicinalfabrikant, som i nogen grad havde misforstaaet situationen: "Vi kæmper alle for samme sag, vi er lige og spiser ved samme bord!" sagde han til særlig stor forargelse for de yngre officerer og underofficerer, som vel nok var stolte over at skulle spise sammen med de højere officerer, men - der var jo ogsaa de menige

Næste morgen gik turen gennem Aachen, et sandt triumftog, og en times tid senere overskred vi den belgiske grænse. Saa var vi med eet midt i krigens gru: Nedbrændte huse, døde kreaturer, pigtraadsspærringer, spioner og franc-tireurs, med hvilke der gjordes kort proces. Jeg ser endnu, hvorledes nogle husarer kom med seks bagbundne (15) mænd paa en af de kendte store, tohjulede kærre. Kærrens skagler blev løftet i vejret, saa de bagbundne

mænd trimlede ned paa jorden. Patruljeførerne aflagde en kort rapport til "kleiner Moltke", ritmester v. d. Osten, vor generalstabsofficer. Inden han havde hørt rapporten til ende, raabte han: "Sechs Mann mit Karabinern!" og lidt efter: "Himme1kreuz! Wo bleiben die sechs Mann!" - Tre af de fangne blev løst og fik hver en spade til at grave en grav. Saa blev de tvunget til at se deres kammerater blive skudt Og kunde saa gaa. Krigens gru!

Længe varede det jo ikke, inden vi kom i kamp, og vi havde svære tab paa turen gennem Belgien. Saa passeredes den franske grænse. Sejr! sejr! sejr! Vi nærmede os Paris og saa -.

Vi husker brevet, som en af vore landsmænd sendte hjem: "Vi gaar frem og frem! Hver dag 30-40 km, ofte mere. I forgaars vendte vi Om ("machten wir kehrt"), og gik stadig frem. I aften var vi naaet frem til den lade, hvor vi var indkvarteret for tre aftener siden".

Ja, saaledes gik det. I oktober stod vi pludselig igen i Belgien, ved Yserkanalen, Fronten stivnede, den gamle Häseler fik ikke den lovede frokost i Paris, vi fik ikke den ønskede fred inden jul. I fire lange aar fortsattes myrderierne, inden krigen holdt op. Da havde de krigsførende magter slidt hinanden op. De friske amerikanske tropper med deres storslaaede udrustning afgjorde krigen. Kejseren flygtede til Holland, uden dog at blive betragtet som desertør eller komme i en "straffebaltaillon".

Nu er det 40 aar, siden den første verdenskrig begyndte. Den fortsatte gennem fire lange aar, den sluttede, men endnu lever vi under krigsfrygtens usikkerhed. Nu, 40 aar efter, at den første verdenskrig begyndte, beder millioner af mennesker stadig den samme bøn, som vi bad saa ofte under krigen: Gud, giv os fred! Giv os en verden uden krig, uden frygt!

A. P. M ø 11 e r, Graasten.

Stillingskrig i Frankrig

(16) I begyndelsen af året 1915 kom jeg med en transport til Frankrig. Vi var en sen aftenstund startet fra Segeberg i Holsten. Byen havde været festligt illumineret, og så godt som hele byens befolkning havde fulgt os til banegården. Under brusende hurraåb var toget gledet ud i nattens mulm og mørke, ud i det uvisse. Gik det mod øst - eller mod vest? - Og nu var vi standset i Chauny i Frankrig.

Vi blev kommanderet ud af toget. På banegården stod vi opstillet i rækker. Time efter time gik, og vi fik lejlighed til at betragte det travle liv, som rørte sig her. Ved mørkets frembrud kørte tyve store lastbiler frem. Med ca. tyve til tredive mand på hver, godt pakket, kørte vi bort. Efter omkring ved to timers kørsel gjorde vi holdt. Det var i en landsby ved navn Murancour, og her blev vi indkvarteret indtil videre.

Efter at vi havde spist noget af den mad, vi havde medbragt, lagde vi os dødtrætte i halmen og faldt straks i søvn. Den næste morgen var vi tidligt på benene, nysgerrige efter at lære de nye, men fremmede omgivelser at kende" Landsbyen var ret stor, bygningerne overvejende gamle. Noget særlig seværdigt fandtes ikke, men vi fik også snart andet at

tænke på. - Vi stod nemlig under kommando af en vis Hauptmann Marben. Han skulle nok sørge for, at vi ikke kedede os. Hver dag var optaget af skarp eksercits, lige fra den tidlige morgenstund til sent på aftenen. Det var knapt nok, at han undte os tid til at spise. Han pinte og plagede os på alle måder, typisk prøjsisk. Den mindste forseelse bragte os i kachotten. Den var næsten altid overfyldt. Jeg husker, at han på en af vore evindelige marchture råbte til en af mine kammerater, at han bar sit gevær som en møggreb, og det vurderedes naturligvis straks til tre dage på vand og brød. - Ja, den gode Marben forbød os endda at drikke vand, for det var farligt for sundheden. Han forbød os at drikke (17) øl eller vin, som vi kunne købe hos de franske bønder, for tyske penge måtte ikke komme i franske hænder. Han kunne nu godt lide at drikke fransk vin selv. Vi måtte nøjes med den erstatningskaffe, som feltkøkkenet udleverede. Det gik dog her, som man kan tænke sig, Marbens forbud blev overtrådt gang på gang. Det var sjældent, vi led tørst.

En aften bekendtgjorde man ved parolen, at vi den næste morgen klokken seks skulle træde an i feltmæssig udrustning. Vi var klar over, at vi nu kom bort, og vi var alle glade, for ringere end her kunne vi ikke få det, - mente vi! Den næste morgen stillede vi altså op på pladsen. Enhver fik udleveret 150 skarpe patroner. Først da klokken var halvtotte, behagde det den modbydelige Marben at vise sig. Han holdt en lille tale til os, sluttede - dog ikke med det sædvanlige leve for kejseren, men med et "på gensyn"! Der var dog ingen, der svarede, for der var ingen, der nærede ønske om at gense ham. Vi marcherede af sted, og ved landsbyens udgang defilerede vi forbi ham. Man hørte udråb som "Gud ske lov, at vi slap bort fra dette svin"! - Nu gik det jævnt og taktfast ud ad landevejen. Lidt før middag gjorde vi holdt i en lille landsby, og vi blev fordelt på de forskellige kompagnier, som vi herefter skulle gøre tjeneste ved. Jeg kom til 1 kompagni i regimentet 31, og i dette kompagni har jeg gjort en stor del af krigen med. Stabssergenten var mødt for at overtage os, og under hans ledelse gik det nu videre til Avricour, hvortil vi ankom ved trediden om eftermiddagen. Vi fik noget at spise og fik så vore "dødsmærker" udleveret. Avricour lå ca. ti kilometer bag fronten, og vi fik besked om, at vi samme aften skulle frem til afløsning i skyttegraven. Nu fik vi travlt med at forsyne os med alle de ting, som vi mente, vi kunne få brug for i skyttegraven, så der var travlt i marketenderiet. Resten af eftermiddagen spadserede vi omkring i landsbyens gader. Der var egentlig kun en eneste seværdighed, og det var det grevelige slot. Det lå midt i landsbyen og var omgivet (18) af en smuk park. Det hele lå bag en ca. to meter høj mur. Greven var flygtet, da tyskerne i 1914 marcherede frem. Slottet beboedes nu af divisionsstaben. Når vi ikke var i stilling, måtte vi altid stå vagt ved slottet. Selve byen havde ikke lidt skade under krigen, når noget var ødelagt, var det tyskerne, der var de skyldige. Alle husene var så at sige beboede, og forholdet mellem befolkningen og de tyske soldater var venskabeligt.

Det blev imidlertid hurtigt aften. Klokken ti drog vi af sted. En korporal var vor fører. Efter en halv times forløb kom vi igennem landsbyen Amy, Her fik vi det første indtryk af krigens ødelæggelser. Vi blev underligt til mode - og stille. Vi var endnu uvidende om, at vi skulle få ting at se, der var hundrede fold værre. Korporalen befalede nu fuldstændig tavshed, for vi nærmede os skyttegraven. Ved en drejning af vejen lå en væltet vogn, længere fremme sønderskudte huse, en landsby. Her var stillingen. Den gik dels udenom, dels igennem landsbyen. Enkelte steder gik skyttegrav en endda igennem husene. Efter en lille tur gennem løbegravene kom vi ud i selve hovedstillingen. Korporalen førte os straks hen til kompagniførerens "understand". Kaptajnen, Schellin hed han, kom straks ud og fordelte os

*Rutheniske Kvinder
ælder Ler til Husbygning*

Gade i muhamedansk Landsby

Tobak er godt!

Aften efter Regnvejret

over hele kompagniet.

Kaptajn Schellin var en energisk mand og resolut, streng i tjenesten, men retfærdig. Derfor var han meget afholdt. Han sørgede godt for sine folk og var altid i spidsen, om det så gik gennem tykt og tyndt. Man kan roligt sige, at han var både frygtet og elsket. Vi var rede til at følge ham, hvor han så end førte os hen. - Vi forlod ham og begav os til de delingsførere, som vi var blevet tildelt. Næppe et kvarter senere stod jeg allerede på vagt. Det var temmelig roligt. Kun af og til hørtes et enligt geværskud. Når kuglen fo'r forbi os, dukkede jeg mig uvilkårligt. Min sidemand lo ad mig; men han var også ældre i tjenesten. Jeg glemmer ikke denne første nat i skyttegravene. Helst var jeg løbet min vej, navnlig når jeg hørte uforklarlige og mistænkelige lyde. - Endelig (19) var natten dog forbi. Det blev lyst. Luften var høj og klar, og det tegnede til at blive en smuk dag. Jeg fik lyst til at se mine nye omgivelser. Vor skyttegrav var meget mangelfuld. Der var kun en eneste skyttegrav, ingen reservestilling. Det var jo i skyttegravskrigen's første tid. I skyttegravene fandtes en række større eller mindre "understande", og i hver af dem var der plads fra to til seks mand. Understandene var på den tid, da jeg kom til kompagniet, ikke andet end nogle huller, der var gravet ind i skyttegravens for- eller bagvæg, ganske efter, som forholdene tillod det. Over hullerne var der lagt tynde brædder, hvorefter det hele tildækkedes med jord. Indgangen dækkedes af en gammel dør, en luge, eller i mangel af bedre bare af et stykke teltlærred. Understandens gulv var dækket af et halmlag, og her lå vi som sild i en tønde og sov; men første gang, man tager kvarter i en sådan understand, bliver man alligevel grebet af en underlig følelse, Bombesikker var man nu ikke.

Omkring ved ti meter foran skyttegravene fandtes et tyndt pigtrådshegn, og ca. hundrede meter længere fremme var der i et hul anbragt en såkaldt "lyttepost". Der var altid to mand på lyttepost, dog kun om natten. Tjenesten var i skyttegravene ikke særlig anstrengende. Om dagen stod vi vagt to timer og fire om natten. I vor fritid sov vi eller fortalte hinanden historier. Jeg havde under mit første ophold i en skyttegrav egentlig ikke noget at anke over. Vi var i første linje i syv dage, hvorefter vi kom tilbage til Avricour til et tiltrængt hvil. Ja, ro og hvile blev der nu ikke meget af, for allerede den næste dag trådte vi an til eksercits, og ved mørkets frembrud marcherede hele styrken frem mod frontlinjen for at gå i gang med at grave en ny skyttegrav, der skulle være anden linie. Dag efter dag var det det samme. Det varet hårdt arbejde at grave den nye stilling. Selvom jeg i mine dage har gravet meget i jord og således havde forstand på det, har jeg aldrig været ude for en jordbund som denne.

(20) Det var næsten umuligt at få spaden trampet i jorden, og leret var så fedtet, at det ikke ville slippe spaden. Dertil kom, at jorden var frygtelig vandholdig. Graven var tilbøjelig til at skride sammen, og den forvoldte os meget arbejde og masser af ærgrelser. Vi døbte den "Teufelsgraben". Hele sommeren igennem blev der arbejdet på den, snart af en bataillon, snart af en anden. Når man betænker, at der var ti kilometer derud, fire til seks timers arbejde, natarbejde vel at mærke, og dernæst ti kilometer tilbage igen, vil man forstå, at det var en blandet fornøjelse. Når man så endda kunne arbejde uforstyrret, men nu og da fik vi en salve, der gav os sårede eller døde.

Efter de syv dages "hvil" i Avricour kom vi atter ud i skyttegravene. Havde vi under mit første ophold derude haft det roligt, blev opholdet denne gang ret livligt. Jeg havde ikke været rigtigt i ilden endnu, men på andendagen begyndte franskmændene at overdænge os med granater. Jeg troede, at min sidste time var kommet. Jeg rystede som et espeløv. Jeg havde rent ud sagt kanonfeber. Skydningen varede ved en times tid, men der var ingen

ulykker sket. Graven var blevet ramponeret en del; vi gik omgående i gang med at udbedre skaderne.

Vor arbejdsindsats blev imidlertid forøget, for der kom befaling om at anlægge også en tredje skyttegrav, og alle tre grave skulle desuden forbindes ved et helt system af løbegrave. Der skulle også i dem alle tre bygges bombesikre understande. Det var et kæmpearbejde, vi gik i gang med. Vi sled i det hver eneste nat, og hvis det var muligt også om dagen. Naturligvis skulle den udkastede jord dækkes godt til, for når flyverne opdagede, hvad vi lavede, blev vore nye arbejdspladser omgående lagt under artilleriild. Vi befandt os på et meget farligt sted, men arbejdet skulle jo udføres. Omsider blev skyttegravene dog færdige, og nu gik vi i gang med at bygge understande. Det var et arbejde, der tog på kræfterne. Vi gravede først et firkantet hul i jorden, lige ved siden af (21) skyttegravens. I reglen var det fire meter langt, fire meter bredt og fem meter dybt. Nu satte vi egestammer, der var tredive centimeter tykke, ned i hvert hjørne, ligeledes midt i hullet. Disse stammer skulle afstive understandens loft. Over egestolperne lagdes loftet. Det var et lag egestammer. Vi fyldte nu hullet en meter op med ler, så anbragtes to lag egestammer, dernæst atter jord, og endelig blev det hele brolagt med tunge kampesten, som ved hjælp af cement dannede et stenhårdt lag. Og så kom endelig oven over det hele et godt lag jord. Den "bombesikre" understand var klar til at tages i brug, og man gik i gang med det indvendige udstyr. Der blev bygget senge, der anbragtes en kakkellovn. Borde og stole hentedes i de forladte landsbyer. Ja, man hentede endda sofaer og gyngestole. Efterhånden fandt man på at beklæde gulvet og væggene med brædder, og man hængte billeder op og stueur. Der blev hyggeligt i understanden, og vi følte os ligefrem lige så sikre som i Abrahams skød, men - sådan var det nu ikke. En underlig kendsgerning er det dog, at så såre en soldat har noget over hovedet, ja, hvis bare det er et tyndt stykke sejldug, så føler han sig tryk og sikker.

Hvor kom mon de mange solide egestammer fra? De repræsenterede en uhyre værdi og blev jo simpelthen begravet i jorden. Jo, de blev ganske simpelt hentet i Frankrigs herlige og store skove. Store strækninger af den bedste egeskov blev uden nåde og barmhjertighed sløffet. Der vil gå en menneskealder, før den skade er udbedret. Ligeledes blev store partier valnøddetræer fjernet. Dette træ blev bragt til Tyskland.

Når vi lå i ro i Avricour, blev kompagniet inddelt i arbejdshold på ti til tolv mand. Så gik det ud i skovene. Hvert hold skulle fælde femogtyve træer og slæbe dem ud til landevejen, og først, når hvert hold havde præsteret sit kvantum, fik det lov til at gå hjem. Vi arbejdede fra den tidlige morgenstund til omkring klokken fire om eftermiddagen. Det hold, der kom sidst hjem, fik som regel ingen middagsmad, fordi de først ankomne havde (22) fået for rigeligt udleveret. For at gøre arbejdet med at slæbe stammerne ud til vejen noget lettere, anlagde vi en feltbane. Vi fik også fat i en gammel hest, som skulle trække de seks til otte tipvogne. Banesporet var ikke lagt under frembydelse af teknisk snilde. Der var bratte kurver, det gik ud og ind mellem træerne, det gik op og ned over knudrede trærødder, og der var et skrækeligt pløre, for det regnede meget på den tid. Det hændte ikke sjældent, når den gamle hest kravlede af sted med det tunge læs, at hele redeligheden væltede ned i mudderet. Så hørte man fra alle sider eder og forbandelser. Banen var omkring ved en fjerdingvej lang, og vi regnede altid med, at katastrofen indtraf tre til fire gange på hver transport. Det var trællarbejde af værste slags, og man måtte opbyde det yderste for at bevare sindsligevægten og selvbeherskelsen. Nederdrægtigt var det også, at et hold somme tider så sit snit til at stjæle kævler fra et andet hold. Dette var navnlig tilfældet, når et hold bestod af folk, der var nyankomne og ikke var kendt med knebene. De bestjålne måtte da arbejde som

bæster lige til aften, medens deres mere snu kammerater var færdige allerede ved middags-tid og kunne gå hjem. At det var en gemen slyngelstreg, brød de sig ikke om. De lo lige-frem ad de dumme og holdt dem for nar, når de endelig kom hjem. - En stabesergent holdt nøje kontrol med, at hvert hold bragte det reglementerede antal kævler ud til vejen. Da det jo kun var stammerne, der havde interesse, flød hele skoven med grene og toppe. Sammen med den naturlige underskov frembød det hele efterhånden et næsten ufremkommeligt vildnis.

Efter at vi havde "udhvilet" os ved træfældningen, gik det atter ud til fronten, og her fortsatte vi vort trællearbejde. Efterhånden blev vor stilling dog bedre og ikke så lidt mere solid og sikker. Vore pigtrådsspærringer foran linien blev også udvidet betydeligt. Vi følte os meget sikre og oprådte på grund deraf mere udfordrende og dristigt. Sammen med vort artilleri lagde vi ofte de franske (23) stillinger under heftig ild, men franskmændene blev os naturligvis ikke svar skyldige. Som følge deraf havde vi jævnlig døde og sårede.

På denne måde var sommeren næsten overstået, og efteråret begyndte at nærme sig. Det meste af vort arbejde var færdigt, og så kom der ordre om, at vi skulle afløses af et andet regiment. Det var i de dage, da kampene på Balkan-halvøen stod på, og vi regnede med, at vi skulle ud på en lang rejse og indsættes der. Vi talte om de nye og fremmede egne, vi skulle stifte bekendtskab med, og egentlig var vi glade. Vi blev dog skuffet. - Den 13. oktober 1915 fik vi befaling til at være færdige til afmarch den næste dag. Vi tog bort, ikke til Balkan, men til Loretto-højden.

Jakob Moos, Holm.

En hilsen fra De forenede Stater

Redaktionen erfarer af og til med glæde" at vore årbøger har interesserede læsere langt uden for vore egne rækker. Vore årbøger når bl.a. helt til De forenede Stater. Vi har således fået forelagt to breve, sendt fra herr H a n s P. J o h n s o n, Ohio, Omaha, Nebraska, til henholdsvis A. P. Møller, Graasten, og til Carl Engel, Tønder. Da disse breve også indeholder hilsener til alle D. S. K.-kammeraterne, tillader vi os - med modtagernes billigelse - at bringe disse breve i uddrag.

Først fra brevet til A. P. Møller:

"Dette er en hilsen fra et medlem af den store "American Legion" til Dem og alle medlemmer af D. S. K.-foreningen. Jeg er en af de få, der har danske forældre, og som kan tale og læse dansk. Jeg har altid holdt interessen for Danmark vedlige, særligt for Sønderjylland, som jeg har hørt og læst så meget om. I 1951 var jeg i Danmark og kom også til Aabenraa. Her så jeg alle de smukke danske flag, og det glædede mig meget.

(24) Jeg har modtaget nogle af Eders årbøger fra en slægtning i Aabenraa, og de interesserer mig meget. Jeres forening er jo en af de mest besynderlige i verden. I har oplevet et nederlag og har dog set nederlaget blive til en sejr for jer. Gid jeres forening må leve længe,

for den er vel nok en af de fineste i verden. Vor soldaterforening hedder "American Legion", og den er en sammenslutning af veteraner fra begge verdenskrige. Jeg kunne ønske, at jeres beretninger i årbøgerne var skrevet på engelsk, så også mine kammerater fra denne krig kunne læse dem. Særligt mindes jeg en artikel af Jakob Krogh, Sommersted, "Da Krigsen kom"; den er noget af det sørgeligste, jeg har læst. Den vil jeg oversætte til engelsk og lade mine bekendte læse den, så de kan få et indtryk af forholdene i Sønderjylland før verdenskrigens udbrud og under selve krigen. Jeg håber, at Jakob Krogh endnu er i live, og at det vil glæde ham at høre, at hans lille fortælling er kommet herover til Amerika". - -

Dernæst fra brevet til Carl Engel:

"Jeg har med udelt interesse læst din fortælling "Sorg blev til Glæde vendt, Krigen endt" i D. S. K-årbogen for 1952, og jeg kan forstå, at I i jeres storartede forening - D. S. K - har glædet jer over at se det tyske nederlag blive til en glimrende sejr for jer. Som medlem af en af de største veteran-foreninger i verden, American Legion (den har flere millioner medlemmer, men Amerika er jo også et stort land), sender jeg dig og dine brødre en venlig hilsen fra mit land.

Mine forældre kom til Amerika i slutningen af sidste århundrede. De stammede fra Langeland, men min interesse for og kærlighed til Danmark er så god som nogen dansk-amerikaners.

I år er det jo fyrretyve år siden, den store krig begyndte. Jeg var meget ung dengang, idet jeg er født den 23. 7. 95, men jeg var meget optaget af de store nyheder fra Europa, og navnlig fulgte jeg godt med i sønderjydske forhold. Interessen for sønderjyderne kan jeg takke mine (25) forældre og vore bekendte af dansk afstamning for, ikke mindst en dame fra Møgeltønder, der kom meget i vort hjem.

Den 28. juni 1914 pralede tyskerne på Dybbøl med, at Sønderjylland nu var et tysk land, men i selv samme time næsten lød pistolskuddet i Serajewo, og Tyskland førtes ud i den største krig, verden nogen sinde havde set, men den bragte også tyskerne ud i den elendighed, der føles den dag i dag.

I din fortælling nævner du Champagne, Verdun, Douaumont, Somme, alle de kendte navne, som jeg læste om i de dage. Vi her i Amerika var jo længe om at komme derover, men da vi så endelig kom, gik det godt på alle fronter.

Vel, Carl Engel, det er nok en overraskelse for dig at høre fra en fremmed i U. S. A., men jeg forsikrer dig om, at jeg var meget optaget af din beretning, og af alle de andre gode fortællinger. - Jeg sender dig og alle de andre medlemmer i jeres gode forening mange venlige hilsener". --

- - Vi bringer hr. Hans P: Johnson vor hjerteligste tak for hilsenen og beder ham modtage samtlige D. S. K- kammeraters hjertelige genhilsen.

R e d a k t i o n e n.

En Luftskipper fortæller

Den store Kejseroffensiv, der begyndte den 21. Marts 1918, havde ført os frem til Landsbyen Vrely, Vest for St. Quentin. Den 29. Marts fortsatte vi Fremmarchen over Vrely, Warvillers, le Quesnel, Hangest. Contoire, Pierrepont ved Avrefloden, over denne, gennem Landsbyen Hargicourt og endnu en 4-5 km frem, saa var det Slut. Vi var da længst fremme i den Bule, som blev trykket ind i de allieredes Front.

(26) Det havde været en bevæget og afvekslende Tid. Somme Tider var vi hundeaangste f. Eks. naar vi om Natten rykkede ind i en Landsby i de af Beboerne forladte Huse for at overnatte i dem, medens Byen blev bombarderet af Flyvere eller enkelte Gange af fjendtligt Artilleri. Til andre Tider var vi nogle farlige Karle, der var ligeglade med det hele, særlig naar vi havde faaet fat i nogle Flasker Vin eller Cognac. Jeg husker en Nat i en Landsby, hvor vi rykkede ind i et fint, forladt Hjem. Vi stillede tændte Stearinlys i tomme Flasker rundt om Sengen og gik til Køjs med ikke saa faa Flasker Bourgogne. Vi raabte og støjede, mens Bomberne bragede ned omkring os, og vi var revnende ligeglade med det hele, indtil det tyske Gendarmeri kom og beordrede os til omgaaende at slukke Lysene eller mørkelægge Vinduerne.

Jeg husker en anden Gang, da vi kom til at bo i et lille Hus i Udkanten af en Landsby. En Kammerat fortalte os, at han havde set Bistokke lige i Nærheden. Han mente, at han havde Forstand paa at slynge Honning, og et Par Soldater drog da med ham for at bjærge nogle Kuber. Men det blev en ynkelig Forestilling. Da han hverken kunde det ene eller det andet, fandt han paa at tænde Ild under Vandet i Grukedelen. og saa stillede han Bistokkene ned i det kogende Vand, saa at Voks, Honning og Bier smeltede sammen til en Pærevælling. Derpaa siede han Honningen fra sammen med de døde Bier, varmede endnu en Gang det hele op og siede Bierne fra. Saa skulde den rene Honning være der. Men sikken et Produkt! Der var endnu Masser af Bivinger og Bier tilbage, og saa havde det oven i Købet en stærk Vokssmag. Vi nægtede pure at smøre dette Produkt, som han kaldte "reiner Bienenhonig", paa vort Brød. Men vi fik da en Aften til at gaa med det. -

Naar vi drog frem i de Dage, og Sigbarheden var god, og det ikke blæste for meget, saa Ballonen kunde være oppe i en 300-500 m Højde, var vort Optog en hel Cirkusforestilling. Forrest gik en 30-40 Mand fra (26) Ballon-Truppen med Økser og Save og ryddede Vejen; for det meste kunde vi nemlig ikke benytte selve Landevejen, da Vejtræerne spærrede for Kablet, til hvilket Ballonen var fastgjort; derfor gik det oftest fremad paa Markerne ved Siden af Vejen. Saa kom Motorvognen med Motorspillet. Motorvognen var en meget tung Karrosse, der for første Gang havde faaet Larvefødder paa alle fire Hjul for at kunne gaa igennem Pløre og Mudder. Denne Vogn var forspændt med en 6-7 Spand Heste, og ved hvert Spand gik en Mand fra Bespannings-Truppen. Naar disse 12-14 Heste somme Tider alligevel ikke kunde trække Motorvognen igennem, enten op ad en Høj eller gennem noget Pløre, blev yderligere andre 60 Mand fra Ballontruppen spændt for, som saa af alle Livsens Kræfter trak i nogle Tove, der var fremstillet specielt til dette Formaal, Halvdelen paa hver sin Side, Naar vi saa kom forbi en Afdeling Infanterister, haglede det jo ned over os med Spottegloser af hvilke den mest yndede var "Strippenzieher". Fra Motorspillet gik Kablet til Vejrs med Ballonen. Oppe i Gondolen stod Observatøren, der igen havde sin Telefon-Ledning. Denne Ledning hang ned fra Ballonen og stod i Forbindelse med et lille Haandspil, der stod paa en let Trækvogn, som blev trukket og holdt i Orden af Telefon-Truppen. Denne bestod af en 5-6 Mand. Disse Mænd havde ogsaa det krævende Job at

holde Telefonkablet fri af Ballonkablet, og det kunde godt volde Besvær i Blæsevejr. Fra Telefontruppens Haandspil blev der holdt en Ledning fri til mig, der gik i Nærheden af Telefonspillet. Jeg var forsynet med. Hovedhører for begge ører. Paa Brystet hang en Telefontragt, som jeg kunde tale i. I en Rem over Skulderen bar jeg en stor Batterikasse, der skulde forstærke Samtalemulighederne i Telefonen. Paa højre Fod havde jeg over Støvlen faaet anbragt en stor Jernsko, der var forbundet med Batterikassen med en Jernledning. Derved opnaaedes Jordforbindelsen. Denne Jordforbindelse kunde somme Tider volde mig ubehagelige Kvaler. Naar Observatøren i Ballonen f. Eks. blev ivrig og hurtigt vilde (28) sætte sig i Forbindelse med mig, kunde det hænde, at han drejede paa Ringeapparatet, netop som jeg gik i Pløre med gennemvaaede Støvler. Resultatet var, at han sendte en saa kraftig elektrisk Strøm igennem mig, at jeg hoppede rundt som en Krage paa venstre Ben og raabte i Telefonen: "Hold op! Hold op! De slaar mig ihjel!" Trods det, at vi hver Gang, en ny Observatør steg op, aftalte, at han ikke maatte ringe, naar vi marcherede, glemte han det dog ofte. -

Ved Siden af mig red Lt. Küster, højt til Hest, ligeledes et Par Ordonnanser til Hest og et Par paa Motorcykel. Paa en Blok nedskrev jeg Meldingerne fra Ballonen, og de blev overrakt til Lt. Küster, der saa tog Bestemmelse om, hvilken af de højere Stabe der havde Interesse i de paagældende Meldinger. Efter os marcherede den Del af Ballontruppen, der ikke var i Arbejde, og saa kom vore Train-Vogne, Køkken og et Par Lastbiler med fyldte Gasflasker. Til allersidst kom Telefon-Etablerings-Truppen, der rejste Stænger og trak Telefonledninger, for at vi hele Tiden kunde være i Forbindelse med 18. Armes Stab bagude. - Som sagt, det maa have været et ikke helt almindeligt Optog at se paa.

Naa, - som jeg begyndte med, naaede vi en godt to Ugers Tid efter Offensivens Begyndelse længst frem i den Bule, som laa Vest for Avre-Floden og Hargicourt, ca. 4- 5 km endnu længere mod Vest. Her standsede Offensiven. Ved overmenneskelige Anstrengelser havde Franskmandene og Englænderne faaet lukket Brechen og stablet en rigtig Front paa Benene. Tyskernes Kræfter var derimod ved at ebbe ud, da de ikke kunde faa Forsyningerne frem, og Dag for Dag blev Modstanden større og større. Infanteriet kunde mærke det paa de langt mere voldsomme Kampe, og vi lidt længere tilbage paa kraftigere Artilleriild og Flyverangreh.

Vi havde meget Besvær med at komme over Avre-Broen, der laa under konstant Beskydning. Den maatte forceres i Galop og Løb i smaa Afdelinger ad Gangen. Men (29) vi kom da over. Da vi saa marcherede de 4-5 km længere frem, skal jeg love for, at vi fik Næsen i Klemme. Infanteriet blev kastet tilbage, og vi stod pludselig med hele vort store Apparat kun 400-500 m bag forreste Linie. Det var om Eftermiddagen ved 3-Tiden. Man begyndte at beskyde Ballonen med Shrapnels. Stumperne røg ned omkring os, og det varede ikke mere end et Kvarter, før Ballonen var saa gennemhullet, at den langsomt dalede ned mod Jorden. Observatøren sprang ud med Faldskærm og landede morsomt nok, men ikke særlig blidt, paa Kuskesædet af en af vore Vogne.

Saa fik vi Ordre til Opbrud og Tilbagetog over Avre-floden. Vi gik igen i spredte Afdelinger over Broen, og denne Gang var det sværere, fordi et Par Heste, der trak en Kanon, som skulde vestpaa, blev ramt. De stakkels Heste skreg, indtil de fik Naadeskuddet. Saa blev de slæbt bort, for at Broen kunde blive ryddet.

Naa, - vi kom ind i Pierrepont sur Avre, som vi var kommet igennem om Formiddagen, kom igen op ad de stejle Skraaninger og endnu et Par Kilometer østpaa, hvor vi paa en Mark op til en Skov gjorde Holdt, og her samledes efterhaanden de splittede Afdelinger.

Vi fik straks en ny Ballon, og næste Morgen var vi klar til Opstigning igen. Ledninger blev trukket til de sædvanlige Kommandosteder, og vor Telefoncentral blev indrettet i et stort, rundt Spidstelt. et tidligere engelsk Officerstelt. Vi laa dog meget udsat, for Fransk-mændene trængte Tyskerne tilbage til Avrefloden, og vi kom til at ligge i Spærreildzonen. Ballonen og alt Mandskabet trak sig derfor tilbage til et egnet Sted foran Hangest, og kun jeg ved Telefonen samt 8-10 Mand fra Telefon-Etablerings- Truppen blev tilbage i Teltet.

Natten kom, Spærreild en satte ind - og vi laa midt i den. Tropper, der skulde frem til Afløsning i forreste Linie, Gullaschkanoner m. m., alt maatte igennem den. - Det var et Inferno af hylende og springende Granater og af Skrig og Jamren fra de ramte. Skoven, som vi laa ca. 20 m fra, (30) dannede en Vinkel, og i Midten af denne Vinkel laa vi paa et Terræn, der skraanede stærkt bort fra Skoven, og ved Skovkanten var der et Stendige. Alt dette var nok Grunden til, at vi ikke blev ramt af Sprængstykkerne. En Fuldræffer vilde have gjort det af med os med det samme. Sjældent har jeg været saa bange som i denne Nat. Jeg barrikaderede mig bag Telefonbatterier og Kasser, jeg sendte en Bøn til det Høje om Hjælp og Varetægt og søgte Trøst i Ingemanns Sang: Med et Fadervor i Pagt skal du aldrig gyse. - Det var uhyggeligt at høre alle de Skrig og Raab om Hjælp fra saarede og døende, som man hverken kunde eller maatte komme til Hjælp. Der kom ogsaa en Del Flyvemaskiner ind over Skoven. De kastede Haandgranater ned i den, fordi de mente, at den var fyldt med tyske Soldater, der havde søgt Dækning der. Ja, der fortæltes endog, - men om det er en Skrøne, skal jeg lade være usagt, - at Flyverne havde Apparater, hvormed de kastedes en Slags spidse Jernpile, som kunde gaa igennem Staalhjelme, ned i Skoven.

Vi kom da igennem Natten, og Dagen derpaa - efter at Telefonledningerne saa vidt muligt var reparerede - forsvandt Halvdelen af Etablerings-Truppen. De skulde ikke nyde en Nat til, - en Nat, som blev ligesaa uhyggelig som den lige skildrede. Dagen efter igen forsvandt Resten med Undtagelse af Württembergeren Dürrer. Vi to var alene den tredje Nat. Men saa turde jeg ikke friste Skæbnen længere til ingen Nytte, og hen mod Aften sagde jeg til Dürrer: "Nu gaar jeg ind til Hovedtruppen og faar et Hestekøretøj; saa kommer jeg og henter dig i Morgen, for dette her er til ingen Verdens Nytte!"

- "Ja, stik du bare af", sagde den tapre Schwabe, - "du skal vel ikke nyde en Nat til!"

- "Nej, ikke med min gode Vilje".

Om Aftenen drog jeg saa af Sted for at finde vor Ballonzug i Nærheden af Hangest, og det var ikke nemt. Det var let nok at se, hvor Fronten var, for den viste sig som en stor Halvkreds mod Vest, hvor det flammede og (31) bragede uden Ophør. Men mod øst var Vejene vanskelige at finde - og at gaa der muttersalene og stolpre og falde over Lig mellem eksploderende Granater var nu ikke sjovt. - Jeg kom ogsaa helt ud af Kursen og endte til sidst i en større By, som senere viste sig at være Montdidier. I Byens Udkant, i en stor Lade, sov jeg denne Nat sammen med mange Infanterister, medens selve Byen blev beskudt. Dagen efter kom jeg til Hangest, fandt vor Ballonafdeling og aflagde Rapport. Jeg ventede mig en ordentlig Skylle af Lt. Küster, som jo ikke var mig venligt sindet i denne Tid. Ganske vist mente jeg jo, at jeg igen havde handlet efter Konduite; men jeg havde jo forladt min Post! Dog - intet skete; min Melding blev bare taget til Efterretning. Der blev sendt en Vogn af Sted efter Dürrer, som hen mod Aften kom tilbage som den pligttro Tinsoldat, der havde holdt ud til det sidste.

I Hangest blev vi en fire Ugers Tid i forholdsvis Ro og Fred. Vi laa midt i en dejlig Skov et Stykke uden for Byen, - og det var den herligste Foraarstid. - Da der var gaaet en Uges Tid, kom Lt. Küster i Tanker om, at jeg jo havde 5 Dages mørk Arrest paa Vand og

Brød til gode for mine Forseelser for en Maanedes Tid siden. Da der imidlertid ikke var nogen Arrest i Hangest, var der jo ikke andet at gøre end selv bygge en. Altsaa blev der ca. 10 Meter fra vor Kortcentral, en lille Barakbygning, fremstillet et nyt Arresthus, der kunde tage een Mand ad Gangen. Der blev lavet et Skur, nærmest et stort Skab, om man vil kalde det saadan, i hvert Fald lignede det et Lokum, Grundflade 1,00 X 1,00 m med Gulv, Tag og Dør samt et Sæde, 40 cm bredt. Saa kunde jeg afvekslende staa op eller sidde ned, ganske som jeg havde Lyst til i de fem Dage, jeg skulde være der. Der kom Hængelaas for Døren, og vor Vagtmester havde Nøglen til denne. Jeg begyndte at tænke med Ømhed paa min Hale, der nu skulde sidde 5 X 24 Timer paa det haarde Brædt, og jeg tænkte paa et Par ekstra Underbukser og lidt anden Blødhed, da der pludselig skete noget helt andet! - Det har Krigen (32) og Livet lært mig ganske eftertrykkeligt, at man aldrig skal tage Sorger paa Forskud.

Der skete det, at der blev Brug for Kachotten til en anden "Forbryder". En ung Berliner, en Jøde, en intelligent Fyr for Resten, havde været omkring i Omegnen paa egen Haand for at se, om der var noget at redde, og han havde i et Slot i et Bibliotek fundet en del sjældne og kostbare Bøger, som lige var noget for ham. Og da han jo daglig saa, hvorledes mange af Officererne stjal og sendte hjem, har han nok tænkt, at det kunde han ogsaa. Men der er som bekendt Forskel paa Kong Salomon og Jørgen Hattemager. Et Par Pakker havde han faaet godt og vel sendt hjem, men saa opdagede Lt. Küster det, og da Berlinereren var saa dum ikke at tilbyde ham noget af Rovet, blev det hele jo blæst op til noget ganske uømt forkasteligt. Resten af Bøgerne blev konfiskeret (jeg tænker, Küster selv har faaet dem sendt hjem ved første Lejlighed), og Misdæderen fik flere Dages Arrest. Og nu var det jo saa heldigt, at Arresten stod klar til at modtage ham næsten med det samme. Altsaa ind med ham! - Ham, Andersen, kan vi jo altid senere putte ind.

Men saa skete der noget nyt igen, men det bliver for meget at fortælle alle de morsomme Enkeltheder her. 18. Armes Opmarch planer for vor Division og de nærmeste Nabodivisioner, som var betroet os, var ved en utilgivelig Skødesløshed fra vor Side blevet borte, men de var blevet fundet under Fremmarchen af Gendarmeriet. Nu skulde de arme Syndere, som havde dette paa deres Samvittighed, ogsaa paa Tur ind i det nye Arresthus for at sone deres Brøde, og summa summarum af det hele blev, at den Arrest, der var blevet bygget til mig, fik jeg ikke engang selv Lov til at sidde i.

Da vi havde været en to-tre Uger i Hangest, blev det meddelt, at fem af vor Ballonzug for Tapperhed under Fremmarchen skulde dekoreres med Jernkorset af 2. Kl. En af dem var vor Skriver Mayer fra Königsberg. De fire andre var nogle af de ældste i vor Trop. Et Par Dage (33) senere maatte vi alle stille op til Parade for Hans Excellence. General von Einem, og de fem blev kaldt frem for Fronten. Mayer var den sidste. Hans Excellence henvendte et Par Ord til hver enkelt af dem, inden han overrakte dem Dekorationen. Da han kom til den spinkle Mayer og fik at vide af Lt. Küster, at han sad paa Skrивerstuen, kunde Generalen ikke dy sig for at drille og sagde højt og alvorligt til ham: "Luftschiffer Mayer, fühlen Sie sich als ein Held." Men Mayer var ikke tabt bag af en Vogn, og lige saa hurtigt, og om muligt endnu højere raabte han: "Jawohl, Eure Exzellenz!" Og alle, Mandskab og Officerer, brød ud i en mægtig Latter. -

Imidlertid var der blandt andet sket det paa Fronterne, at Ludendorff, der var kørt fast med sin Kejseroffensiv, samlede de tiloversblevne Kræfter til en ny Anstrengelse mod Soissons. Det viste sig senere, at min Bror Jens ogsaa havde været med der. Den 27. Maj 1918 brød Offensiven løs, og det lykkedes Tyskerne at trykke en ny Bule ind i den franske

Front ca. 100 km Sydøst for vor Bule. Det næste, der skulde ske, var en ny Offensiv i Retning mod Compiègne, Den skulde udligne de to Buler til een mægtig stor. I denne Offensiv blev vor Trup ogsaa indsat, og omkring den 1. Juni 1918 forlod vi Hangest for til Fods at marchere til vort nye Bestemmelsessted, ca. 10 km Vest for Noyon, Det blev en af de drøjesteste Marchture, jeg har været med, paa. Første Dag marcherede vi ca. 40 km paa disse franske Routes de National Landeveje, der blev anlagt under Napoleon d. 1., og som i lige Linie forbinder de største Byer med hinanden og lader haant om de idylliske Landsbyer, der ligger et Par Kilometer til højre eller venstre. All D.S.K.ere kender disse Veje af egen Erfaring, og I vil sikkert give mig Ret i, at noget mere kedeligt og ideforladt end disse Veje skal man lede længe efter. De er dernæst forsynet med Granitbrolægning, haarde at gaa paa, og da vi var ude af Træning og tilmed havde en Oppakning, som var baade stor og tung, gav det ømme Fødder og trætte Rygge og daarligt Humør. Lt. Küster kunde (34) godt mærke den triste Stemning. Han vilde kvikke os op og greb til det gamle Middel: "Singen!" Men der var ingen, der havde Lyst til at synge. "Saa hed det: "Kehrt Marsch, indtil I synger!" Men der var ingen, der sang. Vi var klar over, at vi denne Gang ikke var paa nogen Eksercertur, men havde et Maal, og da vi var gaaet en Kilometer tilbage, havde han vel selv faaet nok af det, for nu lød det: "Kehrt Marsch!" igen. Og lidt efter igen: "Singen!" Men vi var ikke i Syngehjørnet. Saa raabte han: "Parade-Marsch, indtil I Bæster synger! Hoch die Beine!" - og alt det andet dyre. Det blev en meget sørgelig Parademarch. Vi nøjedes med at stampe i Jorden, ingen sang, og til sidst maatte han opgive. - Men hvor var vi ømme og trætte, da vi den Aften gik i Kvarter i nogle Barakker. -

Ankommen til det nye Bestemmelsessted blev det bestemt, at jeg sammen med Telefontruppen skulde rykke ca. 12 km længere frem mod Fronten i Nærheden af Landsbyen Lagny og der forberede den nye Telefoncentral. Som jeg senere blev klar over, havde Artilleriet og andre Tropper ogsaa faaet Ordre til at forberede og udbygge deres Udgangsstilling, hvorimod Hovedmassen af de Tropper, der skulde indsættes i Offensiven, fik Lov til at holde sig i Ro et Par Mil bag ved Fronten. Man vilde herved undgaa, at Franskmændene lugtede Lunten. De skulde paa den til Offensiven bestemte Dag, naar de tyske Tropper om Natten var rykket ind i de forberedte Stillinger, pludseligt overraskes. Vi talte med nogle Infanterister, der daskede om i Terrænet, og spurgte dem, hvor vel den roligste Plet vilde være for Opstilling af vor Telefoncentral. Vi var vel her en 4-5 km bag ved Fronten. De mente, at den nordlige Del af en lang, smal Granplantage nok vilde være det sikreste Sted. Franskmændene tog nok flere Gange om Dagen Egnen under Strø-Beskydning, men indtil nu havde de kun ramt den sydlige Del af den et Par Hundrede Meter lange Plantage. Vi gravede saa et 1 m dybt Hul paa det anbefalede Sted, rejste vort Engländerfelt, og Telefon-Etableringstruppen begyndte at trække Ledninger, medens (35) jeg passede Centralen. Hver Dag blev der en 4-5 Gange sendt 5-6 Skud fra Franskmændene, og de ramte ganske rigtigt den sydlige Del af Skoven.

Saa kom Dagen før Offensiven den 8. Juni 1918. Ved 4-5 Tiden om Eftermiddagen ankom allerede vor Ballonzug med alle dens mange forskellige hestetrukne Vogne. Lt. Küster red hen til mit Telt og spurgte mig, hvorledes Situationen var, og hvor jeg vilde mene, at det sikreste Sted for Opholdet om Natten vilde være. Jeg fortalte ham om Skyderiet og mente, at Mandskabet kunde overnatte i den nordlige Del af Plantagen, hvorimod Vognparken og Hestene med deres Kuske kunde tage ned paa Engen 100 m herfra, hvor der ogsaa var fredeligt. Klister kommanderede saa efter mit Forslag sine Folk de forskellige Steder hen, og lidt efter svingede alle 12-14 Vogne forbi os og ned paa Engen. De var lige ved at

spænde fra, da jeg hørte den franske Kanons Afskud. Jeg meldte det til Lt. Küster, der endnu sad højt til Hest ved Siden af Teltet. Et Øjeblik efter kom Granaten hvinende og slog ned - ikke der, hvor de plejede at gøre det, men midt paa Engen - midt i vor Vognpark. Hestene vrinskede og stejlede, og Mændene skreg ... En mægtig Fontæne af Jord og Mudder og Græstørv røg højt til Vejrs. Naa, tænkte jeg, nu er mange blevet dræbt! Men vi havde været saa usandsynligt heldige, som det kun sjældent sker. Med Undtagelse af et Par Heste, som havde revet sig løs og var stukket af - vi saa dem aldrig mere - havde kun en Kusk faaet en Jordknold i Hovedet. Aarsagen var naturligvis den, at Granaten var gaaet ned i den bløde Eng, havde lavet et mægtigt Krater, men Sprængvirkningen var gaaet opefter.

- "Naa," sagde Lt. Küster. "Det maa jeg sige! Vil De have os alle slaet ihjel?" - - "Nej," sagde jeg. "Det har nok kun været en Fejltagelse; Løjtnanten skal se, det sker ikke mere."

Et Øjeblik efter lød der Afskud igen. Nedslaget placerede sig der, hvor det var vant til at sidde, og det gjorde de øvrige ogsaa.

(36) Et Par Kuske blev sendt ud for at stjæle et Par andre Heste fra andre Afdelinger; det var almindelig Takt og Tone i Slutningen af Krigen, - og kort efter havde vi vor Hestebestand igen.

Ved denne Offensiv, der begyndte næste Morgen, lærte jeg den nye Maade med Forlægning af Trommeilden at kende. Man var kommet ind paa at lave en Slags Ildvalse, en rullende Spærreild, d. v. s. man lagde f. Eks. Trommeilden den første Times Tid paa de forreste fjendtlige Stillinger, og saa f. Eks. hvert 20. Minut et Par Kilometer længere frem. Denne Taktik skulde bevirke, at Infanteriet med ringest mulige Tab kunde storme de forskellige Stillinger paa Klokkeslæt, naar Fjenden var tromlet sammen, eller inden han kunde komme op af Dækningen eller faa Forstærkninger frem.

Denne Ildvalse var ogsaa blevet anvendt ved den sidste Offensiv, ved Slaget mod Soissons og Chemin des Dames. Og Tyskerne havde her Held til at bryde frem til Chateau-Thierry, kun ca. 100 km fra Paris, hvor Amerikanerne for første Gang blev indsat og standsede Offensiven.

Ved vor Offensiv den 8. Juni, kaldet Slaget ved Noyon, var Franskmændene forberedte og pudsede Tyskerne med en ny Taktik. Ingen Styrker af Betydning blev udsat for Tyskernes indledende Bombardement. Først i en Afstand af 7 km fra de fjendtlige Batterier havde det franske Infanteri og Artilleri indrettet sig paa alvorlig Modstand. Denne forfærdelige Kamp varede kun to Dage. Tyskerne trængte i en Dybde af 14 km gennem Stillingerne og satte Foden paa Højene foran Compiègne. Men de Metoder, der var anvendt i Forsvaret, kostede Tyskerne store Ofre, og en klog og elastisk Benyttelse af Terrænet sparede Franskmændene for mange Tab.

Vi kom ved denne Lejlighed igen for langt frem med vor Ballon og var paa et vist Tidspunkt kun. ca. 300 m fra forreste Linie. Saa skød de vor Ballon i Brand, og vi maatte retire. Hele den Gevinst, Ludendorff opnaaede, var kun en Landstrimmel paa ca. 14 km. Men et grufuldt (37) Syn var det igen at se det Massemyrderi paa Infanteriet og alle de mange saarede og døende.

Da der var gaaet en Uges Tid, blev vi forflyttet til Argonnenskoven i Nærheden af Vouziers. Vi fik en ny Feldwebel, og der kom nu en ny, ukendt Tone over det hele. Sagen var den, at de intakte tyske Styrker i den Grad var blevet decimerede, at de trængte til nyt, dygtigt Mandskab, og alle Vegne blev Bunden skrabet for nyt Mandskab. Det blev bestemt, at vor Trup hver Maaned skulde afgive 5 pct. af sit bedste Mandskab til Infanteriet, og i Stedet for fik vi G. V. Folk. Disciplinen blev ogsaa skærpet, og vi blev en Eliteafdeling med Hen-

syn til Disciplin, for den, som ikke lystrede, blev ved første Maanedsskifte sendt af Sted med de 5 pct. --

Vi var nu kommet ind i Midten af August Maaned 1918, og man mærkede tydeligt, hvorledes Krigstrætheden og Modløsheden tog til. Tyskernes Offensivkraft blev mindre fra Gang til Gang, og nu begyndte Foch med stort Held sin store Modoffensiv i Midten af Juli, og Amerikanerne blev flere og flere. Officererne, kunde jeg: høre, talte flere Gange om, at Krigen var tabt for Tyskerne, højst til Foraaret 1919 kunde den vare.

Hvad Under da, at jeg tænkte paa at komme hjem paa Orlov for at tage mit gode Tøj og gaa nordpaa. Det, der hele Krigen igennem havde holdt mig tilbage fra dette Skridt, var Hensynet til mine tre Brødre, som saa vilde være afskaaret fra at faa Orlov til Nordslesvig for at gøre det samme. Og da jeg var den, der havde den mindst udsatte Stilling som Soldat, vilde jeg selvfølgelig ikke ødelægge Chansen for de andre.

Men i Juli 1918 var min Bror Jens blevet meldt savnet efter Foch's store Modoffensiv, min Bror Holger var i Schaulen i Rusland som Radiotelegrafist ved Flyverne i relativ Sikkerhed, og min Bror Magnus var allerede i Foraaret 1915 som Infanterist blevet haardt saaret i Præsteskoven og befandt sig nu i Etapen som Telefonist i Eecloo i Belgien.

(38) Derfor syntes jeg, at nu maatte Lejligheden være der uden at komme til at gøre andre Fortræd.

Lidt dertil gjorde ogsaa, at den nye Feldwebel, som jeg straks var blevet gode venner med, et Par Uger senere havde set i Straffebogen, at jeg havde fem Dages mørk Arrest paa Vand og Brød til gode, og hans Opførsel mod mig blev herefter ligesom lidt mere kølig.

Det lykkedes mig dog at bearbejde ham saadan, at jeg fik fjorten Dages Orlov bevilget! Den 1. September 1918 pakkede jeg det af mit Kluns, der havde nogen Værdi, og sagde med maaske lidt for megen Følelse Farvel til en tre-fire af mine allerbedste Kammerater.

- "Hvorfor saa højtidelig?" - sagde min gode Ven Kahlenberg fra Kolberg i Pommern. - "Man skulde tro, at du ikke mere kom tilbage! Naa - for Resten kan jeg godt forstaa, hvis du denne Gang bliver borte, du, som bor saa tæt op ad den danske Grænse."

- "Hvor kan du dog tro det?" - sagde jeg til ham; "jeg har dog saa mangen Gang haft Orlov og hver eneste Gang haft Lejlighed til at stikke af hvorfor skulde jeg saa gøre det denne Gang? Hvis jeg ønsker dig og mine andre gode Venner rigtig Held og Lykke i den Tid, jeg er borte, er det, fordi der jo netop i denne Tid sker saa meget uberegneligt og uforudset."

- "Ja, det er godt med dig," sagde han; "du maa være den største Klovn, der kan gaa i et Par Støvler, hvis du denne Gang kommer tilbage." _

Og saa drog jeg paa Orlov. -

Mine fem Dages mørk Arrest paa Vand og Brød har jeg stadig til gode hos Tyskerne.

A. P. Andersen, København.

To Venner

(39) Paa Fremmarchen gennem Belgien kom vi gennem en Landsby, hvor vi fik Ordre til at evakuere den civile Befolkning. I Hast blev hele Befolkningen trommet sammen og ført med fremad.

I Flokken var en lille Pige paa 5-6 Aar. Tilsyneladende var der ikke nogen, der vilde kendes ved hende. Hun var tyndt paaklædt, havde bare Arme og Ben og intet paa Hovedet. Hun medførte i en Snor et lille, hvidt Gedekid. Naar vi under Fremmarchen stoppede op, faldt hun paa Knæ og slyngede sine tynde, nøgne smaa Arme om Gedekiddets Hals og blev siddende saadan, indtil det gik videre.

Soldaterne lagde alle Mærke til hende og forstod det lille Væsens Kærlighed til sit Dyr. Man saa det Særsyn, at de hædede Krigere stod med taareblanke øjne. Det gode i Mennesket kunde trods alt ikke skjules. Mangen en har maaske overført Billedet til sine egne derhjemme.

Nikolaj Kræmer.

Paa Patruljesejlds

I Juli 1916 blev jeg forflyttet fra Infanteriet til en Pioner-Bataillon i Vilna. Jeg fik Ordre til at melde mig paa en Maskinfabrik i Kovno, hvor jeg blev tildelt en Afdeling, Som kaldtes "Memelstrom Bauabteilung". Denne Afdeling bestod af to Uddybningsmaskiner, en Damper, tre større Motorbaade og andet Materiel. Floden skulde mange Steder gøres dybere for at fremme Skibsfarten og dermed aflaste Jernbanen. Med en af Motorbaadene skulde jeg slæbe Lægterne bort, naar de var fyldte.

(40) En Dag sidst i Oktober 1916 spurgte Feldwebelen mig, om jeg vilde stille mit Skib, som jeg havde liggende hjemme i Egersund, til Raadighed for Patruljesejlds i Østersøen. Jeg svarede ja, men dog kun, naar jeg selv blev Fører. Fjorten Dage senere fik jeg Ordre til at melde mig i Flensborg ved Kystbeskyttelses-Bataillon, som den kaldtes. Denne udførte Vagten langs Kysten fra Falshøft Fyr paa Angel til den danske Grænse.

Jeg hentede mit Skib i Egersund og blev stationeret i Sønderborg sammen med fire andre Baade. Havnemester Vorbek i Sønderborg, som var Løjtnant i den tyske Marine, havde Kommandoen. Alle fem Baade blev forsynet med Krigsflag, Lyskaster og Geværer. Jeg fik en Underofficer som Patruljefører og to Mand om Bord. Mandskabet skiftede Baade hver Maaned. De fem Baade sejlede skiftevis Patrulje mod Syd til Falshøft Fyr og mod Nord til Minespærringen ved Aarøsund. Vi sejlede ud Klokken elleve om Formiddagen og kom tilbage næste Dag Klokken seksten. For Afbenyttelse af Motorskibet fik jeg en mindre Godtgørelse. Vor Tjeneste bestod i at kontrollere de Skibe, som sejlede til og fra Udlandet, og passe paa, at ingen Værnepligtige eller civile Personer eller russiske Krigsfanger, som bl.a. arbejdede ved Landbruget, stak over Grænsen til Danmark.

Det var vanskeligt for de to Baade, som var ude, at bevogte den lange Strækning fra Falshøft til Aarø Sund. Russerne snød os ofte. De kunde bruge alt, som kunde flyde paa Vandet. Naar det var vindstille om Natten, roede de over Bæltet paa et Markled, et Vandtrug eller lignende. De kom dog ikke alle levende fra det. Vi fandt en Gang en lille Baad med to Russere, som var døde, vel nærmest af Sult og Udmattelse. En Nat i Sommeren 1918 kastede jeg Anker ved Nord-Als. Efter et Par Timers Forløb blæste det op fra NNV, Skibet begyndte at rykke haardt i Ankerkæden. Vi startede Maskinen og sejlede langsomt ud mod Vind og Sø. Henved Klokken fire opdagede vi en lille Baad med to Mand. Den ene roede, medens den anden (41) øste Vand ud af Baaden. Men den lille fladbundede Baad kunde ikke roes frem mod den nu temmelig høje Sø. Patruljeføreren, som var en tysk Fisker, han var fra Sønderborg, gav mig Ordre til at styre hen til Baaden. De to unge Mænd blev taget om Bord. Deres Baad halede vi op paa Dækket. Hvis vi ikke havde taget dem om Bord, var de sikkert gaaet ned. De kunde ikke naa over til Fyns Kyst i det lille, raadne Fartøj. Det var ogsaa meget læk. Baaden, som tilhørte den tyske Vagtmester i Nordborg, havde de taget i Nordborg Sø, læsset den paa en Hestevogn og kørt den ned til Stranden. Her satte de Hesten paa Græs. Med et Par hjemmelavede Aarer begav de sig nu paa Turen. De blev afleveret til Vagten i Sønderborg. Den ældste blev taget til Soldat, den yngste sendtes tilbage til Nordborg.

I Juni 1918 kom en tysk Løjtnant til Sønderborg. Han var i Flyveruniform og kaldte sig von Schmettow. Løjtnanten interesserede sig meget for vores Patruljetjeneste. Efter at han nogle Dage havde sat sig ind i denne, gik han til Kompagniføreren og fik et Bevis, der gav ham Tilladelse til at sejle i Alssund. Han laante nu en lille Motorbaad og sejlede ud af Alsund med Kurs mod Aabenraa. Vi var samme Eftermiddag paa Vej hjem, og da vi var ude af Sigte, satte han Kursen mod Fyn og landede samme Aften ved Assens. Det blev dog senere bekendtgjort, at han var blevet udleveret til Tyskerne igen.

Først i November 1918 rygtedes det, at Marinesoldaterne i Kiel gjorde Oprør. Et Par Dage senere kom tre store Krigsskibe fra Kiel ind i Sønderborg Havn og fortøjede ved Marinestationen. Den næste Morgen forlod Officererne deres Skibe og rejste bort, Mandskabet blev om Bord. Jeg laa i Havnen og skulde sejle samme Dag. Marinesoldaterne forsamlede sig paa Pladsen ved Marinestationen, og en menig, en Skræder fra Berlin ved Navn Topf, steg op paa en Trækvogn og forkyndte Revolutionen. Officererne maatte aflevere deres Vaaben, Epauletterne blev revet af, og Topf blev Kommandant over Marinen og Infanteriet i Sønderborg. Topf rekvirerede en Bil, kørte op (42) til Rigsbanken og beslaglagde Kassebeholdningen. Han skulde bruge Penge til Administration og Lønninger. Klokken atten overtog Marinen alle militære Vagter i Byen. Jeg skulde sejle Klokken seksten, men da Underofficeren mødte, havde jeg intet gjort klar. Da han spurgte, hvorfor Maskinen ikke var startet, sagde jeg, at jeg nægtede at sejle. Uden at sige et Ord gik han hen paa Kompagnikontoret. Kort efter kom han tilbage sammen med Løjtnanten, til hvem han meldte, at jeg nægtede at gøre Tjeneste. Løjtnanten bebrejdede mig dette og foreholdt mig, at han dog havde sørget for, at jeg kom hjem fra Rusland. Jeg svarede, at det indrømmede jeg ogsaa, men nu var det forbi! Skibshandler H. P. Hansen sen. stod ved sin Butiksdør. Han hørte Samtalen og morede sig kosteligt. Den 26. November blev jeg hjemsendt.

Transporteret som Forbryder

Som ung Reservist maatte jeg stille straks ved Krigens Begyndelse og blev tildelt Regimentet 86 i Flensborg, med hvilket jeg gjorde hele Fremmarchen med til Marnefloden. Efter en Vinter delvis i Skyttegravene og delvis i Reserve blev vi i Juni 1915 indsat ved Moulin. Her blev jeg saaret og kom paa Lazaret i Aachen. Senere kom jeg med en Transport til Flensborg. Da jeg igen var blevet rask, blev jeg efter Ansøgning afkommanderet til Murwick, hvor et Firma fra Hamborg byggede en Bro med Torpedo-Skydestand paa Brohovedet. Jeg arbejdede her til Januar 1917 og kom saa atter til Fronten. Arbejdet ved Broen blev ledet af en Ingeniør, en afkommanderet Underofficer, og det var bedst at staa paa en god Fod med ham. Ikke alene havde det Betydning ved Arbejdet; jeg formaade ham ogsaa til at udfærdige en Orlovsseddel. naar jeg om Søndagen vilde en Tur til Aabenraa, skønt jeg vidste, at han (44) ikke havde Bemyndigelse til det. Seks Gange gik det godt, men den syvende Gang skete det!

Vi boede dengang i Flensborg; min Hustru var allerede Lørdag Morgen rejst til Aabenraa, hvor vi vilde besøge mine Forældre. Jeg skulde følge efter, naar jeg havde Fyraften.

Min Fader, der havde været en Tur i Hamborg, kom om Eftermiddagen til Murwick for at se, hvad vi lavede. Vi vilde saa om Aftenen rejse sammen nordpaa. Paa Tinglev Station blev Passene og Orlovssedlerne kontrolleret af Landstormsmændene. Jeg syntes nok, Landstormsmanden kiggede lidt længe paa min Seddel. Til sidst gik han hen paa Vagtstuen med den. Jeg blev lidt urolig og snakkede med min Far om, at nu kom han nok til at rejse videre uden mig. Et Øjeblik efter blev jeg kaldt ind paa Vagtstuen. Jeg maatte afgive en Forklaring. Den blev dog ikke godkendt, og imens kørte Toget. Nu fik jeg Besked om, at jeg kunde gaa over paa Tinglevhus og overnatte. Næste Morgen skulde jeg saa med det første Tog føres tilbage til Flensborg. Da jeg fik oplyst, at jeg skulde overnatte paa egen Bekostning, foretrak jeg at blive paa Vagtstuen.

Næste Morgen blev jeg i det første Tog sydpaa puttet ind i en tredie Klasses Kupe, og med en Vagtmand med opplantet Bajonet paa hver Side af mig gik det tilbage til Flensborg. Paa Vejen fra Banegaarden til Intendanturen gik den ene Vagtmand foran mig, den anden bagved. Til alt Held var der saa tidligt om Morgenens ikke mange Mennesker paa Gaden, og jeg blev ikke set af Bekendte. Efter en Ventetid paa to Timer paa Intendanturen blev jeg ført til Kasernen, denne Gang dog kun ledsaget af en Skriver. Her erfarede jeg til min store Glæde, at vor Kompagnifeldwebel, der var en Fjende af alle dem, som var afkommanderet, ikke var hjemme. Den Officer, der gjorde Tjeneste som Kompagnifører, tog Sagen ganske roligt. Jeg maatte endnu en Gang forklare hele Sammenhængen og fik saa Lov til at gaa. Paa mit Spørgsmaal, om jeg Mandag (44) Morgen skulde stille ved Kompagniet eller gaa til mit Arbejde, svarede han, at jeg skulde gaa til mit Arbejde. Da jeg kom ned i Byen, var jeg ikke sen til at faa telefoneret til min Hustru om at komme til Flensborg igen med det første Tog, hun kunde naa.

Jeg hørte ikke mere til Sagen, undtagen af Ingeniøren, der havde faaet en ordentlig Næse. Herefter underskrev han ingen Orlovsseddel mere.

H. Thomsen,
Aabenraa.

»Tror I, at Krigen ved Regnvejrs skal afholdes i en Sal«

Vi havde i vort Batteri en af de gamle Fæstningsartillerister, Fritz Berling hed han og talte kun uforfalsket mecklenborgsk Plat. Han var stor og bred som en Ladeport, lidt krumme Ben, Støvler Nr. 47, og et stort, ildrødt Fuldskæg. Vi Laa den Gang, det var Sommeren 1918, i Nærheden af Verdun. Mandskabet ved den ene Kanon var under Fritz Berlings Ledelse i Gang med Skansearbejde. Saa gav det sig til at regne og Kanonererne vilde i Ly. Da var det, Berling sagde: "Gløft ihr, dat bi Regenwedder ward der Krieg in en Saal afholn?", Den Sætning gik naturligvis hele Battieriet igennem.

Nogen Tid efter var vi Haandværkere nede paa den nærmeste Jernbanestation for at læse et Par Feltbanevogne med Sand. Fritz Berling var med. Paa Tilbagevejen kom vi forbi et Skur, hvor et Batteri, der havde faaet nye Kanoner, var ved at eksercere. "Se, Fritz," sagde den ene Skrædder, "da ward der Krieg in en Saal afholn!"

Fritz sagde ikke noget.

Anders Christensen.
Tinglev

Hvor skal vi nu leve et lykkeligt Liv sammen?

(45) Det var sidst i November 1915, jeg blev indkaldt og kom til at ligge i otte Maaneder i Berlin. Samtidig med mig blev en Gaardmand fra Als indkaldt. Vi var gode Venner, og jeg kom ikke saa sjældent i hans Hjem. Han var ingen troende Mand, sagde han selv. Men vi kunde godt tale sammen om de Ting, der hører Guds Rige til, og jeg var altid velkommen. Hans Kone var en troende Kvinde. Vi fik ikke snakket sammen, da vi blev indkaldt, men saa var vi engang samtidig hjemme paa Orlov. Min Kone og jeg blev indbudt til at besøge dem en Aften. Det blev en uforglemmelig Aften for os. Da vi var kommet til Sæde i Dagligstuen, sagde han omtrent saadan: "Aa, den Dag, jeg skulde af Sted, hvor blev det svært for mig! Jeg syntes, at jeg ikke havde været til andet end Forbandelse for min Kone og mine Børn, og jeg holdt da alligevel saa meget af dem. Og nu skulde jeg forlade dem og maaske aldrig mere se dem. Da maatte jeg bøje mine Knæ og raabe til Herren: Herre, forbarm dig over mig! Og han forbarmede sig over mig. Jeg turde tro, at jeg var et Guds "Barn, frelst af Guds Naade". - Og saa saa han hen paa sin Kone med saa kærlighedsfuldt et Blik og sagde: "Hvor skal vi nu leve et lykkeligt Liv sammen!" Og saa saa han hen paa mig og sagde: "Bare vi nu var hjemme igen!" Jeg gentog det og sagde: "Ja, bare vi nu var hjemme igen!" Da vor Orlov var forbi, tog vi igen af Sted til Vestfronten. En Tid derefter skrev han som sædvanlig hjem. Men saa hørte det op. Hans Kammerater skrev hjem, at han vistnok var faldet i engelsk Fangenskab. Da der igen var gaaet en Tid, skrev den Læge, han havde været Tjener hos, og som var blevet udvekslet med engelske Fanger: "Den Dag,

Englænderne kom og tog os til Fange, stod jeg ved Siden af Deres Mands Lig. Vi havde den Dag saa mange saarede; der var ikke Mandskab nok til at bære (46) dem bort, og Deres Mand kunde ikke udholde at høre paa al den Jamren. Saa meldte han sig frivilligt til at bære saarede bort. Medens han var ved det Arbejde, blev han ramt af en Fuldræffer og var dræbt paa Stedet." - Ja, nu skulde det lykkelige Liv begynde, og saa var det forbi! - Men Gud ske Lov, at det er sandt, hvad vi synger: "Herrens Venner ingensinde mødes skal for sidste Gang!" Det er ogsaa hans Kones Trøst.

Hans Knudsen, Augustenborg.

På jagt efter halm

Jeg stillede i juni 1915 i Flensborg, men vi blev efter kort tids forløb sendt til Hamborg, hvor vi samledes i en bataillon, der talte 2.000 mand. I vor bataillon var vi mange sønderjyder. Nu gik det løs med eksercits, og inden vi så os om, var hele bataillonon på vej til Rusland. Inden vi nåede Berlin, fik vi kontraordre, og transporten blev dirigeret til vestfronten. Omsider landede vi i Neufchatel, en by i nærheden af Reims.

Da vi stillede op uden for banegården, øsregnede det, og det blev det ved med, medens vi marcherede de tredive kilometer til vort bestemmelsessted, en lille landsby. Vi lå nær ved fronten, for vi hørte meget tydeligt kanontordenen.

Vort kompagni blev indkvarteret i en lade. Man fik efter noget besvær et køkken installeret, og endelig fik vi efter en lang ventetid lidt at spise. Det var en væmmelig suppe, der lignede en slags rismelsvælling med lidt kødstumper i. Appetitligt var det ikke, men når man er sulten, tager man det jo ikke så nøje.

Vi havde regnet med, at vi kunne tage en lille lur og et tiltrængt hvil ovenpå, men vi blev allesammen kommanderet udenfor, og feldwebelen oplyste, at vi endnu (47) samme aften skulle frem og besætte anden linie; d.v.s. denne stilling skulle først bygges. Vi kom frem i nattens mulm og mørke og gik i gang med arbejdet. Det var vanskeligt, for franskmændene beskød området med deres kanoner, og sikker dækning var der jo intetsteds at finde. Vi fik dog stillingen nogenlunde i orden; men vi var glade, da vi endelig kom tilbage igen. Da der så at sige ingen bekvemmeligheder fandtes, prøvede vi på i hvert fald at lave os et godt natteleje. Vi havde opdaget, at der i nærheden fandtes et halmforråd. I ly af mørket drog jeg af sted med nogle af mine kammerater, og vi fyldte favnen godt. På tilbagevejen skulle vi naturligvis passe på ikke at rende i armene på de udstillede vagtposter i byen, for som bekendt var det jo forbudt at forsyne sig egenmægtigt, selvom der kun var tale om lidt halm. Men pludseligt lød en kommandostemme: "Holdt! Hvem der? Hvor skal I hen med halmen?" - "Det vil vi bruge til vort natteleje," sagde vi. - "Nå, se så at komme af sted, men kom ikke igen," blev der svaret.

Vi kom godt hjem, og vi sov ganske dejligt på det bløde leje. Næste dag skulle vi have appel. Efter at løjtnanten og feldwebelen var færdige med at efterse vore sager, tog løjtnan-

ten ordet og sagde: "Det er kommet mig for øre, at der er stjålet halm fra et halmdepot. Jeg vil anmode gerningsmændene om at træde frem!" - Vi trådte frem, og han råbte op om frækhed og gemenhed, men - han var dog fornuftig nok til ikke at gøre noget ud af denne ubetydelighed.

Vort natteleje var som nævnt blevet betydeligt forbedret, men vi plagedes dog meget af rotter. Jeg husker, at en af mine kammerater pludselig vågnede og råbte: "Du, hvad var det, der dumpede ned i hovedet på mig?"

- Ja, hvad var det andet end et af disse ækle, ubehagelige dyr.

Jes Jessen, Skærbæk.

Fra kejserørnen til revolutionens kaos

(48) Fra 1908-1910 tjente jeg som aktiv soldat ved 2. jægerbatl. i Culm i Vestprøjsen. Kammerater, som har tjent i den egn, husker nok øvelsespladsen Grubbe (0, Grubbe, du Mörder meiner Jugend).

Allerede fire år efter min hjemsendelse blev jeg på en af de bevægede augustdage i 1914 indkaldt til krigstjeneste, denne gang med garnison i Ratzeburg. Her blev vi dog kun en ugestid, så rejste jeg sammen med en del andre kammerater til vestfronten. Der var mange af kammeraterne, som viste stor begejstring, da vi en aften ved ellevetiden blev udladet i Aachen, hvor vi gik i bivak uden for byen. Allerede den næste morgen gik vi over grænsen. Vor bataillon var sammen med husarerne fra Wandsbeck kommanderet frem som opklaringstrop. Broen over Maasfloden var skudt i stykker, så overgangen over fladen voldte en hel del vanskelighed. Vi kom dog over, og så gik turen videre gennem det mange steder ødelagte Belgien. I Tirlemont og ganske særligt i Løwen havde vi svære gadekampe og led store tab. Da Antwerpen var faldet, kom vi til Laeken, en forstad til Brussel, og gik derfra med en fangetransport til Tyskland. Da vi kom tilbage til Belgien, blev vi tildelt 9. reservejæger-bataillon, og her traf jeg for første gang en landsmand, Jørgen fra Broager, som senere blev min svoger. Vi delte ondt og godt sammen i krigens fire lange år.

Da fronten stivnede, lå vi resten af 1914 og et godt stykke ind i 1915 i en skyttegrav ved Lassigny. Jørgen sørgede for materialer, så vi kunne bygge os en solid dækning. Han "fældede" telefonpælene og bragte dem sammen med hele læs af kopsten til skyttegraven, hvor jeg var "mester" og byggede bunkeren. Da den var færdig, kom feldwebel Graf og ville have den, men den gik ikke. Vi lovede dog, at såfremt vi fik fri for tjeneste, ville vi bygge ham en lignende. Det gik han ind på. Vor bunker var meget fint udstyret med mahognimøbler, som vi (49) hentede i den sønderskudte by. Da jeg skrev hjem til mor at vi havde købt så fine møbler, skrev hun tilbage, at de kunne da ikke lønne sig, for vi skulle sikkert snart flytte.

Juleaften stod jeg på vagt i skyttegraven. Det var vor første krigsjul, og tankerne gik denne aften hjem til Nordslesvig, til vore kære.

Hen på foråret blev vi flyttet længere nordpå. Havde vi indtil nu haft en god stilling, blev den nye så meget dårligere. Vi rykkede ind i stillingen om natten. Der var stærk artille-

riild, og mange af os var uden støvler. De var simpelthen blevet siddende fast i pløret. Senere kom vi til Vimy, hvor jeg blev materialforvalter og boede nede i en kulgrube. Selve skyttegravens lå oppe på et bjerg. Vi underminerede her i Vimy franskmændenes skyttegrav, og sprængte den i luften. Om morgenen måtte vi så besætte den itusprængte skyttegrav og storme. Jørgen og jeg stod her på vagt sammen med vor gode kammerat H. M o s fra Nybøl. Vi tre holdt altid sammen og havde det godt. Men denne nat var Moos tung i sindet. "Jeg kommer ikke mere tilbage," sagde han. - Han faldt da også om morgenen ved et stormangreb. Det var for os et smerteligt tab; han var en god og oprigtig landsmand og en trofast kammerat.

I 1916 var vi to gange indsat ved Somme og havde svære tab. Hullerne i vore rækker blev fyldt op hjemmefra, og vi blev indsat ved Lille. Det var en dårlig stilling. Endskønt vore dækninger lå over jorden og var opførte af beton, var de altid fyldt med vand. Vi kunde dog køre med elektrisk sporvogn helt ud til skyttegravens. Den 8. oktober 1916 blev vi indladet, og turen gik så med jernbane gennem Belgien, Tyskland, Østrig-Ungarn, Serbien og Bulgarien, og pludselig lå vi foran Constantsa ved Det sorte Hav. Vi var glade over at have vendt vestfronten ryggen, men snart gik vi tilbage gennem Bulgarien, over Donau og ind i Rumænien. Det var i vinteren 1916-17. Vi var kommet et godt stykke forbi Bukarest, da jeg fik telegram om, at min kone var død. Tre dage (50) senere kom et andet telegram, som meddelte, at hun var meget syg. Det sidst afsendte telegram var kommet først. Næste morgen var jeg sammen med feldwebelen hos kompagniføreren. Det var, sagde han, umuligt at få orlov herfra, og jeg måtte traske videre. Nogle dage senere fik jeg dog besked om, at jeg kunne rejse hjem. Min orlov var på - syv dage. De var næsten forbi, da jeg nåede hjem, så jeg søgte straks om fjorten dages efterorlov. Men i stedet for kom der telegram fra Ratzeburg om, at jeg omgående skulle melde mig der. Jeg skulle som transportfører føre femogtyve mand til Rumænien.

Vi nåede også godt derved, selv om den sidste del af turen var meget vanskelig. I foråret 1917 lå vi foran Sereth-floden. Her faldt en anden god kammerat og landsmand, møller C l a u s e n fra Kværns. Jørgen og jeg og flere andre kammerater begravede ham på en lille kirkegård ved floden Sereth. Nogle dage efter blev der sluttet våbenstilstand med Rusland og Rumænien, og vi måtte så til fods marchere gennem Rumænien, Ukraine til Krim. Vi havde her ret svære kampe med bolschevikkerne, særligt ved Czaplinka og Pierekop, hvor der faldt mange kammerater. Den 1. maj 1918 indtog vi Sewastopol, uden at der faldt et skud. Bolschevikkerne var flygtet ud til havet, og mange overgav sig senere, da de ikke havde noget at spise. Jørgen blev her i Sewastopol "forfremmet" til hestepasser hos kompagnichefen, og jeg til konduktør på den elektriske sporvogn. Vi lå her i tre måneder.

Den 31. juli 1918 blev vi indskibet i et stort, russisk transportskib, som skulle sejle os til Kaukasus. Det tog tre døgn, inden vi ankom til havnebyen Poti. Det hed sig, at vi skulle over for at hjælpe befolkningen, som ville bort fra det store Rusland. Men til trods herfor blev det, inden vi nåede land, pålagt os, at vi kun gik to eller flere sammen, og med skarp-ladte våben. Jeg blev ordonnans og sejlede mellem Poti og Suckumkale. Vor opgave her syntes dog ikke så meget at være den at hjælpe befolkningen, men snarere den at rense landet for sukker, tobak, m. m. (51)

Den 1. november 1918 syntes vort hverv at være udført, og vi sejlede tilbage til Sewastopol. Her mødte der os en skuffelse. Jernbanen ville ikke befordre os. Efter en hel del forhandlinger blev vi igen indskibet og sejlede til Odessa, havnebyen i Ukraine. Det var på grund af udlagte miner en farlig sejlads. I Odessa lå et stort russisk krigsskib med tysk

besætning. Fra skibets kommandobro talte en menig marinesoldat til os og fortalte, at der var revolution i Tyskland. Nu var det os menige soldater, der bestemte farten.

Jørgen og jeg blev så valgt ind i soldaterrådet for fjerde kompagni. Vor kompagnifører fik lov til at føre kompagniet hjem, de andre tre kompagniførere blev degraderet.

Så kom hjemturen, og sørgeligt nok blev det næsten det værste i hele krigen. Endnu havde vi hele vor udrustning, feltkøkken, heste, maskingeværer og en god kasse med rubler, som hjalp os godt, da vi først kom i gang.

Jeg må her nævne, at Jørgen havde anskaffet sig en fin, hvid skimmel, og jeg havde to små, gode heste, som vi ville have med hjem. Men det gik anderledes. Den nye ukrainske regering havde ordnet det således, at hvert kompagni kørte hver sin strækning og med een dags mellemrum. Endelig kom turen til os; det gik langsomt, og vi måtte bestikke jernbanepersonalet fra station til station. Vi havde en hel vogn med hvedemel, som vi også regnede at få god nytte af derhjemme. Men da vi en morgen kørte ind på en større banegård, var den omringet af militær med artilleri. Vi forhandlede i nogle timer, men uden resultat. Da vi ikke ville kunne klare os mod overmagten, måtte vi af med alt det, vi havde. Så kunne vi køre videre, våbenløse, men med forplejning til to dage. Vi fik nok en militærstyrke med som bevogtning, men den var snart forduftet.

Det blev dårligere og dårligere med befordringen. Jernbanepersonalet krævede mere og mere, og vi havde næsten intet tilbage. Så nåede vi en aften til Novoukrainski. Ved tolv-tiden blev det halve af togstammen koblet (52) fra, og de forreste vogne, som vi sad i, kørte bort. Efter tyve minutters forløb hørte vi nogle skud, og toget standsede. "Nu er det forbi med os," sagde Jørgen. Vi kiggede ud gennem en sprække i vognen og så, at der holdt en slæde med bevæbnede banditter ved siden af os. Vogndørene blev skubbet op. "Hænderne op!" lød det, og seks revolverbevæbnede mænd fratog os alt, hvad vi endnu havde tilbage. Jørgen og jeg havde noget tobak med fra Kaukasus. Jeg havde også nogle rubler indsyet i tøjet, men alt forsvandt. Selv mine gode støvler og fodlapper tog de, så jeg stod barbenet i den kolde vinter. Så blev vi kørt tilbage, og toget blev koblet sammen. Vore kammerater, som var blevet tilbage på banegården, var også blevet udplyndret. Omsider kørte vi videre, og heldigvis traf vi på en banegård en artilleritransport, som endnu havde deres våben. De fleste af os sluttede sig til denne transport og troede, at nu var alting godt. Men da vi nærmede os Bukarest, fortalte artilleriets fører os, at i Bukarest var hele Mackensens arme interneret. Vi måtte igennem. Alle vogne blev plomberet, og vi fik ordre til at forholde os rolige. Vor fører bestak jernbanemændene med rubler i tusindvis, og vi kørte som "gods-tog" ind på banegården i Bukarest.

Her var det franske soldater, som havde magten. Vi så dem gang på gang gå over sporene. Vi var spændte på, om vi skulle komme igennem. På een gang kørte vi, og snart var vi ude på det frie land. Vi kom igennem til München, og herfra kunne jeg sende et telegram hjem. – Vor kompagnifører og en del kammerater var blevet tilbage, da vi andre sluttede os til artilleritransporten. Hvordan det er gået dem, ved jeg ikke.

Hjemturen fra München gik iøvrigt heller ikke så glat, for heller ikke i Tyskland ville jernbanepersonalet køre for os.

Men hjem kom vi, og krigen var forbi. Og det var for os det vigtigste.

Christian Johansen,
Kliplev.

Serbisk Brudepar

Brændehandler i Serbien

Vagtmesteren løb med Jernkorset

(54) Min aktive Militærtjeneste tilbragte jeg som Husar paa det gamle danske Gottorp Slot. Men da Verdenskrigen udbrød, blev vi gamle Kavalerister overført til "Kolonne Pr.!", til Trainet i Rendsborg, Den 4. August 1914 tog jeg Afsked med Kone, Børn og Hjem. I Daler Østerby kom jeg paa Toget og traf der en hel Del Bekendte. Stemningen var trykket, selvom nogle syntes at være meget muntre. Men det var vistnok Galgenhumor. Vi fik i Tønder en meget hjertelig Modtagelse af Soldater med opplantede Bajonetter. Men uden Ophold gik Rejsen sydpaa. Vi talte om Krigen, som efter vor Mening hurtigt vilde være forbi. Til Jul skulde vi nok være hjemme igen, hvis vi da nogen Sinde kom hjem.

I Rendsborg opholdt vi os ikke længe. Allerede den 10. August drog vi sydpaa med en Transport paa 60 Mand og 107 Heste. I vor Transport var der en Vagtmester fra Løgumkloster, en Gæstgiversøn, Christiansen, en Vicevagtmester, som var Bankmand, en Løjtnant Jansen, som var Domæneforpagter paa Pamhule, en Stabsdyrlæge Schwertfeger fra Christiansfeld.

Efter at vi i Aachen var kommet ud af Toget, red jeg som Trompeter bag det blandede Selskab. Medens mine Kammerater hver havde to Heste, havde jeg som Trompeter kun een, en Behagelighed.

Ikke langt fra Aachen kom vi over den belgiske Grænse og fik straks et Indtryk af Krigens Gru. Her laa Ruinerne af et brændt Hus, der paa Døren Indskriften "Gute Leute", saa "Sehr gute Leute! Wir haben sie in den Himmel gebracht!" – Ogsaa Indskriften "Gott strafe England" saa vi af og til. Mod Vest saa vi Genskæret af en stor Brand: Fæstningen Lüttich. Sammen med Dyrlægen var jeg rundt paa Jagt efter gode Heste, som "rekviredes" og betales med Anvisning, som ikke var det Papir værd, den var skrevet paa. Da vi kom til den franske Grænse, havde vi 500 gode Heste. Da vi desuden, naar (55) det fandtes paakrævet, byttede de daarligste af vore Heste med gode Heste i Frankrig, kunde vi holde vor Hestebestand i Orden.

Vi skulde levere Heste til Armeen og kom helt ned til Noyon, Da Hestene var afhentet paa den Gaard, vi opholdt os paa, fik vi Ordre til at blive paa Gaarden om Natten. Folkene skelede ondt efter os, hvilket vi godt kunde forstaa. Vi følte os uhyggelig til Mode og blev enige om at "trække os tilbage". Vor Vicevagtmester, Landmanden, der havde faaet et godt Kvarter, var ikke tilfreds med vor Beslutning og truede mig med, at jeg skulde straffes for Lydighedsnægtelse. Det kom dog anderledes, for om Natten kom Englænderne og tog Gaarden. Vi var dog sluppet bort; men Vagtmesteren paatog sig nu hele Æren for, at vi ikke var blevet taget til Fange. Han fik Jernkorset, jeg fik Lamperøg.

Vi kom videre frem og dagen for Indtoget i Paris var bestemt, men saa - Marneslaget endte med Tyskernes Tilbagetog. Den Dag tabte Tyskland Krigen.

Inden Nederlaget begyndte de ungdommelige Krigsfrivillige at komme ud til Fronten, De skulle gøre Indtoget med. Vi fik fem saadanne Skolebørn, Stakler. De havde hellere maattet blive hjemme. Da Fronten var stivnet, laa vi med vore Heste i en lille By i ni Maaneder. Hestene var "opstaldet" i en Frugthave, Her kom Intendanten, Christiansen fra Løgumkloster, hen til mig og taltale mig for første Gang paa Dansk. Jeg skulde med hen og se, om vi kunde skaffe et Svin. Det lykkedes. Vore to Kokke paatog sig Slagtingen og udførte den paa en saadan Maade, at Grisens Hyl sikkert kunde høres i Paris. Om det var disse Hyl, som var Skyld i, at en Flyvemaskine fløj over Haven og beskød os med Maskingevær, ved jeg ikke, men tre af de unge Mennesker faldt og blev omgaaende begravet i

Haven. Da der nu ogsaa kom Flygtninge fra Fronten, stak vi af og lod vort dejlige Svin i Stikken. Der blev snart en saadan Trængsel paa Vejene, at vi kørte fast og hverken kunde komme frem eller tilbage. (56) Officererne bandede og truede, og omsider kom vi til en lille By i Nærheden af Noyon, hvor vi tidligere havde ligget i Kvarter. Nu troede vi igen, at vi korn hjem til Julen. Men Krigen holdt ikke op, og mange af Kammeraterne maatte fejre Jul fire Gange derude.

K r e s t e n L ø n b o r g, Visby.

Det første tyske gasangreb ved Ypres

den 22. april 1915

Allerede i februar 1915 blev der mand og mand imellem talt om "storangreb". Vi skulle støde frem til den engelske kanal. Angrebet, sagde man, skulle finde sted i marts.

Tyskerne havde udregnet en djævelsk plan. — Franskmandene skulle fordrives fra deres stærke stillinger, især fra hovedstillingen på den anden side af Yser-kanalen, og dette skulle ske ved hjælp af klogas, som skulle udsendes fra forreste linie, vel at mærke, når vindretningen var gunstig.

En aften midt i marts blev vi sammen med alle mulige andre soldater sendt ud i nærheden af frontlinien, hvor vi havde været så ofte før. Vi havde mad til tre dage og en mængde patroner.

Angrebet skulle startes ved totiden. Vi lå i stendyngerne i ruinbyen Bixchoote og frøs. Vi afventede ordre, men den udeblev. Det var vindstille, og hele angrebsstyrken blev sendt tilbage.

Dette gentog sig næsten hver nat indtil den 21. april. Den nat blev vi kun sendt nogle kilometer tilbage. Vi skulle skjule os i noget krat. Vi var trætte og havde kastet alt overflødig, patroner iberegnet, bort og havde nu kun et stykke brød til natten. Vi fik flere patroner udleveret, og angrebet skulle begynde klokken seks aften, og det skete. Ved højlys dag rykkede vi igennem løbegravene og (57) ud i første linie, hvor gasflaskerne var indbyggede med kort mellemrum. Vor bataillon skulle være stødtropper, skulle tage den franske forreste linie og forcere Yser-kanalen, hvor hovedstillingen var. Nu så vi et forfærdeligt syn. En kolossal, sort-blågul gassky rullede foran os. Solen formørkedes, og i samme nu satte det franske artilleri ind på de tyske linier med utallige batterier af alle kalibre. Tabene var uhyre store. Vi havde nået kanalen og løb over de lette pontonbroer, som pionererne rullede ud. De faste, store broer var ikke sprængt bort, men vi så nu til begge sider den ene fuldræffer efter den anden knuse dem. De var tætpakkede af fremstormende soldater, som faldt ned i kanalen og var fortabte. "Fanger bliver der ikke taget!" var der blevet befalet. Vi sprang ned i den franske hovedstilling, men hvilket syn! De levede endnu, men var værgeløse. Ingen af dem havde gasmasker, hvorimod vi havde en tot tvist i næsen. Den betød dog intet. Mange af vore kammerater hang i de lange franske bajonetter, som stod oprejst i stillingen. De var

faldet eller sprunget ned i dem; andre var fanget i deres pigtrådsspærring. Det franske artilleri satte nu ind med uhyre styrke. Vi stormede over kampfeltet, hvor alle de franske reserver lå i massevis, døde og forgiftede. Første reservestilling løb vi over ende, og det gik videre fremad i en forfærdelig ild. Vi stødte på næste linie, som var bemanded. Maskingeværild mejede os ned, men inden daggry var også vore maskingeværer i stilling, og vi gravede os ned. Pludselig var en fransk flyvemaskine over os. Lige så hurtigt var den igen borte. Vi var observeret. Nu blev vi hele dagen overdænget med granater, fra de mindste til de største, og vore maskingeværer blev tavse.

Ved mørkets frembrud stormede vi frem til byen "Lixerne". Flere angreb blev forsøgt i løbet af natten, dog uden resultat. Byen var beboet, og et frygteligt syn mødte os. De arme mennesker, lige fra små børn til gamle, lå døde omkring os. Det kan ikke beskrives. Mange af os græd ved synet af denne barbariske fremgangsmåde. Jeg (58) tror, at både det tyske og franske artilleri havde byen under ild, og vi blev nødt til, så snart mørket faldt på, igen at forsøge på at nå videre frem. Da vi kom ud på den våde mark, satte utallige maskingeværer ind på os. Vi måtte i liggende stilling grave os ned, medens kuglerne haglede igennem vore sammenrullede kapper og blikspandene, som lå øverst. Vor forbindelse bagud var også gået tabt. Så var det slut. Time efter time blev vi færre og færre. Efterhånden var hele femte kompagni samlet i et hul. Vi var ca. 30 mand. Ingen af os havde brød; de døde franske soldater heller ikke. Vi fik en cigar af overløjtnanten. Den spiste vi. Det er umuligt at beskrive den tilstand, der herskede her i dødens hule. De dage og nætter, vi var her, var uendelig lange. De hårdtsårede lå ubevægelige. Ingen kunne hjælpe dem, og ingen bad om hjælp. En soldat kom kravlende ned til os. Hans ene ben var skudt af, men det hang endnu i nogle trævler. Han havde bundet en snor om fodleddet og trak på den måde benet med sig. Nu lå han her uden at sige noget, indtil døden befriede ham. Nogle råbte pludselig op og kaldte på deres mor, men og i samme nu, de rejste sig op, blev de ramt. Jeg vil ikke fortælle mere om enkelthederne. Alt var håbløst. Vi tænkte ikke mere, vi var alle tilsløet af snavs og blod, og mange af os var såret af strejfskud eller på anden måde. Den 28. april, lige før lysets frembrud, meddelte officeren os, at han havde besluttet sig til at forlade dette sted uden ordre. "Find om muligt et gevær, og vi forsøger at nå tilbage," sagde han. De af os, der kunne, fulgte ham. Den tur tilbage vil jeg heller ikke forsøge at beskrive. Da hele kampfeltet var under maskingeværild, og det lette artilleri fra begge sider var i uafbrudt virksomhed, kravlede vi i timer og nåede omsider så langt tilbage, at vi med mellemrum kunne gå oprejst. Endelig nåede vi Yser-kanalen. Soldater før os havde lagt løbebroer over vandet, og vi passerede kanalen. På den modsatte side traf vi de første levende tyske soldater. Det var den forreste linie. Det var nu lyst, så vi undgik at blive skudt (59) her, da vi nærmede os dem. Med et yderligere tab af to mand var tilbagetoget lykkedes os.

Vi fortsatte længere tilbage til den næste linie. Her blev vi standset af officerer og feltgendarmer. Med deres våben ville de tvinge os tilbage. Vor løjtnant diskuterede højlydt med dem, men vi gik videre; lidt længere tilbage smed vi os i græsset foran to feltbatterier, som uafbrudt fyrede løs. Regnen, rigtig forårsregn, silede ned i strømme, men vi sov til næste dags aften. Vi fik også mad. Vi vaskede os, men appetit til maden havde vi ikke. Nu dukkede vor bataillonskommandør op. Han var en usympatisk herre. Han sagde, at han havde ventet at se os hver med nogle hoveder af de "sorte" under armene osv. – Vi blev atter kommanderet ud, hvor vi hørte hjemme, d.v.s. i første linie. I det samme lød der nogle skud. – To af vore kammerater havde sat bøssepipen på foden og såret sig selv. De slap for at følge med.

Vi andre gik tavse frem igen. Vi spekulerede på, hvorledes vi kunne slippe bort. Min sidekammerat, en sadelmager fra Mecklenborg, sagde højt: "Jeg går ikke over kanalen igen!" Han fik tilslutning fra os alle. Officeren spurgte, hvad vi talte om. Sadelmageren trådte frem og gentog, hvad han havde sagt. Officeren svarede: "Det forstår jeg, men vi skal i to dage bevogte en tidligere broovergang i byen." Yser-kanalen delte byen, og fransk-mændene havde den ene halvdel. Franske lyskugler hang her som overalt i små faldskærme og belyste ruinerne. Maskingeværkugler føg ind imellem de sønderskudte huse, hvorfra beboerne lige var flygtet. Nogle af os havde søgt ly i et hus. Det urolige, blafrende lys fra lyskuglen belyste de voksagtige ansigter af mor og børn, der opholdt sig i stuen. – De forholdt sig rolige. Vi følte os som mordere og forbrydere. Sadelmageren tog min hånd, og med bevæget stemme sagde han: "Skal vi være enige om aldrig mere at gå med i krig?" – "Ja," var mit svar, "aldrig mere." – En anden soldat stod tavs og græd. Han gav os begge hånden, og tavse gik vi alle tre ud i vejret. – Natten (60) efter blev vi afløst og gik helt tilbage til vort gamle kvarter.

Mange tropper af forskellige våbenarter deltog i dette lumske gas angreb, men ikke mange slap tilbage med livet i behold. "Den store sejr", som var proklameret i Tyskland gennem aviserne ved angrebets begyndelse, endte som et ynkeligt nederlag.

Lauritz Jørgensen, København.

Dagbogsoptegnelser

I Krigens første Tid gjorde jeg Tjeneste ved Kystbevogtningen paa Angel, nærmere betegnet ved Gelting-bugten. Jeg førte dengang Dagbog og skal her give en lille Skildring af Hverdagens smaa Hændelser. (Min Beretning er en Fortsættelse af et tidligere offentliggjort Afsnit af min Dagbog; findes i Aarbog 1950).

27. S e p t e m b e r. Gik i Dag Patrulje til Birknak fra Klokken 6-9. Om Eftermiddagen kontrollerede Bataillionskommandøren. Ritmester von Hobe, Posterne. Alt var i Orden.
28. S e p t e m b e r. Meget stormfuldt Vejr. I Østersøen staa Vandet lavt. Det er næsten umuligt at staa fast oppe paa Fyrtaarnets Platform. Mange Træer knækker, og Frugten falder ned.
29. S e p t e m b e r. I Dag stormer det næppe saa meget. Vinden er gaaet om i Nord, og Vandstanden er høj. – Syv tyske Skibe kom i Eftermiddags til Syne mellem Ærø og Langeland. De forsvandt i sydlig Retning. Et af dem blev liggende Syd for Slimundingen og holder Skydeøvelser. Vejret er meget klart. Jeg kan med det blotte øje se Fyn.
30. S e p t e m b e r. I Dag var det meget smukt Vejr.
1. O k t o b e r. I Dag gik jeg Patrulje fra 6-9 til Birknak og til Afvandingsmøllen. I denne Mølle gaar nu det (61) gamle Stjernehjul paa den nedbrudte "Petersborg Mølle". Denne laa i Uge Sogn ved den gamle Oksevej, lidt Syd for det gamle Tingsted "Urnehoved". - -

Jeg fik et Kort, som jeg havde sendt til min Broder ved Fronten, tilbage med Paaskriften: "Faldet." - -

2. O k t o b e r. Jeg har faaet Meddelelse om, at min Broder er faldet den 21. August ved Auveloir i Belgien. Det er et sørgeligt Budskab at modtage.
3. O k t o b e r. Der var smukt Maaneskinsvejr, da jeg i Nat gik Vagt fra 12-3 ved Stranden; men det blæste ret stærkt. Om Eftermiddagen, da jeg fra 12-3 stod paa Vagt oppe i Fyrtaarnet - der fører 87 Trappetrin derop - regnede det. Jeg krøb derfor indenfor. En Mængde smaa Sejlskibe passerede forbi ude paa Havet. Lods Nissen sejlede i Dag vor Underofficer H. Thomsen over til Kegnæs, hans Hjemstavn.
4. O k t o b e r. Vejret er smukt mellem Bygerne. Syv Skibe passerede i sydlig Retning.
5. O k t o b e r. Kraftig Vind og Regn. Man meddeler mig i et Brev, at Mølleren paa Leerte Mølle, A. Muusmann, er faldet.
6. O k t o b e r. Vejret er smukt, men det stormer ret kraftigt fra Nordøst, og der er svær Søgang. I Nat løb en Fragtdamper fra Flensborg paa Grund paa Kalkgrund. I Løbet af Formiddagen prøvede man at bringe Damperen flot ved Hjælp af en anden Damper, men det lykkedes ikke. I Eftermiddagstimerne kom endnu en Damper til Hjælp. Jeg staar oppe i Fyrtaarnet og følger deres Anstrengelser med at hale Damperen af Grunden. Da jeg blev afløst, sad Skibet endnu fast. Lods Nissen siger, at Omkostningerne ved Redningsarbejdet vil andrage mindst fem Hundrede Mark.
7. O k t o b e r. Det er smukt Vejr. Mineudlæggeren "Pelikan" holder Skydeøvelser med Revolverkanoner og Maskingeværer i Farvandet mellem Kegnæs og Angel. Jeg havde Vagt oppe i Fyrtaarnet og talte i de tre Timer (61) 21 Krigsskibe. En Del af dem holdt Skydeøvelser nede omkring Bugten ved Kiel.
8. G k t o b e r. Overskyet og Regn. Om Morgenens fra 6-9 gik jeg Vagt ved Stranden, derefter var jeg paa Patrulje med en Kammerat og Underofficer en for at kontrollere de civile Vagtposter.
9. O k t o b e r. Vejret er smukt. Da jeg om Eftermiddagen var i Gelting for at hente vore Postsager. læste jeg et Telegram, der fortalte, at det sidste Fort foran Antwerpen var faldet.
10. O k t o b e r. Stærk Vind fra øst, paa Patrulje ved Stranden. Der skete ikke noget særligt.
13. O k t o b e r. De sidste Dage har været rolige. Vejret er smukt, Solen har skinnet lige fra Morgenstunden. Sidste Nat har tyve Skibe holdt Øvelsesskydning under Projektørbelysning. Det var et flot Syn.
14. O k t o b e r. Stærk Vind, men tørt Vejr. Mellem Klokken 11 og 12 kom to Luftskibe fra Kiel og gik mod Sønderborg, men ved Kalkgrund vendte de om og gik tilbage. Paa det ene var Gondolen aaben, men paa det andet var Gondolen pansret og armeret med Maskingeværer. Indretningen var tydelig at se i Kikkerten. Lidt over Middag kom en Skonnert fra Syd. Den førte Lodsflag. Lods Nissen gik ud med sin Baad. Han skulde føre Skibet til dets Bestemmelsessted, Brantevik i Sverige. Skibet havde været i Flensborg med en Ladning Træ.
15. O k t o b e r. Stærk Vind. I Eftermiddags sejlede en Slæbedamper forbi med et Lazaretskib. Det havde en meget høj Overbygning. - Da jeg i Aften var paa Vagt fra 6-9, blev der fra en Række Krigsskibe, der laa ude paa Søen, givet Raketsignaler til Fyrtaarnene paa Kegnæs og Falshoved. Man beordrede Fyrene tændt. Femten Minuter senere blev der givet Ordre til atter at slukke Fyrene. Det var en Øvelse, men alt fungerede rigtigt.

16. O k t o b e r. Koldt og stormfuldt, Mindre Sejlskibe passerede i begge Retninger.
17. O k t o b e r. Samme Vejr som i Gaar. Fra (63) Fyrtaarnet saa jeg en Undervandsbaad gaa i sydlig Retning.
18. O k t o b e r. Graavejr, men det er ikke koldt. I Eftermiddagstimerne gik en Torpedobaad sydpaa.
19. O k t o b e r. I Formiddags passerede et Luftskib i Retning fra Kiel over mod Kysten ved Ærø, hvorefter det forsvandt i nordøstlig Retning. – Klokken halv tre blev hele Mandskabet kommanderet ud. Vi skulde besætte Stranden Dg holde skarpt Udkig. En Times Tid senere kom et Luftskib frem fra Syd. I Højde med Slimundingen gik det i en stor Kurve ud over Østersøen og forsvandt igen mod Syd. Klokken lidt over seks blev hele Mandskabet trukket tilbage. Kun den sædvanlige Vagtkæde blev efterladt. – Da jeg om Aftenen var paa Patrulje fra 9-12, saa jeg fra Stranden et ualmindelig smukt Syn. Det var Morild. Hver eneste Bølge saa, saa langt øjet kunde naa, ud som en Ildbølge, der væltede ind imod Stranden. Det var storslaaet. Jeg har aldrig nogen Sinde set noget saa kønt.

Johannes Wolff, Bolderslev.

Pakken lugtede

Sammen med andre ikke uddannede Landstormsmænd her fra Nordslesvig blev jeg den 6. November 1916 indkaldt til E. L. 76 i Schwerin. Det var i Kaalrabivinteren 1916-17. En halv Snes Dage efter at vor Oplæring i Krigskunsten" var begyndt, nægtede min Mave pure at fordøje Roer, og jeg kom paa Lazaret. Fire Uger senere var min Mave kommet i Træning, og den fandt sig herefter i at bearbejde alt det, der blev serveret for den.

Efter Rekruttiden blev jeg tildelt et Vagtkommando, som skulde bevogte en Ammunitionsfabrik ved Holthusen. Vi skiftedes til at holde Vagt hver anden Dag. Paa min Fridag var jeg Oppasser hos Vagtkommandørenen Feldwebel. Vi kaldte ham "Klovn Dolny". Desuden var jeg ogsaa (64) Postordonnans. Det kunde ske, at der af og til ingen Post var til os. Postgangen var nemlig ret uregelmæssig. Efter saadanne Standsninger var Antallet af Breve og Pakker, da altid ret stort.

Da jeg engang var paa Vej med en saadan større Sending, forekom det mig, at en af Pakkerne havde en ret indtrængende og paagaende Lugt. Jeg snusede mig frem til den Pakke, der lugtede saa forræderisk. Det viste sig da, at det var een, der var bestemt til mig. Da jeg opdagede det, blev jeg ligefrem ked af det, for nu havde de kære derhjemme afset lidt af deres knappe Ration til mig, og nu vilde dette Stykke Kød paa Grund af Forsinkelsen være fordærvet og kunde smides bort. Det var en Skam. Da jeg kom ind i vor Barak, listede jeg ind mellem vore Senge for at kunne aabne Pakken og se paa Fordærvelsen uden mine Kammeraters Nærværelse. Jeg aabnede den haabløse Pakke, forberedt paa det værste, men - hvor blev jeg pludselig glædelig overrasket, for Pakkens Indhold var ikke fordærvet Kød,

men et dejligt, godt gammelt, krydret Stykke Ost, der rigtigt kunde kildre Ganen og skærpe Appetitten. – Jeg fik hurtigt min Kniv frem, skar et Stykke Brød af, lagde et ordentligt Lag Ost paa og nød Maaltidet med stort Velbehag. Ih, hvor det smagte! – Jeg benytter Lejligheden til at sende Kammeraterne fra dengang en Hilsen. Da vi blev indkaldt, var vi omkring 45-46 Aar gamle, saa der er nok tyndet en Del ud i vore Rækker.

*Peter Lassen,
Rise.*

Til Frokost hos Regimentsstaben

Det var om Morgen den 25. Juli 1918 ved Marnefloden. Den unge, amerikanske General Marshall havde den 18. Juli aabnet Modoffensiven og brød igennem. Vi blev angrebet af Amerikanerne. Vor Kompagnifører blev (64) saaret i Hovedet. Havde han haft Staalhjelmen paa, var det ikke sket. Han havde et meget stort Blodtab og kravlede rundt foran Dækningen. Han kaldte paa Saniteterne, men der var ingen i Nærheden. Jeg løb da sammen med en Kammerat frem og forbandt ham med alle vore Forbindspakker. Amerikanerne kunde let se os, men der blev ikke skudt efter os. Vi slæbte ham saa om bag en Høj og vilde hvile lidt, men han insisterede paa at blive slæbt til den nærmeste Forbindingsplads. Paa vor Vej kom vi forbi et Køkken, der tilhørte en Artilleriafdeling. Her fik vi noget Rom, som vi gav ham at drikke. Naturligvis fyldte vi ogsaa vore Feltflasker. Kompagniføreren kunde nu gaa alene mellem os, og vi kom omsider hen til Forbindingspladsen. Her laa ogsaa Regimentsstaben. Den havde Stade i en Klippehule. Udenfor stod der et Par veldækkede Borde, ved hvilke Officererne havde spist. Der var ogsaa godt med Flasker paa Bordet. Der faldt just en brændende, fjendtlig Flyver ned, saa der var Lejlighed til en ekstra "Skaal". Da Officererne saa os med Kompagniføreren haardt saaret, blev der straks stor Opstandelse. Han kom straks ind til Behandling. Vi satte os udenfor og saa Tiden an. Da han var blevet forbundet, kom han ud til os. Han havde spurgt Regimentskommandøren, om jeg ikke maatte rejse tilbage med hans Tog; men da jeg var M.-G.-Skytte, var det blevet afslaaet. Vi fik saa hver 5 Mark. Han ønskede os Held og Lykke og spurgte, om vi ikke havde faaet noget at spise. Det havde vi jo ikke, men han skulde nu nok sørge for det. Vi ventede et større Festmaaltid. Lidt efter kom der en Tjener med et tykt Stykke Brød med en Klat Marmelade paa, og Vand kunde vi hente bag ved Huset. Vi blev ikke saa lidt skuffet, men det var jo ikke første Gang. Medens vi sad der, var der en Officer, der stillede Mandskab op. Han kom hen til os og sagde, at vi ogsaa skulde træde an. Paa Pladsen stod der fire Kasser med Ammunition samt en Bæregjord til hver. Vi skulde høre Ammunitionen ud til Fronten. De andre, som han (66) havde stillet op, var Desertører, som Feltgendarmerne havde nappet. Til Straf skulde de bære Ammunition frem. Vi protesterede naturligvis og spurgte, om han vidste, at vi havde slæbt vor Kompagnifører haardt saaret til Forbindingspladsen, Da han hørte det, slap vi for at bære Patronerne, men vi skulde dog med i Optøget.

Han selv gik bag os med Pistolen i Haanden. Vi kunde ikke rigtig forstaa, at det skulde være nødvendigt at føre os ud til Stillingen igen paa denne Maade. Vi talte ofte bagefter om den Frokost hos Regimentsstaben, som vi blev snydt for.

*Mathias Brodersen,
Bedsted Lø.*

Et nytårsminde

Ved at gennemblade nogle gamle notitser fra en rejse j Rusland og Sibirien i 1926, støder jeg paa et lille billede, forestillende en kæmpehøj med en cementmindesten. Billedet minder mig om aarsskiftet for 35 aar siden. Jeg var allerede paa tredie aar i russisk fangenskab og havde her oplevet forskellige statsomvæltninger. Først var tsarregimet blevet afløst af Kerenskiregeringen, som kort efter blev fordrevet af "Bolshevikkerne", Lenin og Trotskis parti, hvis røde hære i løbet af forbavsende kort tid tog magten baade i det europæiske og asiatiske Rusland. Tog magten! Ja i aarevis rasede borgerkrigen rundt omkring i det mægtige rige og den førtes med en voldsomhed, der savner sin lige.

Da bolshevikkerne sluttede fred med eller i hvert fald standsede kampen med Tyskland, forlangte de czeckiske formationer, som havde kæmpet mod centralmagterne paa russisk side at komme til vestfronten, for der at kæmpe videre. Det var een af disse transporter, som, omend sikkert kun indirekte, blev aarsag til den næste omvæltning i Sibirien.

(67) Bolshevikregeringen forlangte af czeckerne, at de skulle lade sig afvæbne, da de jo fik vaaben, naar de kom til vestfronten. Om nogen af dem er faldet for denne limpind, ved jeg ikke, i hvert fald har arrestation været den næste følge.

Da en saadan transport en sommerdag 1917 nærmede sig Omsk, tog selve politikommissæren, populært kaldet "slagteren" - man kan tænke sig hvorfor, i et tog fyldt med røde gardister dem i møde. De to parter mødtes omtrent 100 km vest for Omsk. Men czeckerne, som jo var krigsvante soldater, havde gravet sig ned, og ikke mange af de "røde" kom ud af vagonerne, inden de blev et offer for de czeckiske kugler, resten retirerede.

Samtidig med, at czeckerne saaledes aabenlyst satte sig til modværge mod den røde regering, rejste kosakkerne sig og fik hjælp af andre "antibolshevikker". Nu skal det siges, at i vide kredse begyndte modviljen og modstanden mod den siddende regering først, naar den begyndte at udskrive folk og skatter. I løbet af kort tid var Vestsibirien i de "hvide"s hænder, og der blev udraabt en regering med admiral Koltchack som leder. Snart var hele Sibirien i de hvides hænder, maaske med undtagelse af smaa enklaver i Østsibirien, hvor Semennoff førte et rædselsregimente ganske for egen regning.

Koltchacks regering støttede sig i det væsentlige paa de czeckiske styrker, indtil disse svigtede og det hele brød sammen under den røde stormflod i slutningen af 1919. Det politiske politi, "kontrarevolutionarski otdjel" var i det væsentlige ledet af letter, og de kunne ikke lære meget af det nuværende politiske politi. Jeg var inde i Omsk kort før jul. Men det

var ikke hyggeligt, af og til skyderier og saa - den kolde krig. Det svirrede med rygter om arrestationer og undersøgelser, og meget skulle der ikke til, før politiet slog ned, saa jeg søgte ud paa landet igen. Nytaarsaften eller rettere nat gik det løs. Bevæbnede politistyrker gik rundt i byen og gjorde holdt her og der (68) og hentede en eller flere "kontrarevolutionære" ud af sengen. I nattøj, uden støvler o.s.v. blev de slæbt med fra det ene sted til det andet. Da man havde samlet ca. 200, blev de ført over den frosne Istyschflod, og paa Kolomczinosiden blev de drevet sammen i en flok og - hugget ned, ikke skudt.

Ligene blev liggende, og i de næste nætter af venner samlet sammen i en hob og begravet under en jordhøj, som det maa have kostet uhyre arbejde at faa kastet sammen. Senere har bolshevikkerne, da de kom til magten, paa toppen af denne høj som nævnt rejst et mindesmærke over - saavidt jeg husker - 198 martyrer for folkets sag.

Ak ja, af den slags mindesmærker kunne der rundt omkring i Rusland rejses mange: Martyrer for folkets sag, i kampen mod - ja, snart en hvid, snart en rød regering.

A. P. Møller,
Graasten.

Hvor er Manden?

Under Verdenskrigen 1914-18 blev jeg, som ikke havde været Soldat i Fredstid, indkaldt til Uddannelse ved Garde-Fyseler Regimentets Forstærkningsbataillon i Berlin.

Megen Plads var der just ikke levet os. En stor Sal med nogle Borde og Skamler og saa nogle Madrasser samt et Par Uldtæpper; det var alt.

Efter at jeg havde været inde et stykke Tid, vendte vi en Dag ved Middagstid trætte og udasede hjem til Kasernen. Da vi havde spist til Middag, fik vi Lov at lægge os paa vore Straamadrasser og tage en velfortjent lille Lur. Vor Underofficer kaldte det "allgemeine Bettruhe"! Jeg laa nok saa dejligt og var lige ved at falde i Søvn, da pludselig en eller anden raabte noget nede ved Salens Indgang. (69)

– Sindergat! - eller saadan noget; men naturligvis rager det ikke mig. Jeg vendte mig om paa den anden Side. Manden gentog sit Raab.

– Sondergart! – Søndergart! – Wo steckt der Kerl?

Nu blev jeg dog lutter øren. – Søndergart - Søndergaard? – Her er han! Jeg kom i en Fart paa Benene. – Det er vor Kompagniskriver, saa jeg nu. Han holdt en eller anden Lap Papir i Haanden.

– Naa endelig! – Fyseler Søndergart, siger han, De maa straks indfinde Dem paa Skrivestuen; det er nok noget med en Orlovsansøgning. Det var det ogsaa; jeg fik nemlig Orlov i fjorten Dage.

Christian Søndergaard,
Vesterbæk. Roager.

Paa vej mod Marnefloden

Det var vel omkring 1. sept. 1914. Vi var nået til Marne og måtte snart erkende, at det ikke skulle blive en så let spadseretur til Paris, som vi havde tænkt os. Vi måtte gå i stilling for at yde modstand mod de fremrykkende fjender.

Jeg oplevede her noget, som jeg aldrig glemmer. Vi stod en dag og manglede kød. På en mark i nærheden af os gik en flok kreaturer. Vi blev hurtigt enige om at rekvirere et af dem. Vi skød det allerbedste dyr i flokken. Det viste sig, at det var en kvie med kalv, men nu var det jo for sent. Vi forsynede os med det af dyret, vi kunne bruge. Da vi så ville forlade marken, kom en gammel bonde hen til os og bad om tilladelse til at tage det tiloversblevne affald af den kvie, som vi tyveknægte havde ranet fra ham.

Ja, så gemen kunne man opføre sig i krigen.

Peter Walter, Varnæs.

Paa Operationsbordet

(70) Det var i 1916. Jeg laa paa et Lazaret i Strassborg og var just anbragt paa Operationsbordet. Operationen skulde tage sin Begyndelse. Professoren og fire assisterende Læger stod parate, iført deres hvide Kitler. Instrumenterne var lagt frem, Sygeplejersken var ved at lægge sidste Haand paa Forberedelserne. Paa een Gang spurgte en af Lægerne mig om, hvad for en Landsmand jeg var. Jeg fortalte ham det, hvorpaa han sagde: "Føler De Dem som Tysker eller som Dansker?". Men inden jeg fik Tid til at samle mig til et Svar, formede han det selv. Han sagde nemlig: "Naa! Intet Svar er jo ogsaa et Svar!". – Og det havde han jo Ret i. – Henvendt til Sygeplejersken sagde han kort: "Saa kan vi begynde!" Og saa fik jeg Masken over Ansigtet.

*Hans J. Nielsen,
Jenning - Ballum.*

Da han tog Udgangsbilletten

En D.S.K.er fortæller:

Se, han, Holger Helgesen, - ja, I kender ham jo godt, - han kom en Dag sidst paa Sommeren i 1918 travende hen ad Vejen, der førte ned mod den lille Stationsby Arnum, der ligger ikke ret langt fra den gamle Grænse.

Holger Helgesen var en ung Mand omkring de tyve eller saa; men trods sine unge Aar havde han dog allerede oplevet en hel Del. Han hørte til en af de Aargange, der blev indkaldt under Krigen, fik en ret kort Uddannelse og derefter sendt ud i Skyttegravene for at udfylde de store Huller i Rækkerne. Holger Helgesen havde allerede været med i mere end tre Aar og - som allerede sagt - oplevet ikke saa lidt. Een ting havde han bl. a. erfaret, at Krig var noget frygteligt. Det var en snavs og uappetitlig Sag at (71) dræbe sin Næste. Han havde faaet Baand og Udmærkelse. Han var endda blevet forfremmet til Befalingsmand, til Sergent i den tyske Hær; men alligevel - nu ville han ikke være med mere. Han ville bort, over Grænsen! Han var kommet hjem paa en kort Rekreationsorlov, og nu skulle det altsaa være.

Nu kom han da vandrende her og nærmede sig Byens Korsvej. Men hov, hvad var dog det derhenne ved Kroen?

- Han studsede lidt. - Der blinkede Vaaben derhenne. Ned med ham! lød en livlig Snakken og saa en kort Kommando. - Naa, ikke andet Holger forstod nu, at det var en Underofficer, der var ved at inddele sin Trop til den sædvanlige Vagttjeneste. Han følte sig betydelig lettet og gik roligt ned mod Kroen. Holger vilde helst være gaaet ubemærket forbi den og Underofficeren og hans Trop. Men nej; Underofficeren saa, at det var en foresat, oven i Købet med Baand i Knaphullet, og derfor raabte han: "Giv Agt og - præsender!" Holger kastede et flygtigt Blik paa de skæggede Landstormsmænd, hilste nonchalant med et Par Fingre til Kasketten og gik roligt videre. Han lo ved sig selv. .

Ankommen til Korsvejen bøjede han af og fulgte nu Vejen, der førte vestover mod den næste By, til Spandet. Før Holger Helgesen dog var naaet forbi de sidste Huse i Byens Udkant, blev han igen svært overrasket, for her mødte han selve Lovens strenge Haandhæver, en Gendarm til Hest. Den nedgaende Sols sidste Straaler blinkede i Vagtmesterens blanke Knapper og i hans høje, messingbeslaaede Pikkelhue. Den samme Sol belyste dog ogsaa Holgers Distinktioner og Knaphulsbaand, som Vagtmesteren ikke kunde undgaa at lægge Mærke til.

"Ah, en Kollega", tænkte Vagtmesteren og hilste med et Nik og et smil, idet han passerede.

"Ha", tænkte Holger og morede sig. - "Den gode Vagtmester skulde bare vide -!" Men, Gud ske Lov, nu var han da forbi, og Vejen laa aaben,

(72) Holger Helgesen havde erfaret, at der i Spandet ogsaa fandtes et Kompagni Landstormsmænd. som laa i Kvarter i Byens Forsamlingshus samt i en Barakbygning. Hvad Soldaterne angik, havde det vist sig, at dem kunde Holger nok klare; men værre vilde det blive, hvis han tilfældigvis skulde løbe paa en eller anden Officer. Holger tog en hastig Beslutning. Han var naaet forbi Husene oppe paa Fokager, gik ad en Marksti til venstre og befandt sig snart oppe i et lyng- og kratbevokset Højdedrag, hvorfra han havde en god Udsigt ned over Grænse-egnen. Heroppe i dette øde og fra Naturens Haand uberørte Landskab kunde Holger Helgesen føle sig ganske tryk. Ikke en Sjæl fandt paa at gaa herop, undtagen da for at jage Høns og Harer i Jagttiden, og om Vinteren, naar man efterstræbte Mikkels Ræv. Dagen gik paa Hæld. Fra sit høje Stade kunde Holger høre flere Sognes Kirkeklokker ringe Solen ned. Han blev næsten helt vemodig ved det. Længe, længe var det, siden han sidst havde hørt Klokkerne ringe. Ja, Ham havde han næsten glemt. Han bad nu en stille og inderlig Bøn til Ham, der havde skænket ham Livet og raadede for alt paa denne syndige Jord.

Holger Helgesen havde rejst sig op fra den liggende Stilling. Han saa ned ad sig, og - saa flængede han Uniformen af sig og slængte den ned i Lyngen. Der stod han nu iført et almindeligt Sæt Tøj, som han havde baaret under den feltgraa Uniform. Det var nu ved at blive mørkt. Holger sneg sig ud fra Heden. Han fulgte et kratbevokset Dige, hoppede let til Bens over en Vej og gik snart godt skjult ned i et med Pil og andet bevokset Kærdrag. Videre gik det hen over et Engdrag Syd for Spandet Kro. Her var der ogsaa en lille Lund, som han for en kort Stund søgte ind i, men han maatte videre. Et lille Stykke endnu, og saa vilde han være i Sikkerhed inde i Fjersted Skov. Han hoppede over en Grøft og ind paa en Mark og

"Halt! Halt! – Wer da - eller vi skyder!"

Holgers Blod var ved at stivne, men - saa tog han sig (73) med en Kraftanstrengelse sammen og sprang ned i Grøften for at finde et Skjul. Heldigvis kunde Soldaterne paa Grund af det tiltagende Mørke ikke se ham. Da de havde gaaet og snuset lidt rundt og endda et Par Gange været i umiddelbar Nærhed af ham, forsvandt Mændene igen. – Gud ske Lov, tænkte Holger og aandede lettet op. Lidt efter var han paa Vej igen og befandt sig snart i Skjul i Fjersted Skov.

Men han maatte videre.

Han fandt frem til Jernbanesporet, som han fulgte, indtil han naaede frem til Udkanten af Skoven. Videre gik det ind over Marker og gennem Hedeegne. Pludselig opdagede han Vagtkæden foran Grænseskillet. Her stod een Mand, og lidt længere borte stod en anden Mand. Ikke andet, tænkte Holger og benyttede, medens de to Mænd var søgt sammen for at faa en lille Sludder, Lejligheden til at smutte over. – Saa stod han da endelig paa dansk Jord, en fri Mand, og hvor var det dog herligt at føle sig fri.

H. Z.

Paa Rekognoscering

10. September 1914. Efter et Par Dages og Nætters Kamp er vi nu under vor Fremrykning mod Kanalkysten naaet frem til den lille belgiske By Zeebrugge. I Gaar blev den endelig indtaget. Belgiere og Englændere, der sad her, blev saa haardt trængte af os, at de slutte- lig overlod os. Byen og fortrak ud til Kysten for ikke at falde i Fangenskab. Og nu ligger vi da her, d. v. s. et Par Batailloner fra 3. Matros-Regiment. Vi har gjort os det mageligt i Byens Huse, hvoraf en Del nu kun er brændende Ruiner; men hvad rager det os. – Saadan er vel Krigen, og det var jo kun disse Belgiere, det var gaaet ud over. Jo, her er det godt at være - et rigtigt frit Liv! -

Overmath Weber staar i Døren. "Hør," siger han til (74) mig, "du og Karl Mohr maa gøre jer færdige. Om ti Minutter træffes vi her udenfor paa Torvet. Vi skal frem paa Opkla- ringspatrulje, forstaar du." - "Hvad, du mener da ikke ham Karl Mohr, der er krigsfrivillig" - "Netop – ham, Detteher," mener Weber, „maa lige være noget for ham." – Saa mødes vi da kort efter derude paa Byens Torv. Weber er endnu ikke ankommet. Karl og jeg staar

rigtig og nyder det dejlige Sommergejr. Solen varmer i Dag noget saa dejligt. Luften er ellers ret stærk og diset. Hist og her stiger der endnu smaa Røgskyer op fra de sodede Hustomter. Derinde i Huset bag os larmer Kammeraterne. - "Dagen er vor egen, og Natten med, hej !" Et Par Mand i Skjorteærmer svinger Skovlene. De er ved at fylde et Par Huller, som skyldes Eksplosionerne fra et Pat Granater. Ramlende og skramlende kommer et Batteri Feltartilleri dragende gennem Gaden. Oppe paa Torvet gøres der Holdt.

"Naa", siger Weber, der nu dukker op, uden at vi har bemærket ham, "er I saa færdige? Saa lad os bare komme af Sted, for Vejen, den er lang. Dog nej, jeg glemte, at vi skulde være fire Mand, saa vi maa have fat i een Mand til. Hvem synes I, det skal være?" - "Kan vi ikke faa Hermann Strunge med," siger Karl Mohr helt spagt. Karl kan ikke rigtig forstaa den ellers saa skrappe Korporals „bløde" Tonefald i Dag. - "Hm, hvem synes I?" (Det skulde have været for kun en Uge siden derhjemme paa Kasernepladsen). - Saa kommer Hermann Strunge luntende. - Hvorfor forhaste sig? Det vilde da være mere end dumt! Hermann er en af de gamle. Han er snu og forsigtig. Da Hermann Strunge er blevet informeret om den Opgave, der her er overdraget os, siger Mathen endelig: "Er I færdige? - Saa gaar vi!"

Hist og her maa vi krybe frem over Sten, knuste Bjælker og Brædder fra Husene, der lig Korthuse ligger knuste eller væltet ud over Gaden. En Urmagerbutik maa der have været her. Med vore tunge sømbeslåede Støvler maser vi os frem gennem hele Herligheden. Glas og fine Hjul (75) mases og splintres. Det er bare at bøje sig ned, saa kunde man have det fineste Ur. - Men hvad skal man med det? Jeg lader det ligge. Ankomet til Byens Udkant modtages vi straks med det kendte: Pit-pitsch-ping! - Vel har Fjenden forladt Byen, men han er dog ikke længere borte, end at hans Kugler kan naa herved til Byen. Vejen, vi skal følge, ligger under en stadig Beskydning fra Englænderne. At tjene som Skydeskive for dem agter vi dog ikke; "men," siger Hermann Strunge, "hvad mener du, Weber, om vi benyttede Grøften ved Siden af Vejen for at naa frem til et Sted, hvor vi kan gaa lidt mere ugenerte fra de Fyres Side!" - "Ja," mener Weber, "det kan du have Ret i, Strunge, lad os bare forsøge at skjule os for Tommy, saa godt vi kan." Og saa kryber vi da af Sted i Bunden af den ikke ret dybe Grøft. - Men hvor er det brydsomt at naa fremad paa denne Maade. Puha! Hvor jeg sveder, og saa denne trykkende Varme Dette her er absolut ingen Spøg. En Gang er der en Kugle, der er ret næsvis; jeg hører den fløjte, og - pift - hvirvler den lille næsvis Tingest en Støvsky op. - Jeg faar det hele i Hovedet, heldigvis dog ikke Kuglen. - Jo.. vist saa; vel havde det til Tider været ret ubehageligt paa den kære gamle "Königsberg," men detteher tegnede til at blive langt værre.

Solen er allerede et godt Stykke fremme paa sin daglige Runde, dens Straaler sitrer og flimrer i det lyse Sand, saa det formeligt skærer i øjnene.

Vi ligger stille et Øjeblik for at samle Pusten.

"Uha!" siger Karl Mohr og tørrer Sveden bort med Bluseærmet, "du, den er vel nok "hamber", hvad?"

"Ja, ja, det har du skam Ret i, Karl, men alligevel," mener Weber, "vi kan jo ikke klage, alt er jo. hidtil gaaet godt; men," siger han lidt efter og tager imens et Par ordentlige Drag af den korte, sorte og altid sure Pibe, "se saa, Kammerater, nu kan det være godt for denne Gang, vi maa videre." -

Pludselig skifter Landskabet brat Karakter. Vi er naaet frem til en Dalsænkning. Som et Sølvbaand snor et lille (76) Vandløb sig frem mod det nære Hav. Vandløbets Bredder er klædt med et dejligt, grønt Græstæppe. Bebyggelse findes der ikke her. Et Par af vore Ma-

rineinfanteri-Batailloner har allerede slaaet Lejr her i denne ret idylliske Oase. Jo, her maa det være godt at være-!

Kammeraterne dernede ligger og gasser sig og nyder den korte Frihed, før de skal paa den igen. Under de ret høje Dg omfangsrige Hyldebuske staar de forskellige Køretøjer godt i Skjul. Lystigt pulser Røgen op fra Feltkøkkenets høje Skorsten, Maaske staar den paa Ærter dernede! Ogsaa vi staar snart nede i Dalen. Ad Broen naar vi over paa den modsatte Side af Dalen. Karl Mohr ligger bøjet ned over den sagte rislende Strøm og bæller som en Hund Vand i sig. "Ja," siger Weber, "nu kan I foreløbig slaa jer ned her. Jeg skal afvente nærmere Besked." Han gaar sin Vej. Vi slanger os i Græsset ved Infanteristerne. Snakken gaar, mens vi faar os en lille Smøg. – Tobak er godt -! "Hør, hvad har I Matroser egentlig at gøre her?" mener en af Infanteristerne. – Men, hvad rager det egentlig ham? - "Aner det ikke, kære Ven," bemærker Hermann Strunge tørt. "Ja, ja," mener en anden, "man har vel Lov at spørge."

"Under de skyggefulde Lindetræer her, hvor man Hvilen kan finde .. : .", citerer Karl Mohr, medens han ligger og strækker sig dovent i det bløde Græs. – Aa, jo, den Fyr, han er jo saa ung og har vel endnu Skolenykkerne siddende i Hovedet. - "Strunge, Steffens og Mohr!" er der pludselig en, der kalder. Jeg vender mig om paa Siden og faar øje paa vor Math, Weber staar allerede oppe paa Vejdæmningen. Han kalder igen. - "Kom!" - "Aah, Weber, det er da for Pokker ikke din Mening," grynter Hermann Strunge ret utilfreds. – Her havde vi det netop saa rart Det nytter nu alligevel ikke. - "Kom nu, vi har en lang Vej for os," raaber Mathen deroppe ret utaalmodigt.

"Ja, saa maa det jo være, saa Farvel, Kammerater." Vi slænger Sækkene paa Puklen, griber vore Geværer og (77) stavrer snart efter af Sted herfra i Hælene paa vor kære og omsorgsfulde Math. Vi befinder os snart igen oppe i Højlandet og maa straks igen søge Dækning i Bunden af den sandede Landevejsgrøft. Alt tyder paa, at Gaarsdagens Kampe her har været ret haarde.

Engländerne maa have haft lidt travlt med at komme bort herfra. Alt ligger henkastet her, Vaaben og Udrustning af enhver Art. Et Sted passerer vi forbi en væltet Vogn. Det ene Hjul er knust. Vognens Indhold af Granater er trillet ud og ligger nu i Sandet og ser nok saa uskyldige ud. Hist og her ligger der dræbte paa Vejen eller slængt ned i Grøften. Lig af Skotter med bare Knæ, Franskmænd med røde Bukser og Kolonitropper, Turkos, Spanier. Vi er naaet frem til Resterne af en lille Gaard. Ud mod Vejen staar et Par høje Popler, bagved ligger det, der endnu i Gaar var et Hjem, i Ruiner, en Grushob. En større Have med Frugttræer findes ogsaa. Da vi er i Skjul for Englændernes aarvaagne Blikke, finder Weber det passende at hvile ud et Øjeblik. Vi tillader os den Frihed at opholde os her som ubudne Gæster.

"Ja," siger Weber med en vis Lunhed i Stemmen, "saa vær da velkommen i dette - hm - mit ringe Hjem," hvorefter han sætter sig ned paa Husets Tærskel og snart er optaget af at grave noget spiseligt frem fra Brødpøstens Dyb. --

Jeg staar paa Afstand og betragter ham. – Aah, havde jeg bare haft mit Fotografiapparat her. Hvilket pragtfuldt Billede kunde jeg have taget af dette Parti, navnlig den gode Math Weber, siddende der i Ruinens dørløse, buede Indgang. – Karl Mohr foretager allerede en nærmere og mere grundig Undersøgelse af Ruinerne; maaske kunde der findes noget mere interessant maaske nu har jeg det - noget drikkeligt! Jeg vidste, at den gode Karl havde, hvad man kalder en "fin" Næse. – Øl kan være godt nok, men Vin! Ja, Tak, min Ven Jeg gør mig et Ærinde hen til den bagved liggende Have. – Nej, se dog bare, sikke dejlige

Æbler der i Træet, og hvor er de (78) rødkindede at se til. Mon de er modne? – De sidder højt, men et kraftigt Spark, og der høres en ret ubehagelig Hvislen gennem Træernes Toppe. – Et Spark igen, og jeg faar travlt med at samle op, mere end nok til mig selv og mine Kammerater med.

"Steffens, Steffens," hører jeg Weber kalde.

"Ja, hvad er der?" svarer jeg, "kom hellere herhen, saa skal I se, hvad jeg har fundet."

Og der dukker Weber og Strunge op omkring Hjørnet. "Næ, du, har du fundet Æbler," siger Hermann ret overrasket. Vi fylder vore Brødposer, og da disse ikke kan tage flere, stopper vi endnu en Del op under Blusen, saa vi næsten ikke orker at bevæge os; men - en Kugle smælder mod Muren, forandrer sin Bane og fortsætter som en arrig og ondartet Bi.

"Bedst, vi forsvinder herfra, før der kommer flere af den Slags," siger Weber og slaar ud med Haanden,

Lidt efter staar vi igen ude paa den tomme Gaardsplads. Vi staar og gnasker Æbler i os, medens vi venter taalmodigt paa vor lille frivillige. Han er jo nærmest kun en Dreng. Man føler det ligefrem som en Pligt at tage sig lidt af Knægten. – Der dukker han nu arp, smygende sig op gennem et lille Vindue, der vel giver Lys til Ejendommens Kælder.

"Men, du gode, hvordan er det dog, du ser ud!" raaber Weber.

"Ser ud? – Hvad gør det. – Nej, nu skal I se!" Karl holder glædestraalende en Flaske frem i sin højre Haand; Flasken er snavset og ser ret uappetitlig ud, ogsaa Etiketten, som er paaklæbet Flasken, er delvis ødelagt af Fugt.

"Ja, jeg tør næsten bande paa, at det er en Flaske af de ældre Aargange, jeg her har fundet," siger Karl, helt sikker i sin Sag. "Men, saa er det bare, hvem af jer kan laane mig en Proptrækker?" Jeg rækker ham beredvilligt min Kniv, der er forsynet med den nødvendige Tingest. Svup! - og saa røg Proppen af Flasken. Aa - en hel Flaske Vin! Vi staar tavse og ser til, medens Karl staar og (79) ligesom kæler lidt for Flaskens Indhold. Han snuser til den, sætter saa Flasken for Munden og tager sig en ordentlig Slurk men, han spytter det lige saa hurtigt ud igen. - "Aa, - fy, føj for Pokker! – Sikke noget Møg!" Karl hvæser og sprutter som nogen Vildkat og holder sig for Maven. - "Aa, mine Tarme, min Mave!" brøler han i Raseri.

"Naa, siger Hermann Strunge, "jeg mente, du sagde, det var Vin?"

"Aa, javel, Vin, men forstaar I, sur Ribsvin. Aa, den forbandede Kælling, der har lavet den!" I sit Raseri slynger Karl Mohr Flasken med dens sure Indhold hen i Stenbrokkerne, hvor den knuses i tusind. Stykker.

Vi kan ikke lade være med at le af vor ellers saa rapmundede Kammerat. Nu var han kanske kureret for sin Paastaaelighed. - "Men - kom nu, vi maa videre!" Det er Weber, der maner til Opbrud, Han er allerede undervejs, og vi andre følger bagefter i Grøften. Med Roen lader det nu ogsaa til at være forbi. Det drøner fælt fra Havet, hvor Englænderne har en Del af Flaaden liggende. Brummende gaar Granaterne gennem Luften og eksploderer langt bagude. – Det er nogle ret uhyggelige Krabater, disse "engelske Brokker"!

Weber har rejst sig op i siddende Stilling og ser et øjeblik bagud.

"Aa, ja," sukker han, "Gud naade vore arme Kammerater, som det nu gaar ud over". -

Snart kryber vi dog videre. "Gad egentlig gerne vide, hvor langt den gode Weber vil føre os, for der kan ikke være langt over til Englænderne." Klitterne ser jeg tydeligt ligge foran os. De er, saa vidt jeg kan se, temmelig stejle og har en sparsom Beklædning af Marehalm og andet haardfør Græs. Hist og her fanges øjet af en Plet med gulligt Sand. – Velsagtens Steder, hvor de engelske Soldater har gravet sig ned. Bagfra høres nu en anden Lyd.

Tysk Artilleri blander sig i Kampen. Man søger at bortjage de fjendtlige Skibe derude paa Havet. Et andet af (80) vore Batterier sender Granater mod Englændernes sidste Stillinger i Land. Hvor Sandet danser derovre! – Men næppe har denne Leg taget sin Begyndelse, før vi faar noget andet at interessere os for. Et voldsomt Spektakel opstaar omkring os. Under Brøl og Larm eksploderer Englændernes Granater omkring os. Tik-tak-tak! – Et Maskingeværs Projektiler fejrer Vejen ren. Vi ligger stille og gør os saa flade, som det er os muligt. – De skulde vel aldrig have set os -! Vi maa vel hellere se at komme bort. Vi forsøger at naa lidt hurtigere frem. Ud og ind gaar det, indtil vi naar frem til en ret original Dækning, nemlig Resterne af en Amrnunitionsvogn. Til vort Held er den kastet ned i Vejgrøften; den ligger der med Bunden i Vejret.

Her fandt vi et sikkert Skjulested. "Se, saa, nu lader vi dem bare muntre sig," hører jeg Weber sige. – Æblerne har vi rent glemt, men nu kommer de os rigtignok svært tilpas. Vi sidder hyggeligt her og gnasker de rødkindede Frugter i os. Saa er det endelig forbi med Skyderiet. Weber har fra sit Skjul gennem Kikkerten taget et Overblik over Englændernes formodede Stillinger i Klitterne foran os. Da han synes, det nu kan være nok med Rekognosceringen for i Dag, sigler han henvendt til os andre: "Se, saa, Kammerater, nu kan det være nok, lad os nu bare komme tilbage!" Og dette er vi andre da ogsaa svært med paa.

Forsigtigt begynder vi at trække os tilbage. Dog næppe er vi kommet i Gang, før Spektaklet tager fat paany. – De Asner deroppe lader til at have øjnene med sig. En Granat falder ned ved vort Skjulested. Det giver et ordentligt Lufttryk, og et Stykke af et Hjul ryger tæt hen over mit Hoved. – Et nyt voldsomt Brag. Jeg ligger lidt og er helt forvirret, men endelig bar jeg Hold paa mine Sanser. Jeg opdager da, at jeg ligger paa Bunden af et Granathul. Hvordan jeg er havnet her, aner jeg ikke. Alle mine Lemmer er dog i Behold, og jeg er usaaret. Ogsaa en anden af Kammeraterne ligger her. Det er Hermann Strunge. – "Aa – Hallo! Er det dig, Heinrich," siger han, "hvordan (81) har du det? Du er vel ikke saaret?" – "Nej, det er jeg heldigvis ikke, Hermann, men hvordan er det gaaet dig?"

"Godt, du," siger han, "men har du ikke set noget til de to andre?" Næppe har han faaet det sagt, før en Mand vælter sig ned i Graven til os. "Hvad ser jeg, er det dig, Karl, hvor kommer du fra?" udbryder jeg forundret. – "Aa," svarer han, "deroppefra; jeg hørte jer og lod mig glide men - hvor er - Weber?" – Karl faar et angstfyldt Udtryk i øjnene. – "Ja, du godeste, hvor er Weber?" raaber Hermann helt ude af sig selv. "Du har vel ikke set noget til ham, Karl?"

"Nej, det har jeg ikke, men hvad nu?" siger Karl og ser ret forstyrret ud. – "Jeg troede jo, at han var her"

Herman Strunge har rejst sig og kryber forsigtigt op paa Randen af Hullet. Han ser sig forsigtigt omkring, men faar dog ikke øje paa den savnede. –

"Ja, her kan vi jo ikke blive," siger jeg og ser hen paa mine to Kammerater. "ja, det var jo sørgeligt med ham, men, hvem ved, maaske træffer vi ham deroppe .."

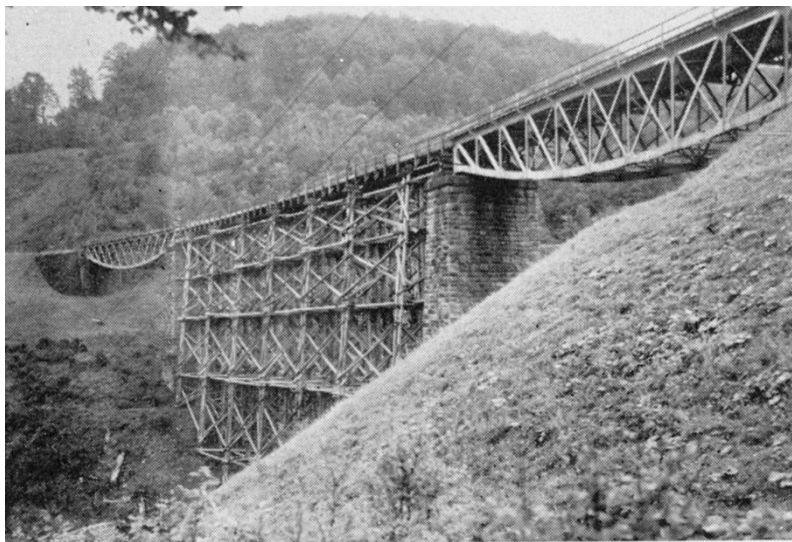
"Vi maa finde ham! – Jeg gaar ikke tilbage uden Weber," siger Karl Mohr højt. "Jeg - jeg gaar - ikke!" Han begynder at jamre højt.

"Hold nu op med det Tuder, Dreng; det fører jo dog ingenting til," bemærker Hermann bestemt. Af gammel Erfaring ved jeg, at min Ven Hermann har let ved i en given Situation at lange en af de kendte flade ud. Hermann Strunge har igen forladt os. Han ligger paa Maven og ser sig omkring. Det med Webers Forsvinden kan han ikke godt glemme .

Der vaskes i Ruthenien

Balkan-Bøfler

Reparation af en sprængt Bro

Franske Bønder i Auvergne danser Folkedans

... "Weber! Weber! Menneske! Hvor vil du dog hen? – Hallo! Vent lidt!" Det er Hermann, der har faaet øje paa en krumbøjjet Skikkelse, der sniger sig af Sted i den modsatte Vej grøft. Karl og jeg springer op, og - nu ser vi, at det er vor gode Kammerat, Weber. Vi sætter os ned bag Volden og ligger der, medens Weber som en Aal kryber hen over den sandede Vej. Kuglerne fløjter omkring ham. "Aa, hvor ser han glad ud, den kære Math. - "Aa, (82) Gud ske Lov," raaber han, "jeg var næsten bange for, at I var gaaet bort." - "Gaaet bort? – Hvad mener du, Weber?" – Karl ser spørgende op paa ham. - "Ja, det var vel nok en ordentlig Luftrejse, man der fik, og ser I, da jeg havde ligget lidt og sundet mig efter dette, begyndte jeg at søge efter jer, men uden Resultat, Og da det gik op for mig " - "Jo, javist saa," afbrød Hermann Strunge ham, ",men hvad mener du, om vi nu kom videre."

"Th, ja, her ligger jeg , du har Ret, min Ven, lad os bare komme af Sted, for her har vi ikke noget godt i Vente, " bemærker Weber og er allerede undervejs nede i Grøften. Karl Mohr følger ham, saa jeg, og som allersidst kommer Strunge. Piften og Fløjten af nævise Kugler er en salig Musik - men jeg vil nu helst være fri for denne Lyd

En Gang imellem futter en Granat forbi os og laver hele Fontæner af Vejbanens Sandmasser. Jo, det er hyggeligt her. Vi er naaet tilbage til Ruinerne af den lille Gaard og staar her en kort Stund for at hvile os lidt, før vi gaar videre.

Fælt, som det ser ud, siden vi var her sidst. Den ene af de store Popler er væltet, revet op med Rode, og paa den store Gaardsplads er der store Huller efter Granater. Det er rigtignok gjort grundigt. - "Ja, Folkens, mon vi saa ikke skulde se at komme videre? Jeg tror, det vil blive Aften, før vi naar hjem til Zeebrugge," bemærker Weber og vil til at forlade Gaardens dækkende Stilling. Da standses han af et kraftigt Udbrud fra Strunge: "Holdt! Vent lidt, Karl er saaret!"

Dette Udraab kommer som en Bombe. - "Saa skulde da ogsaa -!" Det er Weber, der kommer med denne Bemærkning.

Vi begynder ivrigt at undersøge Karl. Der er absolut ingen Tvivl, for vi ser tydeligt en Blodstribe sive ned gennem Karls Bukser. Karl jamrer og klager: "Var jeg dog bare blevet hjemme -!"

(83) Vi river Oppakning, Livrem og Tøjet af ham. Skjorten er ganske blodig. Weber staar og vikler Forbindspakken op, saa den kan være klar. Jeg hiver Skjorten i Vejret, - men saa staar jeg stille. - "Hvad Søren!" Strunge sætter en Trumf paa, "Hvad er det? Ja, men Mand, du ser jo slet ikke ud til at være saaret! Hør, kan I forstaa, hvor det Blod kommer fra?" - "Menneske, Karl, hvor kommer det Blod, fra? Baade dit Tøj og din "Maas" er helt rød af Blod!" Det er Weber, der kommer med denne Bemærkning. Det er et gaadefuldt og mere end mærkeligt Tilfælde. – Hvem vil vel kunne løse denne Gaade?

Karl er ovenud glad, selv Dm Tøjet er "blodigt". Han kryber dog lettet i det igen. Ganske vist, det er nu mærkeligt med det Blod! – Han staar og grunder, medens han spænder Lædertøjet omkring sig. Hermann Strunge rækker ham Rygsækken, men da lyder der et Brøl fra Karl. Han har faaet øje paa nogle Draaber, der falder ned fra Sækken.

"Aa, min Vin, det er min "Vinbottel"! raaber han og faar travlt med at rode i Sækken, Mellem Flaskeskaar flyder det med opløste Cigaretter. En Plade Chokolade er der ogsaa, - og saa de fine hvide Skjorter. De er farvede af alt det røde; men trods alt - godt saa! Aa, hvor vi morede os. – Kun Karl Mohr morede sig ikke.

Uden andre Genvordigheder naaede vi tilbage til den lille Dalsænkning; men hvor forandret var alt her. Den fredfyldte Oase havde rigtignok gennemgaaet en frygtelig Forandring, Den havde været Maalet for Englændernes Granater. Hyldebuskene laa henslængt

over Resterne af det, der engang havde været en Gullasch-Kanon. Hestekadavere og andet laa der, og saa dybe, vandfyldte Granathuller rundt omkring. Svovldamp og Em sejlede endnu i lette Skyer hen over Eng og Vandløb. Dæmningen havde store Huller, Broen laa knust og dæmmede op for Vandet, der steg og steg.

Vi forlod denne sørgelige Plet og tog det sidste Stykke Vej ind til Byen i et Stræk.

(84) En Artilleri-Afdeling drog den modsatte Vej. Folkene lo og sang og var, som det syntes, svært fornøjede. Aftenstilheden bredte sig over den lille By. Paa Torvet stod et af vore Orkestre og spillede: " .. denn es war die böse Schwiegerma-mama !"

Heinrich Steffens.

Psykologisk Studie

Regimentet var fuldt uddannet. De store Efteraarsmanøvrer var begyndt. For at understrege den tyske Hærs Styrke og Størrelse var vi rykket ind i de polske Egne tæt op ad den russiske Grænse. Af gammel Erfaring vidste Tyskerne godt, at de var alt andet end velset hos denne Egns Befolkning. Kompagniet skulde i mindre og større Hold indkvarteres hos Beboerne. Dog før vi fik Lov til at gaa i Kvarter, holdt Kaptajnen en kort Formaningstale til os; den sædvanlige Remse, suppleret med følgende megetsigende Ord:

"Folk, jeg ved, at vi Tyskere ikke er velsete her paa disse Egne; Befolkningen her er om ikke just fjendtlige, saa dog modvillige! Af denne Grund ved jeg, at der vil komme mange Klager og Henvendelser til mig over daarlige Forhold i Kvartererne, og ikke mindst vil det være Maden, der vil lyde Klage over !"

Men det gik helt anderledes, end den gode Kaptajn havde spaaet. I mit Hold var vi 3-4 Danskere, og da vor Vært og hans Kone opdagede, at vi var en Slags Tvangsindlagte fra en anden Egn af det store tyske Rige, vidste de snart ikke alt det gode, de ville gøre os.

Havde Kaptajnen ventet at faa mange Klager, saa maatte han forbavses, for Klagerne, der fremkom, var kun faa; ialt vel en tre-fire Sager, og de var antagelig fra nogle utilfredse Prøjsere.

Men dette viser, at Tyskeren er en daarlig Psykolog.

Dres.

De tavse Mænds Tog

(85) Flensborg! Hvilken forunderlig Klang har ikke denne idylliske lille Bys Navn for os Sønderjyder. Særligt gælder dette for dem af os, der under den første Verdenskrig var tvunget til et ufrivilligt kortere eller længere Ophold her som gamle eller vordende Solda-

ter. Jeg har set den med Højsommerens Glans over sig, og medens Vinteren lagde sin klamme og kolde Haand over den.

Ved den Tid, her skal berettes om, laa Flensborg lige paa Tærskelen til den første Krigsvinter. Efter endt Uddannelse ved Fyseler Regimentets Rekrutdepot var jeg sammen med flere blevet overført til en nyoprettet Feltbataillon, der laa indkvarteret paa det nye Gymnasium.

Om Morgen den 18. December 1914 erfarede vi, at vore Kammerater fra Rekrutdepotet skulde sendes til Fronten. Ved en særlig Naade opnaaede vi hos vor Underofficer at faa Lov til at gaa op og tage Afsked med dem. Paa vor Vej op mod Kasernen blandede vi os i Menneskeflokken, der tilsyneladende havde samme Maal som vi. Civile og Soldater mellem hinanden. Civilisterne var nu nærmest Kvinder og Børn. Soldaterne, ja, det var Mænd i forskellige Aldre, unge Fløse og skæggede Landstormsmænd; en Del af de sidste endnu i halv civil Paaklædning.

Vor lille Flok, vel nok en lille halv Snes Mand ialt, vandrede ad de vaade Gader op mod Kasernen. Der var i denne Morgenstund et ret grimt og raakoldt Vejr; man skuttede sig i Kulden. Fra Hustagene og fra Alleernes bladløse Træer lød det: Dryp-Dryp. Regnen silede ned; rigtigt et Hundevejr.

Vi naaede snart op til Kasernen paa Duborg, hvor vi fandt Depotets fire Kompagnier samlede paa Kaserne- pladsen. At sige, at Kammeraterne var begejstrede ved Udsigten til det nye, der ventede dem, vilde være en stor Usandhed. Som det var med Vejret, var det ogsaa med Kammeraterne. De fleste saa alt andet end glade ud. Nyt (86) Tøj kan glæde Børn, men disse Mænd, mine unge Venner og Kammerater fra den nu overstaaede Rekrut-tid, var alt andet end glade i deres flunkende nye Krigsudstyr. Tavse og alvorlige stod de her og ventede paa, hvad der videre vilde ske. Vi udvekslede Tanker og trykkede Hænder og var bevægede. Svært er det at sige Farvel til en og anden god Ven, som man har faaet kær. Stemmen er grødet, og man føler ligesom en Klump i Halsen. Byens gode Borgere har bragt deres fattige Blomster, som mine Kammerater nu har pyntet sig med. Det ligefrem knuger en at se disse tavse Ansigter, der i høj grad bærer Præg af Alvor. De er unge Soldater, Mænd, der skal ud for at indsættes i de faldnes tomme Pladser. De fleste af Folkene ved Depotet er ligesom jeg danske Sønderjyder, der nu gaar Pligtens tunge Gang.

Jeg staar og kommer i Tanker om, hvor rart vi har haft det sammen. Vel har det været en haard Tid, men alligevel vældig hyggeligt; og nu er Broen mellem vore Kammerater og os herhjemme ved at blive afbrudt. Der lyder en kort Kommando. Jeg farer op i mine Tanker. – Kompagnierne gør sig færdige, og der rettes ind i Geledderne. Oppe foran Fløjen kommer Kaptajnen til Syne, højt til Hest, og for ikke at genere, trækker vi os langsomt tilbage. – Saa holder da den gamle Kaptajn sin sidste Tale til Depotet, før de nu drager ud til Kampen og de dermed følgende Strabadser. Han er bevæget, kan jeg høre, da han begynder at tale. Kaptajnens Tale er, som man kunde vente det, kort og klar. Han taler om Ære og Tapperhed mod den arge Fjende og - ikke at forglemme: Sejr, og saa til sidst: Leve den øverste Krigsherre: Kejseren!

Den gamle Kaptajn er til daglig en streng Herre, men det har ved flere Lejligheder vist sig, at Manden ogsaa har et Hjerte. Jeg tror ligefrem, Manden har fundet Behag i disse unge Mænd, der paa en vis Maade var saa alvorlige og tavse, men ellers saa let at arbejde og (87) kommandere med. Han vidste, at de nu skulde drage ud og kæmpe for en Sag, der ikke var deres. -

Efter nogle dejlige dage i Paris, som vi lærte at kende både fra dens fornøjelige Dig charmerende side og fra dens travle og slidsomme side, drog vi sydpå, til Auvergne, der ligger på højde med Norditalien. Vi startede fra Austerlitz-banegården klokken ni om formiddagen og nåede Aurillac allerede klokken atten samme aften. Det gik hurtigere end dengang, vi som krigsfanger skulle derned, for da var vi flere dage om rejsen. Ruten var nu også en lidt anden end dengang, og den var ikke så lidt bekvemmere og mere komfortabel. Vor rejse foretoges med ekspressen, der går ned igennem Midtfrankrig med Toulouse som endestation.

Hele strækningen er elektrificeret, og farten derfor enorm. Toget standser kun få gange, f. eks. anløber man (89) ikke Orleans. Linien fører gennem byens forstæder, og vi standser først i Vierzon, en af de større byer på strækningen. Hele egnen nord og syd for Orleans er flad; den er præget af vidtstrakte kornmarker eller mægtige græsarealer, hvor store kreaturflokke har deres gang. Slotte ser man kun få af her, til gengæld øjner man jævnlig store bøndergårde med mange lader og stalde.

Fra Vierzon går ruten ned til en anden større by, Chateauroux, og nu begynder terrænet at blive bakket. Man (90) ser ikke mere åbne marker, men store, udstrakte skove. Syd for Chateauroux er terrænet så bakket, at vi passerer de første tunneler. Vi standser i Limoges, en stor by i det mellemste Frankrig. Her bliver der lejlighed til at forsyne sig med noget spiseligt, og efter et kort ophold kørte vi videre. Ved tretiden er vi nået til Brive. Her forlader vi vort dejlige, vel afbalancerede, hurtige luksustog. Der bliver tid til at drikke en kop kaffe og bestille pladsbilletter til tilbagereisen. Så stiger vi ind i det tog, der i løbet af to timer skal bringe os til Aurillac. Dette tog er et godt gammeldags bumletog, malet skrap grønt; bænkeene er hårde; en dør, oven i købet en yderdør, kan ikke lukkes. Den flyver ustandselig op, men passagererne smækker den ligeså hurtigt i igen med et velrettet spark. Vi er ligefrem kommet fra dynen i sengehalmen. Vore medrejsende - og der er mange - er folk fra egnen, De har været i Brive for at handle og er nu på vej hjem.

Terrænet er højland, grønne marker, ind imellem ser vi vinhaver. Tunnel efter tunnel passerer, mange endda ret lange. Hver gang vi skal ind i en tunnel - eller ud af den - signaliserer motorvognen med et lystigt, varskoende fløjt. Vi standser ved hver station. Folk samler deres pakkenelliker, stiger ud og modtages af deres pårørende med hjertelige smil, og man fortæller med iver nyt fra byen. Rejsen går videre.

Pludselig skifter landskabet fuldstændig karakter. Toget vrider sig bogstavelig talt ind igennem en trang, uendelig snæver slugt. På begge sider rejser sig næsten lodrette, forrevne basaltklipper. Man tror sig hensat til et månelandskab. Banelinien følger en lille, rivende flod, Cerefloden. Hist og her står lystfiskere og funderer over snørens mystiske bevægelser; enkelte fiskere står ude på stenene i selve floden, andre har, iført lange gummistøvler, taget opstilling midt ude i vandet. Banelinien bugter sig ud og ind, den følger hver eneste af flodens, snoninger, og stadig går det over broer, gennem tunneler. Det elektriske lys i vognene slukkes og tændes ustandseligt. (91) Men - lige så pludseligt, som vi kom ind i det vilde, forrevne klippelandskab, er vi efter en times kørsel atter ude af det.

Vi er atter ude i det grønne land. Rundt omkring os ser vi høje, skønne bakker, smukke skove, og så standser vi ved en lille stationsby, Laroquebrou! – En underlig følelse griber

AURILLAC. På en bakketop nord for byen
ligger slottet »Saint Étienne«

mig, jeg er bevæget, Er det så underligt? – Atter i Laroquebrou! Atter på kendte egne efter så mange års forløb. Jeg kender den lille landsby ud og ind. Her har jeg arbejdet som krigsfange sammen med gode kammerater og under samme, ikke altid lige rare kår. – Vejen fører fra stationen ned til Cerefloden, over broen og ind i byen. Foran os ligger kirken. Ved siden af den rager en kort klippe i vejret. På denne står en kæmpestor, snehvid Krisfusfigur. Kristus skuer ned over den lille landsby og strækker sin hånd velsignende og skærmende ud over de arbejdsomme, fredelige og venlige borgere. Vi havde det trods alt rart her i Laroquebrou, selvom vi kun var krigsfanger og ikke kunne gå et skridt uden bevogtning. – Der går mange tanker gennem mit sind. Jeg lever faktisk i en fordums verden. Jeg ser mig selv

gå rundt her sammen med mine kammerater, ja, selv det arbejde, vi udførte, dukker op i erindringen, og jeg er parat til at fortsætte med det, hvor jeg dengang holdt op.

Men - toget er klar til at køre videre, Det går nu mod Ytrac, en lille landsby, som er kendt af særdeles mange gamle krigsfanger. – En flok mænd, lystfiskere, larmer ind i toget med alle deres grejer. Snakken går lystigt, latteren runger. Nå ja, den andægtige tavshed, som er en betingelse for en udbytterig fisketur, skal naturnødvendigt have luft i højroret tale, parret med ivrig gestikuleren - typiske franskmænd! – De har mange livlige og spændende beretninger, de skal have fortalt, og de morer sig storartet. – Inden vi ser os om, dukker byen Aurillac op. Vi har nået vort mål. Klokken er atten. Tiden er gået hurtigt, og nu skal det være dejligt at færdes som fri mand i denne by, hvor man ellers kun ad få gader – (92) under stadigt opsyn - og kun ude på selve kørebanen førtes til eller fra arbejdspladsen.

Vi stiger ud og står kort efter ude på pladsen foran banegården. Naturligvis tager vi en bil til hotellet. En ung chauffør kommer springende. Han er venligheden og hjælpsomheden selv. Vor bagage bliver hurtigt bragt på plads. Vi stiger ind, jeg ved siden af chaufføren, Vort mål er "Grand Hotel"! - "Ah, Ste Pierre!" (Sankt Peter) siger han. Sådan kaldes hotellet i daglig tale i Aurillac. Derpå siger han: "Nu har det regnet hver dag i tre måneder!" – Det lød jo ikke særlig forjættende. - "Jeg kender det", trøster jeg ham, "for sådan en sommer har vi også engang haft hjemme hos os". – - Egentlig har jeg slet ikke sans for at høre på den venlige og snakkesalige unge mand. Jeg er fuldstændig optaget af at bruge øjnene for at se på gaderne, husene og menneskene. Jeg nikker genkendende til alt og indrømmer for mig selv: "Hvor er dog alt lidet forandret!" – Vi kom til "Grand Hotel Ste Pierre". – Hotellets frue tager med overstrømmende venlighed imod os. De nødvendige formaliteter bringes hurtigt i orden. Vi får anvist vore værelser. De var bestilt længe i forvejen, og efter at vi har forfrisket os ved et stænk vand, indfinder vi os ved middagsbordet i hotellets karakteristiske spisesal, der er rigt dekoreret med udskaarne træpaneler og figurer. Vi sørger naturligvis for, at egnens specialiteter, rødvin og cantalost (Aurillac ligger i departementet Cantal) ikke mangler på vort bord. En forhenværende krigsfange skal vel mindes gamle dage, og vi har god appetit.

Næppe er vi færdige med middagen og har lagt vore servietter, før vi hører kraftige hornsignaler og taktfaste trommehvirvler. Vi må ud at se, hvad der er på færde. Det er just i skumringstiden. Ned ad gaden kommer et optog, Foran går i taktfast march en halv snes trommeslagere, Det er lutter unge mænd. Efter dem følger en snes hornblæsere, også unge, ranke mænd. Ungdom i den alder har vistnok ingen krigsfange set. I vor krigsfangetid (93) var alle unge mænd indkaldt under fanerne. – Nu følger en række små piger i pæne hvide kjoler. De har smukke lanterner, som er anbragt på stokke eller hænger ned fra enderne på opslåede paraplyers stålstativer. Det ser festligt og kønt ud. Optoget afsluttes af en præst. Og så kommer byens borgere, mænd, kvinder, børn. Vi bliver straks grebet af stemningen. Min bror Peter kommanderer os med i optoget, og arm i arm følger vi strømmen. Ved hvert gadehjørne tændes blus. Husene oplyses festligt i det grønne, røde eller blå skær, og i den lune sommeraften tager det hele sig fantastisk ud. Optoget tager vej ned mod kasernen, svinger ind på kasernepladsen og standser. Her er sort af mennesker. Vi kommer med indenfor. Der er åbenbart adgang for alle. Egentlig er vi lidt i tvivl om, hvad meningen med optoget er. Den eneste, der har en forklaring på rede hånd, er min bror. Han påstår nemlig, at fakkeltog og musikken er arrangeret til ære for mig, den forhenværende krigstange, der i dag bærer Aurillac med sit besøg. – Jeg spørger en mand, der står ved siden af mig, om

man afholder en fest for børnene. - "Oh, non", siger hån, "fakkeltøget er indledningen til en gymnastikuge for gymnastikforeningerne i Aurillac og omegn!" – Og kort efter begynder da også de forskellige hold at bære bukke, plinter, heste og andre gymnastikredskaber ind i kasernens gymnastiksal. Stævnet kan begynde. Alle vegne lyder glad tale og hjertelig latter. – Jeg får lejlighed til at føre vort lille selskab hen på en bestemt del af kasernepladsen. hvor jeg i sin tid har været beskæftiget som "gadefejer". Man kan næsten ikke lade være med at smile ved tanken.

Endelig forlader vi den gymnastikinteresserede ungdom og går igen op i byen. Vi studerer biografens plakater og billeder. I denne uge forevises en amerikansk film.

Vi når op til "la Square", et stort torv, hvis ene side helt optages af Justitspalæet. Ved de andre sider ligger der store forretninger, banker, restaurationer med fortovsbetjening samt kirken "Notre-Dame aux Neiges". (94) Midt på torvet har byen anbragt et smukt anlæg. Under høje træer, mellem skønne buske og blomster står bænke, på hvilke gamle mennesker kan finde fred og m, og hvor unge mødre kan sludre sammen, medens de vugger familiens yngste i barnevognen. Ved anlæggets ene side, over for Justitspalæet, står byens enestående kønne mindesmærke for de faldne fra den første verdenskrig, nu yderligere suppleret med mindetavler for de faldne fra den sidste verdenskrig. – Ved den side, der vender ud imod Notre-Dame aux Neiges, har rutebilerne deres holdeplads, på den modsatte side af anlægget finder man lejebilerne; men her findes også fortovsrestauranterne. Vi er her på "la Square" i byens hjerte, thi herfra udgår de mest befærdede gader. – Vi falder for fristelsen og tager plads ved et bord ude på fortovet for at indtage en lille drink.

I mine tanker ser jeg mine kammerater og mig selv traske forbi ude på kørebanen på vej til og fra arbejdet. Byens gæve borgere, der dengang indtog pladserne ved fortovsbordene, værdigede os ikke et blik. Nu sidder vi i på disse pladser og - undskyld mig - jeg kan ikke lade være med at ranke ryggen og knejse lidt med nakken, for her får man oprejsning efter en tid fyldt med mindreværdskomplekser. – Serveringsdamen kommer med vor bestilling. Hun er venlig og imødekommende mod os udlændinge. Vi får et rart og velgørende smil. Krigsfangementaliteten får et ordentligt skud for boven. Jeg føler mig veltilpas i denne aftenstund.

Det er imidlertid blevet sent. Vi opsøger vort hotel og kommer i seng. Vort værelse er ikke just hypermoderne, men stort og rummeligt, auvergnepræget, Sengene er meget brede, ca. halvanden meter. Min kone morer sig den næste morgen hjerteligt over mig. Det viser sig nemlig, at jeg i stedet for at brede mig over al den senge plads, der står til min rådighed - og som der skal betales for - har ligget langs med sengens yderste kant, parat til ved den mindste bevægelse at dumpe ned på gulvet.

(95) Næste morgen er vi tidligt på benene. Efter morgenmåltidet går vi en tur gennem den "gamle" bydel; der er nemlig også en ny, mere moderne. Vi skal studere byen grundigt. Som krigsfange fik man ikke lov til at se ret meget af byen. At færdes her i den gamle del af byen er som at gå en tur gennem "Den gamle By" i Aarhus. Smalle, krogede gader, ældgamle huse, små butikker, små vinduer, godt med vinduessprosser. Vi går ind i butikkerne og køber små fornødenheder. Betjeningen er venlig og flink.

På vor vandring gennem de smalle gader står vi omsider foran det hus, der i sin tid var vor sønderjydske krigsfangelejr. Man kan slet ikke beskrive de følelser, der griber een i sådanne øjeblikke. Man er parat til at le og græde på een gang. – Engang for mange år siden har efter sigende her været et kloster. I øjeblikket giver bygningerne plads til en højere pigeskole; en del udenbys piger bor på skolen. Men bag denne dør og bag disse mure ud-

spilledes også gennem flere år - afsondret fra den øvrige verden - et alvorligt stykke af sønderjydske ungdoms historie, trange år, kun båret oppe af godt og ubrydeligt kammeratskab og af den hjælp, gode og velmenende mennesker i Danmark og i andre lande ydede os.

Mon vi udlændinge får lov til at komme indenfor? Jeg går op til døren. På denne er anbragt en del visitkort. De fortæller, at der her bor en del lærerinder. Som vore vagtmænd gjorde det i fordums dage, trækker også jeg i klokkestrengen. Den virker ikke mere! – Min bror, der står neden for trappen, råber opmuntrende: "Prøv, om døren er låset!" – Jeg griber i dørhåndtaget. og - døren går op. "Så går vi indenfor! Jeg kender vejen!", siger jeg kækt. Vi kommer ind på forstuen. Til venstre kikker vi ind i den gamle kachot, døren står nemlig åben. Måske en krigsfange har stiftet bekendtskab med dette lille rum. Vi går videre. Hvor „23" - en krigsfanges kaldenavn - havde sin residens som medhjælper på depotet, er nu anbragt lange knagerækker til børnenes overtøj. – Og så står vi (96) ude i gården. En flok unge piger i pyjamas hænger ud af vinduerne på første sal og diskuterer med latter i stemmen og lystige smil de fremmede, der er brudt ind på deres enemærker. Så møder to damer frem. Pigerne forsvinder. Jeg går frem mod damerne, hilser på dem og forklarer grunden til vor tilstedeværelse. Vi bliver modtaget med megen venlighed. Den ene dame er selve bestyrerinden, madame Ribeyrol, den anden en af hendes lærerinder. Vi får tilladelse til at se alt det, vi vil, og vi bruger vore øjne. På gårdspladsen er alt fuldkommen uforandret, Selv træerne står der endnu, men de er ældet, de mangler blade. Vi kikker ind i kirkebygningen i gårdspladsens ene hjørne. I kirken er der nu klasseværelse. Vi kommer op i "den store stue". Den er ved en væg skilt i to dele, to klasseværelser. Inventaret er meget gammelt, midt i værelset står en kakkelovn; særlig meget lys er der heller ikke i disse stuer, men på en fritstående tavle er tegnet et farvelagt kort over Korea, og ved siden af er opnoteret de historiske datjaer. Undervisningen i denne skole er således tiptop moderne. Man følger godt med i, hvad der sker ude i den vide verden. Hvad gør det så, at klasseværelset gør et i vore øjne lidt trist indtryk! – - Man kan næsten ikke løsrive sig fra denne gårdsplads, fra disse bygninger, hvor hver stue rummer et væld af smukke og uforglemmelige minder. Alvor og spøg er her gået godt i spænd, og venskab for livet er her blevet sluttet. – De søde og rare damer indvilliger i at blive fotograferet sammen med os, og endelig tager vi rørende afsked med dem.

Så står vi atter på gaden. Vi går gennem de smalle gyder og kommer ned til en af fangelejrens store naboer, kirken Saint-Geraud. Det er en køn kirke, tårnet er højt og slank. Vi går indenfor. Som alle katolske kirker er den prægtigt smykket med mange altre og epitafier; men det, vi dvæler længst ved, er en stor mindetavle lige inden for indgangsdøren. På denne tavle er opført navnene på alle de mange borgere fra sognet, der under den første (97) verdenskrig ofrede livet for fædrelandet. Og der er mange, ligeså mange, som man kan læse på mindestenene i Haderslev. Krigen krævede sine ofre overalt i verden. Hver by har bidraget med sine bedste mænd. Vi sidder andægtigt stille og mindes de faldne mænd fra Aurillac. Vi var jo mod vor vilje deres modstandere. - -

– Den nyere bydel begynder ved det majestætiske justitspalads. På den lange, snorlige og brede hovedgade - Avenue de la Republique - er der travlt. Folk myldrer frem og tilbage. Lastbiler farer op ad gaden og ned ad den. Et studieforspand er en sjældenhed, og ville ligefrem være i vejen for trafikken. I butikkerne handles der. En dejlig duft af friskbrændt kaffe breder sig ned imod os. Ude på fortovet ser vi kaffehandleren. Han er ivrigt beskæftiget ved sit kaffebrændingsapparat og rører forsigtigt rundt i sine kaffebønner. Ak, hvilken herlig appetitlig duft! – Vi køber jordbær og ferskener. De ser lækre og indbydende ud, og

Et Udsnit af Byen Aurillac i Auvergne (Sydfrankrig)

Aurillac. Gamle Huse ved Jordanne-Floden. I Baggrunden Kirken »Saint-Géraud«.

Fra Landsbyen Rudez ved Aurillac. Udsigt mod Bjergene Griou og Griounot

de er billige. Vi frådser ligefrem i de lækre frugter. – Hvor er det dejligt frit at kunne gå op og ned ad gaden - oven i købet på fortovet - og gøre, lige hvad man vil, og overalt møder vi venlighed og hjælpsomhed.

Den stilstand inden for handel og håndværk, der prægede byens liv i den tid, vi var der som krigsfanger, er nu afløst af initiativrig foretagsomhed, og det kan man som "gammel borger i byen" kun glæde sig over. Vi nyder tilværelsen i fulde drag og er enige om, at Aurillac er en dejlig by.

Imidlertid er det blevet middagstid. Efter middag har vi bestemt os til at tage ud på bil-tur i omegnen. Vi skal ud at se kendte landsbyer og smukke Landskaber. Det går dog ikke helt, som vi vil. I løbet af forbavsende kort tid formørkes himlen. Regnen styrter ned, lynene glimter, tordenen ruller mellem de høje bakkedrag. Foreløbig er der intet andet at gøre end at spise i ro og mag, tage sig en lur eller kikke ud ad vinduet. Vi betragter de grønne, stærkt stigende bakkeskråninger over for hotellet. (98) Bakketoppene ses ikke. De ligger allerede oppe i de lavthængende skyer. Sådanne grønne bakkedrag omkranser hele byen, og man forstår, at postvæsenet i Aurillac i brevstemplet fremhæver, at "Aurillac ligger i hjertet af alt det grønne".

Først ved godt tretiden klarer det op. Solen skinner atter, Vi får travlt! Vi haster om på "la Square" – torvet - hvor lejebilerne har deres holdepladser. Efter at vi har udvalgt den bedste bil, beskriver vi ruten for chaufføren, akkorderer med ham og stiger ind. Vor rute må jo desværre afkortes, fordi kostbare timer gik tabt, men vi lægger vejen ud over Arpajon til Labrousse, hvor jeg engang har arbejdet, og kører så ned gennem den dybe dalslugt og op til Carlat, hvor jeg også har været. Vi nyder udsigten fra dette høje punkt og frydes over de vældige, grønne dale og de udstrakte højsletter og aflægger også et besøg i den gamle, stille kirke; så kører vi ned til Vezac. Vi standser ved kroen for at drikke et glas med vor flinke chauffør. Kroen, som sikkert vil være kendt af adskillige gamle krigsfanger, er et gammelt, lavt hus, hvidkalket. En dør fører fra landevej en lige ind i det store og rummelige køkken. Familien sidder just ved det lange bord og spiser. Fra køkkenet fører en dør ind i selve krostuen, der er på størrelse med køkkenet. Væggene er hvidkalkede. Langs med den ene væg står to korte bænke, foran dem to små borde. På væggen hænger en hylde med nogle ølglasser. Af dem drikker man dog ikke øl, men naturligvis rødvin. Det ene hjørne optages af en musiktribune. – Vi bliver meget venligt modtaget. Man er vældig interesseret i os fremmede. Det er ikke hver dag, der kommer udlændinge til denne afsides beliggende landsby. Den unge krokone - eller er det datteren - kommer ind og slår sig ned ved vort bord. Snakken går lystigt. Vi skal have meget at vide, men den rare chauffør og den unge, charmerende dame skal have endnu mere forklaret. Man vil såmænd gerne beholde os ugen ud, så vi kan få fornøjelsen at komme med til deres lørdagsdans; men trods mange (99) overtalelser må vi jo videre. Vi tager hjerteligt afsked med de rare mennesker i kroen, kører videre og nyder udsigten over de skønne og skiftende landskaber. Vejen snor og bugter sig op over bakkerne eller ned gennem dalene. Grønt er der alle vegne, og hvor der er særlig kønt, standser vi for en stund.

Omsider når vi ved aftenstid tilbage til Aurillac, Chaufføren lægger vejen om forbi bane-gården og op gennem det høje plateau nord for byen. Ikke uden stolthed henleder han vor opmærksomhed på byens nye og flotte stadion, og så går vejen, smal som den er, stejlt opad. Motoren hvæser arrigt, gear skiftes, men endelig når vi op på bakkens højeste top og standser ved den gamle borggru St. Etienne. Bag denne ligger en drengeskole, og på skolen's legeplads stod i sin tid to træbarakker. i hvilke ikke så få krigsfanger - også jeg - for en

tid havde vort kvarter. I aftenstunden spiller nogle drenge fodbold på legepladsen, og de er dygtige. I den nedgående sol nyder vi den storslående udsigt over Aurillac og bjergene omkring byen. Man kan næsten ikke rive sig løs fra dette panorama! – - Så kører vi om forbi landbrugsskolen, hvor unge mænd sidder udenfor og drøfter landbrugsfaglige problemer, og endelig går det da med. hvinende bremses ned ad den stejle borgvej og hen til vort hotel. Vi er parate til at nyde middagen og den gode rødvin. Min bror foreslår, at vi skal fejre den vellykkede dag i den tidligere krigsfangeby ved en flaske champagne. Og vi skåler, medens gæsterne ved nabobordene hviskende forsøger at finde ud af, hvor mon vi kan være fra.

Så går vi aftentur i byen. Rundt omkring sidder ved de talrige fortovsrestaurationer damer og herrer i den lune aftenluft og drøfter ved et lille glas dagens begivenheder.

Sent går vi i seng. Vi hører bjælderne fra køerne oppe på åsene over for hotellet. Efter få timers søvn vækkes vi af en mærkværdig travlhed nede på markedspladsen foran hotellet. Endnu er det dog for mørkt til, at man kan blive klog på, hvad der er på færde, Vi hopper ofte ud af (100) sengen og iler hen til vinduerne, og endelig bliver det så lyst, at man kan se, hvad der foregår. – Ja, her er vel travlt! – Rundt omkring er der slået boder op. Lastbil efter lastbil kører støjende ind på pladsen, også enkelte studekøretøjer kører sindigt og langsomt frem. Overalt læsses der af, meloner i massevis, ferskener i store kasser, jordbær, hindbær, tomater, kartofler, blomster osv., osv. Klokken er næppe fire; men pladsen er fyldt med sælgere og købere. Og der handles! En gros! Byens og omegnens handlende er mødt op for at købe ind til forretningerne. Der er trængsel ved de moderne, mekaniske vægte. Biler kommer og biler går. Der læsses af, og der læsses på. Trækvogne tages i brug og kører bort med svingende læs. Det er morsomt at se på. Vi får ikke søvn i øjnene mere og kan ligeså godt stå op og gå ned på markedspladsen. Efter "engros-handelen" er det husmødrenes tur til at forsyne sig med de ikke solgte varer. De går til en billig pris. – Men se! Ind imellem alt dette virvar kommer nogle ældre husmødre med deres trillebør. Den er belæsset med vasketøj. De er på vej hen til byens offentlige vaskested, et stort vandbassin i nærheden af hotellet. Små, lystige bål brænder under fritstående zinkgryder. Vandet koger, og konerne lægger sig på knæene foran vandbassin et og gnider tøjet rent. Det kan nok være drøjt, men man har jo hele tiden selskab, og man kan da også passiare lige så meget, man lyster.

Vi går op i byen og falder ved nitiden ind i en stor manufakturforretning. Her møder os et morsomt syn, thi samtidig med, at kunderne bliver betjent, pjasker en huskarl vand hen over stengulvet og vasker det. – Vi har nok lagt mærke til, at de fleste mennesker i byen altid går med en paraply under armen, men når man erindrer, at vor chauffør ved vor ankomst til byen sagde, at det regnede hver dag, kan man jo nok forstå, at det er nødvendigt at gå med paraply, og Aurillac har da også oparbejdet en paraply-industri, hvis produkter, store og små, brogede eller ensfarvede, vi så udstillet i adskillige udsalg. -

(101) Så nærmer sig da det tidspunkt, hvor vi skal tænke på vor afrejse. Egentlig er vi kede af, at vi skal forlade Aurillac, for vi har haft det vældig hyggeligt her. Vi har følt os som hjemme, og jeg vil ikke mere have følelsen af, at Aurillac var en by, hvis beboere overså os; tværtimod!

Vi sidder i toget, på vej ud til Brive, hvor vi skal skifte til Paris-ekspressen. Igen holder vi ved hver station. . Regnen er begyndt at sile ned. - "Det regner hver dag"! Landskabet er lidt trist at se på. Tiden snegler af sted. Inde i vor kupe bliver der lidt liv. Der bliver noget at se på. Vi bliver vidne til en herlig og uforfalsket landboidyl. – En bondefamilie. manden,

konen og svigermoderen, typiske auvergnebønder, føler trang til at stille sulten, og dette måltid bliver langtrukket. Ud af en stor håndtaske hales et kvart franskrød af den størrelse, som kun bønder bager dem. Det er et mægtigt stykke. Et helt franskrød er på størrelse med et bilhjul. Franskrødet stilles på højkant i tasken. Lommekniven kommer frem, og man skærer en stor skive af til hver. Nu kommer der hårdkogte æg frem af tasken, og så går det løs. Efter æggene kommer et stort stykke røget skinke frem. Man skærer en ordentlig luns af - og mere franskrød. Ih, hvor man nyder godterne. Tasken gemmer også en flaske rødvin. En gang imellem tager man en slurk. Man spiser sindigt, med en knusende ro. Unødigt samtale undgås. Efter skinken går man i lag med en kylling. - Den bliver der også plads til bag vesten. - Ost er der også. - Det er vel nok et måltid. Man spiser med andagt og værdighed. - Men man er skam ikke kommet til bunds i tasken endnu! Nu kommer desserten! Den består i en portion kirsebær til hver. - - Ved at se disse mennesker spise, kommer man uvilkårligt i sine tanker til at henhøre disse brave folk til deres hjem, en bondegård, som enhver krigsfange kender den, hvor der slides hårdt, men hvor man så til gengæld også har ret til at spise sig mæt. - I vor kupe er der også en ung moder med sin lille pige. Hun lader sig smitte af de andres madlyst og går i gang (102) med sit; men hendes måltid er til gengæld mere beskedent. Det består kun af et almindeligt stykke franskrød, købt hos en bager i Aurillac. Det eneste lækre, hun har, er en skive kogt skinke. Smør bruger hun ikke, men det gjorde landbofamilien for resten heller ikke. Der er ingen rødvin til hende; men - hun bruger lærredsservietter. Den luksus kender landboerne ikke. - Hun er nok fra Aurillac, - Vi får ligefrem appetit, men vi må nu pænt vente, til vi kan opsøge spisevognen i ekspressen! -

Vi iler videre, gennem det afvekslingsrige landskab, gennem tunneler, og inden viser os om, er vi atter i Brive. Vore pladsbillerter ligger parate. Efter få minutters forløb løber ekspressen ind på stationen. Vi finder vore pladser, og kort efter går det nordpå. Endnu dvæler tankerne i Aurillac og i Auvergne-højlandet, og en følelse af glæde over besøget gennemstrømmer mit sind. Krigstidens Aurillac eksisterer ikke mere. - Det samme kan siges Om Nordfrankrig, de gamle frontegne. Vi så det, da vi med nord ekspressen var på vej til Paris. Vel læser man de kendte navne: Liège, Maubeuge, St. Quentin, Noyon, for at nævne enkelte; men hvor øjet i sin tid mødte pigtråd, skyttegrave. sønderskudte huse osv., osv., frydes man nu over frodige marker, gode, asfalterede veje, nybygninger i dagens stil, planmæssig toggang, lyssyn og fremdrift. -

Vi er atter i Paris. Vore besøg ved byens mange seværdigheder gælder også den pompøse Triumfbue. Ved dennes fod ligger den ukendte soldats grav. Stilfærdigt finder vi en plads blandt andre besøgende, Vi blotter vort hoved, og også vi tidligere krigsdeltagere føler - måske særlig - den andagt, der betager alle ved dette den franske nations valfartssted; thi i denne navnløse, ukendte soldat hædrer hele det franske folk - også vi - den uforfærdede franske soldat, som, da landet stod i våde, lagde alt til side for at kæmpe for fædrelandets ære, frihed og ret. -

Vort besøg gælder også Invalidkirken. Under den høje, skønne kuppel, midtpunktet i det tilbyggede monumentale (103) mausoleum, dvæler vi en stund ved Napoleons gravmæle. Han var Frankrigs største marskal. - Napoleons gravmæle omkranses af nicher, i hvilke andre berømte marskaller har fået en hædersplads. Vi standser ved et af gravmælerne. M a r s k a l F o c h ! - Frankrigs geniale hærfører i slutningen af verdenskrigen 1914-18! - - - Otte granvoksne poiluer - sådan, som vi husker dem. fra verdenskrigen - med stærke, markante ansigter, stålhjelmen på hovedet, iført de karakteristiske kapper, viklers, solide og stærke støvler - bærer på deres kraftige skuldre den skønne sarkofag med deres døde mar-

skal. - - I den højtidelige stilhed, der præger vore skønne omgivelser, passerer i vore tanker utallige episoder fra vor deltagelse i verdenskrigen forbi os, og i vort stille sind bøjer vi os far disse helte, den menige soldat og deres general, og vi hylder dem, fordi de ved sejr udholdenhed holdt stand i fire lange år - og vandt sejren! - - Den, der var afgørende for, at vi kunne stemme os hjem til Danmark!

Jens Andersen, Graasten.

En vandring mellem grave

Hvor mange har ikke i tidens løb kunnet tænke sig en tur ned til de steder, hvor de i sin tid vandrede på vejene, hvor de opholdt sig i skyttegravene, hvor de søgte efter levnedsmidler i sønderskudte byer, eller finde en eller anden kær plet ved en skovkant, bag et dige, ved et træ eller lignende, hvor de i den usigelige ensomhed søgte hen for at være alene med deres tanker eller med Gud, måske læse et kapitel i "den gamle bog" eller læse et brev, se på et fotografi af nogle mennesker, som de elskede, og sådan kunne der være så meget, som de privat kunne være optaget af i de langsomt snigende måneder og år. Stort set er der kun et fåtal, der er blevet en sådan rejse (104) forundt. Det har skortet på lejlighed, tid og penge. Har en eller anden fundet derved, er han vendt hjem med oplevelser, som han aldrig vil kunne glemme. Han har fortalt om dem mand og mand imellem, "Ved møder og sammenkomster, og han er aldrig blevet træt af at gentage, hvad han har set og oplevet. Og de, der nu ikke har været på slagmarken eller på de kendte steder efter krigen, de lytter med interesse og falder ind: "Ja, der var jeg jo også, hvordan ser det ud der i dag?" Og så fortsætter samtalen.

I det følgende skal jeg fortælle om en cykeltur, som jeg foretog for et par år siden nede i Flandern mellem Dixmuden og Menin.

Forudsætningen var den:

Danmarks Biavlerforening henvendte sig til mig med anmodning om at rejse ned til Amsterdam for at repræsentere foreningen på en verdenskongres i biavl, og da jeg ved denne lejlighed ville komme ret nær til Flandern, besluttede jeg på forhånd at tage en tur derved; når kongressen var overstået. Jeg havde ganske vist hverken plan eller program for denne ekstratur, alt dette skulle forme sig efterhånden. Kongressen varede i otte dage, og der var mange forskellige mennesker. Jeg sad ved siden af en belgisk munk det meste af tiden. Han hed Stephaan Vandeputte og var på et kloster i Hehelgem, i Vestflandern i nærheden af kanalkysten. men han var født i Iseghern. Mr. Stephaan var 28 år gammel, en sprænglærd herre, han talte alle de europæiske hovedsprog, og så havde han for sin egen fornøjelses skyld sat sig ind i de nordiske tungemål, så han "sprokade et lidet grande skandinaviska".

Da vi den sidste aften sad ved det afsluttende festmåltid, spurgte han mig, hvad jeg nu ville foretage mig? Jeg forklarede ham, at jeg agtede at tage ned og se på slagmarkerne fra

den første verdenskrig omkring Ypern. Jeg spurgte ham så, om han mente, jeg kunne leje en cykel til at køre omkring på? "Hvor vil De stå af toget?" "I Iseghem," svarede jeg. "Ja, men der bor min far jo, Jules Vandeputte!" Han opfordrede mig til at opsøge faderen. (105) der var "steinbæcker" og boede i Roussellarestraat 157. De ville låne mig en cykel på ubestemt tid og være mig behjælpelig på andre områder.

Den gode Stephaan gav mig et brev med til forældrene, hvori han bad dem om at stå mig bi med råd og dåd, for jeg kom fra Danmark og ønskede at se slagmarken.

Om aftenen kl. 8 forlod jeg Amsterdam, og næste morgen kl. 8 steg jeg ud af toget i Iseghem, denne by, som jeg så for første gang i foråret 1917. Her blev batteriet læstet af for straks efter at gå i stilling ved Molenhoek. Jeg gik straks hen til Roussellarøstraat 157 og fandt familien Vandeputte, om hvilke jeg i grunden havde den forestilling, at det var fattige mennesker. Ordet "steinbæcker" havde jeg ikke rigtig fået fat på med det samme, men da jeg kom til Iseghem, viste det sig, at faderen "bagte sten", havde fire teglværker og sysselsatte 450 mand. Han var viceborgmester i byen, havde en frugtplantage på 20 ha, og samtidigt var han bilforhandler (Ford og G. M.), altså en mægtig mand. Da jeg hilste på familien og gav dem brevet fra deres kære Stephaan, hvem de ikke havde talt med i adskillige år, virkede det, som om jeg bragte en hilsen fra selve kongen, og jeg var velkommen med det samme.

Efter at jeg havde afleveret hilsenen fra Stephaan, fik jeg morgenmad og en cigar. Den gamle Vandeputte skitserede en rute, som han ville anbefale mig at benytte, og så blev jeg udrustet med en madpakke, en flaske drikkelse samt en ny cykel med ballondæk. Kl. 10 kunne jeg starte, og turen gik til Moorslede. Ved starten bad jeg om, trods al advarsel, at få slangerne godt hårdt pumpet op, for at cyklen skulle gå så let som muligt, men det varede ikke ret længe, inden jeg måtte have noget af luften lukket ud, da vejene var de samme som under krigen, altså toppet stenbro. Der fandtes ingen cyklesti ved siden, så jeg måtte hele tiden cykle på denne ujævne undergrund, og dette gik slemt ud over "finalen", altså var det forståeligt, at de, der kendte forholdene, tilrådede så lidt luft som muligt.

(106) I Moorslede havde vi kvarter i sommeren 1917, og lad mig straks indrømme, at man bliver noget skuffet ved at finde den gamle bebyggelse, som vi kendte den, moderniseret. Alle disse byer, der lå i etappen, blev efterhånden jævnet med! jorden, og de har nu rejst sig af ruinerne igen i moderne skikkelse, husene med gule stens mure, og tagene er rødt tegltag. Dertil kommer, at vejene tit er blevet afsat på en anden og mere praktisk måde, og derfor kommer det hele noget på tværs af det billede, man havde bevaret i bevidstheden, og mange gange skal man til at tænke sig grundigt om, før man får orden i sagerne. Kommer man ud af bebyggelsen, går vejene på de gamle kendte ruter, bakker, dale og vandløbene kan der nu engang ikke laves stort om på. Fra Moorslede tog jeg med vejen til Passchendaele. Næppe var jeg kommet ud af byen, før jeg måtte lægge mærke til de mange kirkegårde, dier lå langs med vejen, nogle var velholdte, andre forsømte. Jeg havde rigelig med tid! og besøgte alle die kirkegårde og begravelsespladser, jeg mødte på min vej. I dyb ærbødighed vandrer man på disse minderige steder, og det ville være ganske umuligt for en gammel soldat at passere denne egn, uden at det fremkalder mange, mange minder, og ved at se de kendte egne og steder dukker der utallige episoder op i erindringen, episoder, som man ikke har tænkt på i mange år. På denne strækning er der kun 1-2 km mellem hver større kirkegård, og ind imellem ligger der så igen fælles- og enkeltmandsgrave. Stort set er de faldne blevet samlet sammen på kirkegårdene, men en del af gravene har fået lov til at ligge i al deres oprindelighed. Nogle af dem er forsynet med et kors med metalplade. andre med

et kors, og nogle med en lille cementpæl, hvorpå kendingsmærket er fastgjort, videre kom man ikke. Man spørger sig selv, var denne soldat ikke et beskedent mindesmærke værd?

Passchendaele er blevet en smuk by. Det gamle P. blev fuldstændig sløjft, intet under, eftersom kampene rasede der. Byen er stilfuldt anlagt med kirken ved siden (107) af det store torv, på hvis midte der findes et prægtigt monument over de faldne fra byen 1914-1918 og 1940-1945. Fra den første krig var der 75 navne Dg fra den sidste 5. Det var søndag, og jeg gik ind i den kønne kirke for at dvæle en stund i stilhed. Hvilken forskel fra den gang, krigen rasede der, og nu? Før røg og damp, død og tilintetgørelse, angst og bæven, nu legede børnene med deres bolde på gaden, mænd og kvinder sad ude foran husene i småklynger, røg tobak og snakkede, alt var idyl.

Da jeg kom ud, stod der nogle koner ligesom ventende på mig, de skulle have at vide, hvor jeg kom fra. Da jeg forklarede dem, at jeg kom fra Danmark, fik de regnet ud, at det måtte ligge et eller andet sted mellem Rusland og Finland. De gjorde mig imidlertid opmærksom på, at der 2 km vest for byen var en stor engelsk kirkegård, den måtte jeg ubetinget se. Jeg cyklede så derhen, og allerede på afstand kunne jeg se en mægtig hvid marmormur med buer og søjler så smukt udført, at det kunne måle sig med det smukkeste i London. Muren omgav et areal på adskillige ha, og her havde 45.000 engelske soldater fundet deres sidste hvilested. Hver enkelt soldat havde sin hvide marmorsten. mage til dem, der findes på flyvergravene herhjemme. På stenene står soldatens navn, regiment, våbenart samt fødsels- og dødsdag, og, på nogle af dem et vers eller bibelord. På mange af stenene står: "Her hviler en soldat fra den store krig, kendt af Gud".

De ukendte soldaters grave udgør en femtedel af hele antallet.

Når man ser denne kirkegård, gøres det billede til skamme, som tyskerne yndede at publicere under krigen, hvor man så en engelsk soldat stå i kanalen med en franskmænd foran sig. Underheden stod: "Vi forsvarer os indtil den sidste fransos!" På denne kirkegård lå kun de soldater, der var faldet ved Passchendaele.

Lidt længere mod vest ligger Zonnebeke. Her stod vi med vort svære artilleri i juli 1917, men blev slået tilbage af englænderne. Jeg husker endnu vor stilling ved (108) teglværket, og hvorledes infanteriet kom løbende forbi os råbende: "Englænderne er lige i hælene på os!" De tre kanoner af batteriet var ukampdygtige, og løjtnant Mundt sad på en stol (han havde fået et mindre sår i foden) og kommanderede. Da kom der en blindgænger, og den slog heldigvis ned under stolen. Løjtnanten faldt bagover og kurede henad jorden, men da han kom på benene igen, gav han ordre til tilbagetog (stiften gehen). Kanonerne lod vi i stikken.

Den næste by, jeg kom til, var West Roosebeke. Her havde vi stået med vort batteri på et og samme sted i 5 måneder. Stillingen var bag et hegn i udkanten af byen, 200 m nord for vejen West Roosebeke-Hooglede; det var under de hårde kampe i efteråret 1917, og tabene var svære. Det var ved aftenstide. Jeg nåede ind til byen, og jeg ville straks opsøge den gamle kanonstilling. Det er imidlertid helt ubegribeligt, at jeg ikke var i stand til at finde den plet, hvor vi havde ligget i så lang tid. Jeg cyklede omkring i byen, og det endte med, at jeg måtte søge mig et logi uden at finde det sted, hvor mine tanker har dvælet så mange gange siden da. Den næste morgen søgte jeg igen, og det viste sig, at den store gård med park og krat, der lå foran batteriet, ikke var blevet bygget op igen. Alle træer var blevet fjernet, og der var kultiveret mark i stedet. I selve kanonstillingen havde man i året 1924 bygget en større gård med udhuse og beplantning, og det siger sig selv, at en sådan omforandring i miljøet spolerer alt, hvad man hidtil havde forestillet sig.

Lidt efter lidt korn jeg dog til klarhed, den lille bæk mellem haverne og engen løb der endnu, og ved siderne voksede poppel og pil som dengang. I denne bæk hentede vi vand til kaffe, og i denne bæk fandt vi Georg, efter at han var blevet ramt i hovedet af en granatsplint. Mens jeg gik og så på bækken og engen med de fire sortbrogede ungkreaturer, kom husmoderen fra gården ud og spurgte, hvad jeg søgte efter? Da hun fik at vide, at jeg havde været kanoner på dette sted (hun antog mig vel sagtens for (109) at være englænder), bød hun mig ind på et glas øl. Hun vidste godt, at der havde stået kanoner der, for de havde fundet jern, da de gravede grund og kælder. Da jeg kom ud fra gården, traf jeg på naboen, han bød på pærer. Under krigen havde han været evakueret til Frankrig, og da han kom hjem, var huset brændt. Og han fortalte mig også, at de måtte lave en ny brønd, for tyskerne havde fyldt den gamle med granater og andet djævelskab. Ja, sagde jeg, det var nogle æsler disse tyskere!

Med granaterne i brønden hang det nu sådan sammen: Jeg havde været en tur på Lazaretten på grund af halsbetændelse og kom meget udmattet tilbage til batteriet igen. Da vi skulle slæbe ammunition så godt som hele tiden i ildpauserne, var jeg ganske ude af stand til at holde trop. I nattens mulm og mørke korn ammunitions-kollonnen, og sergent Felix Ploschaischik holdt orden med notesbogen i hånden, så hver mand fik sin granat til 100 pund på skulderen og en streg i bogen, og så skulle vi bære dem over i stillingen ca. 3-400 m fra vejen. Da jeg ikke kunne gøre denne tur mere end 1-2 gange, sørgede jeg for, at jeg altid var den sidste i kolonnen, og medens de øvrige forsvandt i mørket under eder og forbandelser, holdt jeg mig lidt tilbage og plumpede granaten ned i brønden omme bag ved huset, dækkede til igen, tændte piben, ventede og sluttede mig til den sidste ende, når de kom igen.

Sådan fortsatte jeg, indtil vi flyttede til en anden stilling. Min gode ven Rudolf - en skolelærer fra Braunschweig - ømmede sig, det var ham næsten umuligt at slæbe alle disse granater. Han spurgte mig, hvordan jeg kunne holde til det? Vel havde jeg gerne undt ham åbenbarelsen af min hemmelighed, men så havde der været et for stort kontingent, der kom ind under kategorien: "Vom feindlichen Feuer vernichtet!" Så jeg måtte nøjes med at trøste ham: "Alles fürs Vaterland. lieber Rudolf." Og så slæbte han videre.

En af de tragiske begivenheder i denne stilling skete (110) den 20. august 1917. Den tredje kanon eksploderede, og hele besætningen på 6 mand blev dræbt, blandt dem var vor bedste ven, Alex Sondermann; Han var 44 år gammel og havde kone og 7 børn hjemme i Hamborg. Når jeg skriver, at han var vor bedste ven, er det, fordi han altid holdt hånden over det yngre mandskab. Når der skulle skanses eller skulle lægges ledninger ud til forposterne, kort sagt, når der skulle laves noget, der var farligt, var der gamle nok, der mente, at det kunne de yngre gøre, de havde hverken kone eller børn og sådan set ikke stort at leve for. Men Alex tog os i forsvar og mente, at vi havde livet foran os og havde lige så stor ret til livet som alle andre, og han foreslog, at vi kunne dele arbejdet og lade det gå på omgang, og sådan blev det. Derfor var det en stor sorg for os, da vi erfarede, at Alex var blandt de omkomne. Jeg mindes endnu tydeligt, det var ved to-tiden om natten, at vi hørte et usædvanligt brag ovre ved 3. kanon. Vi fra 4. løb over for at se, hvad der var hændt. De døde lå rundt omkring, og Alex fandt vi inde i hegnet, ca. 10 ro fra skytset, med den tunge lås, der vejede 96 kg, på brystet. Vi fik ham befriet og fik ham lagt på et tæppe. Her samledes vi, en 7-8 stykker af det yngste mandskab, omkring det afsjælede legeme og græd. Stakkels Alex, stakkels Alex! lød det mellem tårerne. Men der var intet at gøre. Der blev ildpause, og det sidste, vi kunne gøre for vor gode ven og beskytter, var at give ham et så hæderligt hvile-

sted som muligt. Vi lagde ham på en bære, og så var vi otte mand, der skiftedes til at bære ham til kirkegården i Hooglede, ca. 8 km bag stillingen. Her gravede vi en grav på den ny soldaterkirkegård. der var påbegyndt syd for den kirkegård, der hørte til kirken. Med nænsomme hænder viklede vi ham ind i et par teltduge og lagde ham til rette i den kolde jord. Da graven var tilkastet, var det ligesom vi ikke kunne komme bort fra den. Vi tog så hinanden i hænderne og sluttede kreds omkring graven og bad i kor - så godt vi kunne - fadervor. Der (111) var ingen kranse, ingen blomster, en tilspidset pæl med nummer og kendingsmærket, det var alt, der markerede, at her lå et kært menneske, der var elsket og savnet. Og trods alt, så er denne begravelse den mest grib ende, jeg nogensinde har været med til. Der blev ikke sagt mange ord hverken på hen- eller tilbagevejen. Kl. var ca. 8, da vi var i stillingen igen, en ny kanon var blevet kørt ind på den ødelagdes plads, og en ny ordre forelå: "Vernichtungsfeuer Passchendaele, Granataufschlag, 5. Ladung, 5500 m, jedes Geschütz 120 Schuss!"

De øvrige omkomne blev begravet nogle dage senere. Da jeg havde set mig lidt omkring i byen, begav jeg mig på vej efter Ypern. Det første kendte navn, jeg mødte, var Poel-Capelle. Denne by lå i efteråret 1917 i ingenmandsland et, og her stødte de tyske og engelske forposter idelig sammen. Her var en tysk, engelsk og canadisk kirkegård: De lå alle ud til vejen og var meget velholdte. Et stort canadisk monument ragede op over det hele. Forøvrigt var der rejst mange monumenter rundt omkring på markerne. De tilkendegav, at her havde engelske, amerikanske og australske divisioner kæmpet i de pågældende tidsrum. Men nu er det forøvrigt de allieredes kirkegård og soldatergrave. der præger hele egnen lige til Ypern. I sidstnævnte by boede jeg et par dage. Denne by talte i middelalderen 100.000 indbyggere, før krigen 20.000 og nu 12.000. Den var skudt sønder og sammen, men nu er den bygget fuldstændig op igen, og det både kirke, klostre og de verdensberømte klædehaler. Her kunne jeg bo for 45 frs. pr. nat incl. morgenkaffe og madpakke. (I Bruxelles ville det samme koste 130 frs.). Fra dette mit kvarter foretog jeg småture ud efter Menin og op efter Dixmuden, men det var det samme, der prægede egnen alle vegne - kirkegårde og soldatergrave. I Ypern har englænderne bygget en mægtig port i volden over udfaldsvejen til Menin. Den er af marmor og blev indviet 1927. Omkring i marmorstenene er udskåret mellem 200.000 og 300.000 navne på faldne allierede soldater, (112)

Tilbageturen gik over Langemark. her standsede jeg ved mindemuren med de mange, mange navne over faldne, som kæmpede i de tyske regimente. Når man læser sådanne navne som Anders Sørensen, Jes Paulsen. Niels Nielsen o. s. v., fra rgmt, 86, så er man ganske klar over, at det er folk fra Nordslesvig.

Før jeg forlader denne del af Flandern, må jeg endnu en gang tilbage til Poel-Capelle og West Roosebeke, og så vil jeg gå turen til fods fra W. R. til Hooglede, for der knytter sig så mange minder til dette vejstykke, der var så uhyre præget af krigens rædsler. Hvor mange soldater har ikke vandret på eller ved siden af denne vej med bankende hjerte til eller fra fronten, mens kanonerne lagde deres ild på kørebanen, og alt levende var i fare. Lidt uden for byen er der et bedehus, et af den slags, som der er så mange af i Belgien. Døren stod åben, og jeg gik ind og satte mig en stund på bænken. Under det forgyldte traværk stod jomfru Maria med Jesusbarnet, og her går de troende ind for at sende en bøn op til Vorherre.

Jeg fortsætter og kommer hen til den kendte beværtning med det sjældne navn "In den wilden Mann!" Under krigen var her forbindingsplads, og her standsede køkkenvognen, her hentede vi proviant og kost. Huset var brændt, men feltlægen havde sit arbejdsrum i kælder-

ren, og de sårede ventede i et interimistisk skur. Nu var beværtningen opført i fornyet skikkelse på de gamle ruiner. Her måtte jeg ind, og jeg købte mig noget mad (mælk og franskbrød). Den gamle vært havde også været i Frankrig under krigen, og nu kunne han fortsætte sit arbejde i det gamle hjem.

Lidt længere henad vejen var der mod nord noget lavtliggende terræn, hvor der under krigen var mange granathuller i det fedtede ler. Det var her, vi fandt kanoner Witzleben siddende fast, han kunne ikke komme løs ved egen hjælp. Witzleben havde været sendt til Roulers for at hente en feltkakkellovn, og så skulle han (113) købe honningkager, lys og cigaretter. Han fik også kakkellovnen, for den var gratis, men for pengene havde han købt spiritus og selv drukket det meste af den. Da han udeblev for længe, måtte vi gå ham i møde, måske var han blevet træt af at bære kakkellovnen. Vi fandt ham stående i et granathul, nedsunket i leret til ovenfor knæene. Kakkellovnen havde han bundet på ryggen med solidt reb, og da han så os, rakte han flasken i vejret og sagde: "Noch ein vernünftige Wort, bevor du stirbst, Sehna-a-ps!" Vi fik ham trukket op, men støvlerne blev siddende i mudderet.

Længere oppe krydser jeg vejen Roulers-Staden. Her sad en aften på en vejsten en ung mand og spurgte, om jeg ikke kunne vise ham vejen til Passchendaele? Han talte noget gebrokkent tysk, så jeg spurgte, Om han ikke bedre kunne tale dansk? Jo, minsandten kan æ så, for æ er Mathias Knudsen fra Farris. Mathias skulle til fronten, men var blevet bagefter. Han var sammen med min fætter Peter Riis fra Bålsted og min gode ven og sidekammerat fra skolen, Hans Gram, Ny Sindet. Da det var meget hårdt ved fronten i disse dage, mente jeg, at det var bedst, han kom med tilbage til Roulers, så kunne han passende hjælpe mig med at bære sækken. Det gjorde han så, og det var klogt, for ude ved Passchendaele var det ikke godt. Hans har senere fortalt mig, at han og Peter den første nat lå med hinanden i hånden og rystede, så voldsomt skød englænderne.

Omsider kom jeg til Hooglede, Det var hen på eftermiddagen, og nu kom det øjeblik, som faktisk var rejsens mål, nemlig at få lov til at stå ved Alex's grav. Byen ligger på toppen af en jævnt skrånende bakke, og der er en storartet udsigt til alle sider. Jeg fandt straks hen til begravelsespladsen, der var vokset til en stor kirkegård med 8883 smukke egetræskors.

Hele pladsen var omgivet af et rosenbælte, tre rækker pyramidepopler og et smukt statik. Op imod den gamle kirkegård var der bygget en meget smuk kolonnade af (114) gule sten, og alt var uhyre velholdt. Græsset over gravene var klippet, gangene var revet, og korsene var forsynet med plade og overbygning. Efter nogen søgen fandt jeg Alex's grav under nr. 126. Hvor var det underligt at stå der og tænke på hin augustnat i 1917. Alt var så stille, og solen skinnede fra en skyfri himmel. Jeg plukkede en lille buket af markens blomster, og dem lagde jeg ned ved siden af korset, og så ventede jeg for at se solnedgangen. Oppe fra kolonnaden kunne jeg se så langt, så langt. W. Roosebeke lå ganske klart, bagved denne lå Poel-Capelle, altså i ingenmandsland et i "gamle dage", og helt i det fjerne kunne jeg se det store klokketårn på katedralen i Ypern. Under krigen var der altid mange balloner oppe, for ved denne tid kunne de se med solen. De var der ikke mere, alting var så fredeligt.

Hele denne egn lå under krigen indhyldet i røg, og på denne jord, hvor hver eneste kvadratmeter bogstaveligt har drukket menneskeblod. kørte nu kartoffeloptagere, trukket af heste eller traktorer. Børnene samlede op, og andre kørte hjem, pløjningen var også i fuld gang, og træernes frugter skinnede dejligt i solen. Folk færdedes på veje og stræder uden frygt for at blive ramt, og byen Hooglede levede sit private liv. Der var intet militær, der ventede på, at artilleriilden skulle løje af, før de kunne komme videre, og der var ingen

kommando om at lægge spærreild foran Poel-Capelle for at hindre modstanderne i deres stormangreb, og der var heller ingen sanitetskolonner på veje og marker, der skulle skaffe de sårede tilbage. Kirkeklokkerne ringede til messe, og for sidste gang gik jeg ned til Alex's grav. Jeg så ud over de mange kors, og uvilkårlig spurgte jeg mig selv: "Hvor kan det være, at du, kære Alex, og alle de andre ligger nede i jorden, og jeg står oven over?" Er der nogen norm for dette? Og de allerfleste var unge mennesker! (Af alle krigens faldne var de 80 pct. mellem 17 og 21 år). Alt dette må vi lade stå som ubesvaret.

Jeg satte mig på cyklen og kørte østpå til Gitsberg. (115) Her måtte jeg lige ind og se, om den gamle træskomand endnu var i live. Måske kunne jeg få lov til at overnatte i gestalden, der hvor jeg havde sovet så mange gange, når vi i sin tid blev afløst. I førstnningen, da jeg fik dette hus anvist som kvarter, kneb det noget med at komme i kontakt med beboerne, for de var patrioter. Det hjalp heller ikke noget at trykke på "den sønderjydske knap", som P. Paulsen omtaler i sin bog "Til kamp, til kamp", for det kendte de ikke noget til, men da jeg kom med en sæk læder, som jeg havde samlet sammen ude i stillingen, og som den gamle ikke kunne skaffe ad anden vej til sine træsko, da blev jeg pludselig optaget i familiens kreds. Tænk, hvad det vil sige under disse forhold at komme ind i en privat familie, at få de klamme klæder tørret, at få en ekstra bid mad, og så de dejlige aftener, hvor jeg spillede mølle og dam med de tre småpiger, Anna, Catharina og Lucie på henholdsvis 9, 11 og 12 år, og så sidde og tegne, klippe og klistre småfigurer, indtil vi sluttede dagen med en aftensang, og til mit leje fik jeg al den halm, jeg ønskede. I sandhed et dejligt kvarter med orden, varme og hygge og frem for alt rolig og regelmæssig søvn, d. v. s. når geden ikke forstyrrede alt for meget med at klø hornene imod panden.

Nu skulle jeg altså hen og se, om der var nogen af dem at finde. Jo mere jeg nærmede mig huset, desmere spændt blev jeg. Jo, huset lå der uforandret, og i det lange køkken med komfur, bor, bæk og stole sad de tre piger med deres mænd, og de havde småbørn omkring sig. Lucie var sorthåret, og derfor kunne jeg straks sige: "Goddag, Lucie!" men hvem der var Anna, og hvem der var Catharina, kunne jeg ikke se. Jeg slumpede og sagde: "Goddag, Anna og Catharina", og ramte det rigtige. Det var morsomt at se disse tre småpiger, der nu var mellem 40 og 50, og efterhånden havde antaget konefacon. Derefter hilste jeg på mændene, der sad i deres arbejdstøj og røg deres piber, og til sidst sagde jeg goddag til børnene.

De så allesammen noget forbavset på mig og spurgte (116) omsider, hvem jeg var? Da jeg åbenbarede, at jeg var monsieur Frederik, (de kunne nemlig ikke udtale mit efternavn), sprang konerne op, slog hænderne sammen og var lige ved at forgrube sig på mig, men det gik nogenlunde. Mændene kom også på benene, og da de spurgte, hvem denne monsieur Frederik var, og fik forklaret, at jeg havde været indkvarteret som tysk soldat, forlod de en efter en køkkenet uden at mæle et ord. Der blev så underligt stille i stuen, og efter en lille pause forklarede Lucie halvt grædende, at de to af mændene havde været slæbt til Tyskland og indespærret i en koncentrationslejr under den sidste krig, og der havde de ikke hæft det godt, og siden da ville de ikke på nogen måde have noget med tyskerne at gøre, men, føjede hun til, tyskerne fra den første krig var meget bedre end dem fra den sidste. Jeg forstod selvfølgelig situationen, sagde farvel og forsvandt. Ja, det var det eneste sted på hele min tur, hvor jeg røbede, at jeg havde været tysk soldat, og jeg skal love jer, at jeg aldrig vil gøre det mere, i hvert fald ikke i Belgien. Da det ikke blev noget med at overnatte i gestalden, cyklede jeg gennem Roulers og nåede sent på aftenen Iseghem. Her fik jeg en enestående behandling hos familien Vandeputte: kartofler med skinke, æg, vin, te, en prima

cigar og et prægtigt gæsteværelse. Dog blev klokken tre om natten, før Vandeputte og jeg fik holdt op med at snakke. Det var særligt den danske andelsbevægelse, der interesserede ham.

Den næste dag kørte de mig til banegården, og turen gik hjem til Danmark. Ringen var sluttet, jeg havde set det, jeg ønskede, mellem Roulers og Ypern, Dixmuden og Menin, jeg fik krigens rædsler og minder genopfrisket, men jeg drog hjem som et taknemmeligt menneske.

Og, kære kammerat, som læser dette, tro rig, når jeg ser en solnedgang over vort sønderjydske hjemland i den smukke septemberluft. så sidder jeg tit og ofte i tankerne på kolonnen i Hooglede og ser ud over egnen mod West (117) Roosebeke-Poel-Capelle og Ypern. Jeg tænker på den lurvede og lusede flok, der måtte friste en ganske umenneskelig tilværelse på disse egne, kæmpe imod sult og kulde, tørst og varme under stadig angst og utryghed, og Jeg tænker på de mange, mange tusinder, der døde under de frygteligste omstændigheder og nu ligger i fremmed jord, jeg tænker på alle de tårer, der flød og flyder over tabet af dem. Havde de ikke fortjent at komme hjem ligesom vi andre? Jeg synes det. Men som kristne mennesker har vi lov til at tro, at når signalet lyder til den sidste appel, at denne store, tavse brigade vil rejse sig, både de på denne side og de på den anden side af Poel-Capelle, med eller uden stjerner og vinkler, og træde an side om side og i dybeste fordragelighed række hinanden hænderne, og at vor sag, som står uhyre slet i den Helliges belysning, trods jern- og viktoriakors, må blive indanket og . behandlet skånsomt på højeste sted, og at den store "befalingsmand" vil pege hen på korset fra Golgatha og udbryde: "Der, frontsoldater, der er tilgivelsen, gå også I ind til Eders Herres glæde!"

F.Art. 1/407.

Fr. T y c h s e n,
Rise.

Et Livstegn fra "Lille Jens"

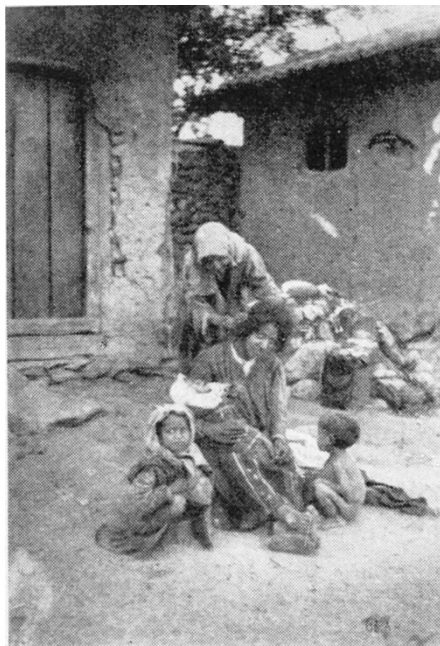
Efter at jeg har læst Fru E b b a T r a m p-L a u n s b y's Beretning "Bekendelser og Tilstaaelser" (Et opofrende Arbejde for Krigsfangerne) i D. S. K.-Aarbogen 1953, føler jeg Trang til at træde frem i Dagslyset. Jeg er nemlig den "Lille Jens"., som omtales i ovennævnte Beretning.

Det maa dog lige være mig tilladt at bemærke, at jeg ikke - som nævnt i Fruens Artikel-er født i Bredebro, men i Skodborg, at jeg dengang ikke var sytten Aar gammel, men enogtyve, og at jeg, da Verdenskrigen udbrød, (118) aftjente min Værnepligt ved Dragonerne i Metz, ved den tysk-franske Grænse.

Men det er saa sandt, saa sandt, at Fru Ebba Tramp-Launsby var vor gode Fe i Fangenskabets Dage, og hende har jeg, ja, alle vi danske Krigsfanger i Rusland, saa usigelig meget at sige Tak for.

Det var i de Dage, da vi danske Krigsfanger opholdt os i Fangelejren i Jurjew Polski. Ty-skerne og Russerne havde sluttet Fred, og nu var vi dansksindede Krigstanger ilde stedt. Kom vi tilbage til Tyskland, kunde vi risikere at blive sendt til Vestfrontens Helvede og ende vore Dage der. Blive i Jurjew Polski kunde vi heller ikke, for i saa Fald vilde Russerne indlemme os i den røde Arme og lade os kæmpe mod de hvide. Vi var i en slem Knibe, men da blev det besluttet, at Fangelejren skulde opløses. Nogle Fanger skulde prøve at komme til Moskva og opsøge den danske Handelsdelegation der, andre skulde rejse til Skt. Petersborg (Lenin-grad).

Jeg var den første, der skulde tage af Sted. Udstyret med lange Støvler, en stor russisk Militærkappe og dito Kasket, forsynet med de nødvendige Fødevarer og den uundværlige Tekande, gik jeg ned til Banegaarden og steg i Toget. Langt om længe ankom det med stor Forsinkelse (119) og stopfyldt af Rejsende. Rejsen tog flere Dage, for Toget kørte over

Det kribler (Serbiske Zigeunere)

Jarislav og Valogda. Jeg var krøbet ind i et Hjørne af Kupeen og var saa godt gemt, at jeg undgik at blive tiltalt af Militærpersoner. Den lange Rejse fik dog Ende, men da vi holdt paa Banegaarden i Skt. Petersborg, var gode Raad dyre. Sæt jeg nu ved Udgangen blev tiltalt af russiske Vagtposter! I saa Fald vilde jeg omgaende blive stoppet ind i den røde Arme. Jeg smuttede ind i den tætte Klynge af rejsende og kom uantastet ud af Banegaarden, Det var en befriende Følelse. Nu gik jeg ned ad Hovedgaden (Nevskij-Prospekt), og fandt frem til Det danske Handelskompagnis store Bygning. Herfra blev jeg sendt ud til Kompagniets store Villa i Udkanten af Byen. Bygningen var ualmindelig smuk, meget stor, ligefrem slotsagtig og omgivet af en stor Park, i hvilken der hist og her var anbragt gamle Kanoner. Slottet havde, efter hvad man sagde, engang tilhørt en højtstaaende russisk General.

Jeg gik indenfor og blev modtaget af Fru Tramp-Launsby. Hun var en meget elskværdig Dame, og hun var henrykt over, at min Rejse var lykkedes saa godt. Det var i Maj Maaned. Jeg blev der til sidst i Oktober. Efterhaanden (121) korn der flere Fanger fra Jurjew Polski. Jeg fik anvist Arbejde i den store, dejlige Have, Her var der flere Drivhuse. Fra Danmark blev der sendt Fødevarer til det danske Konsulat og til Handelskompagniet. saa vi levede godt. I Sommerens Løb tog jeg ofte en Tur ind i Byen og stiftede Bekendtskab med alle dens Seværdigheder, Zsarens store Slot, Vinterpaladset, som ligger ved Nevafloden, de mange store og overdaadigt udsmykkede Kirker, Vasilij-Katedralen, der ejer et Kors, smykket med Rubiner og andre ædle Stene. Gaderne var brolagte med sekskantede Træklozser. Asfalterede Gader som herhjemme saa man ingen Steder. I de fleste Gader var Husene opført af Træ, kun paa Nevskij-Prospekt (Hovedgaden) Var Bygningerne opført af Sten. Denne Gade er over en Kilometer lang. -

Efterhaanden, som vi var flere Krigsfanger samlede i Petersborg, meldte Spørgsmaalet om, hvorledes vi kunde komme hjem til Danmark, sig. Da var det atter Fru Ebba Tramp-Launsby, der traadte hjælpende til. — Med hvert svensk Skib, der gik i regelmæssig Rute-fart mellem Stockholm og Petersborg, afrejste tre til fire Mand bort fra Petersborg. Jeg maatte

som en af de yngste vente til sidst; men i Slutningen af Oktober blev det min Tur. Jeg tiltraadte Rejsen forsynet med et dansk Pas, lydende paa Jens Jensen fra Vamdrup. Ligeledes var jeg godt forsynet med, Rejsepenge og Billet over Stockholm til København.

Sejlturen varede et Par Dage, for vi tog først til Reval i Estland, og derfra over Aaland-søerne til Helsingfors i Finland. Da vi sejlede til Helsingfors, blev vi standset af et stort tysk Krigsskib. Det havde en saa stærk Fart paa, at det løb Boven ind i vort Skibs Side, saa der opstod en stor Bule. Tyskerne kom om Bord og undersøgte alt meget nøje. Alle vi Passagerer maatte møde op i Salonen og gøre Rede for, hvor vi kom fra og hvor vi agtede os hen. Naturligvis maatte vi ogsaa forevise vort Pas; men det var jo i den bedste Orden. Der var ogsaa en Tolk blandt (121) Tyskerne, for "vi kunde jo ikke et Ord Tysk !" Vi slap godt gennem Krydsforhøret, men en Englænder, der var om Bord hos os, maatte desværre følge med Tyskerne.

Vi naaede Stockholm hen under Aften og rejste straks videre med Toget ned igennem Sverrig til Malmø, og herfra med Færgen over til København. Saa var vi da atter hjemme, og Glæden var stor. "Store Jens" var ogsaa med. "Nu skal vi have os en god Kop Kaffe," sagde han. Og det fik vi! - "Store Jens" hed Jens Hansen og var fra Bredebro.

Vi opsøgte nu Krigsfangernes gode Ven, Gymnastikdirektør N. H. Rasmussen paa Vodroffsvej. Han havde hjulpet Fangerne saa ofte og gjorde det ogsaa nu. Han sendte straks et Brevkort hjem til vor Familie i Sønderjylland med Meddelelse om, at der var ankommet "en stor Pakke" til dem fra Rusland. Vi turde nemlig ikke tage hjem endnu, for Krigen var jo ikke forbi, men længe varede det ikke, før Tyskerne kapitulerede. Vi forblev i København til i Slutningen af November, men saa tog vi ned til Grænsen, og her kunde vi staa paa den rigtige Side af "Plankeværket" og tale med vore kære derhjemmefra, som vi ikke havde set i fire lange Aar.

Da saa det tyske Sammenbrud var endeligt, var vi ikke sene til at komme hjem. Vort Haab var nu ved at gaa i Opfyldelse, det Haab, som vi saa ofte havde talt om i Fangelejrene: Sønderjyllands Genforening med Danmark. Vi havde saa ofte sunget:

Der er langt hjem til Sønderjylland,
 der er lang Vej at gaa;
 gennem fremmede Herrers Lande,
 over Bølgerne de blaa,
 Vi kommer, ja, vi kommer,
 saa snart, som vi det kan,
 og maaske kommer vi med Sommer
 for vort Folk og vort Land. –

Vi kom med Sommer for vort Folk og vort Land. Vi (122) oplevede en stor Tid, men vi sender stadig en taknemmelig Tanke og en hjertelig Tak til alle, der hjalp os i den tunge Tid, og til dem hører for os, der hensled Aarene i russisk Krigsfangenskab, i første Række Fru Ebba Tramp-Launsby. Tak for alt, kære Frue!

Jens Juel Nicolaisen, Gram.

Erindringer fra Verdenskrigen 1914-18

I Slutningen af Juli Maaned 1914 bragte Bladene Meddelelsen om, at den østrigske Tronfølger var blevet myrdet i Serajewo i Serbien. Som Følge deraf stillede Østrig et Ultimatum til Serbien af et saadant Indhold at det ikke kunde antages. I disse Dage fæstnedes den Overbevisning hos mig, at en Krig snart vilde blive til Virkelighed, en Krig, hvor ogsaa jeg vilde blive indkaldt. Tyskland var jo Østrigs Forbundsfælle. I min Mobiliseringsordre stod oven i Købet, at jeg skulle møde den første Mobiliseringsdag. Jeg husker endnu, hvordan Gemytterne kom i Oprør de sidste Dage i Juli, navnlig i Skrydstrup By. En Aften kom nemlig en mindre Afdeling Infanterister fra Garnisonen i Haderslev. Man indrettede Vagt-tjeneste ved Skolen i Skrydstrup. Det var paa Vejen, som førte til Bevtoft. Jeg fik travlt med at faa vore Ungkreaturer bragt ned i Engen, for at dette kunde være fra Haanden, inden jeg skulde bort. Rughøsten stod for Døren, og vor unge Karl, Naboens Søn, maatte med det samme oplæres i at køre Selvbinderen, for at han kunde overtage dette Arbejde under min Fraværelse.

Lørdag Aften, da jeg gik hjem fra Marken, var Mobiliseringsordrerne udsendt. Folk forsamlede sig paa Gaden for at drøfte den alvorlige Situation.

Søndag Formiddag maatte jeg tage af Sted fra min Hustru, vore fem Børn og mine gamle Forældre. Jeg tog med Toget til Haderslev, hvor jeg saa sammen med saa (123) mange nordslesvigske Landstorms- og Landeværnemænd skulde stille paa Kasernepladsen. Her blev Navnene raabt op, og Inddelingen begyndte. Jeg tildeltes tredie Kompagni i Landstormsbataillonen Flensborg. Vi opholdt os paa Kasernepladsen til henad Nitiden om Aftenen. Saa var det saa vidt, at vi kunde afmarchere til Banegaarden for at tage med Toget til Toftlund. Hertil ankom vi omkring Midnat, og jeg blev sammen med en Kammerat indkvarteret hos Sadelmager Bock, som jeg kendte. Min Broder Carl var ogsaa tildelt tredie

Kompagni. Dagen derpaa stod jeg Vagt ved Bevtøft Mølle. Formaålet med Vagtjenesten var at forhindre Spioner i at komme ind i Landet nordfra.

Nu begyndte en temmelig ensformig Vagtjeneste. Der blev opstillet Vagtposter langs Landevejen fra Bevtøft over Toftlund til Allerup. De andre Kompagnier af Bataillonon overtog Vagten paa begge Sider af os, fra Østersøen til Vesterhavet. Der var ingen Mangel paa Sensationer den første Tid. Vilde Rygter svirrede omkring os. Man fortalte f. Eks., at Englænderne var landet i Esbjerg, og at det ikke vilde vare længe, inden de naaede ned til os; og man fortalte, at nu havde man fanget en Spion osv., osv.

Vi havde Vagtlokaler rundt om i Lo og Lade. Et Sted i Nærheden af Bevtøft havde vi en Jordhytte, som vi efter een af Kammeraterne, Stationsforstander Hjort fra Skrydstrup, kaldte "Hjortsminde".

Sidst i September Maaned blev de fleste Landeværnsmænd udskilt. De skulde sendes til Østprøjsen. Blandt dem var ogsaa min Broder Carl. Kun Halvdelen af Kompagniet blev tilbage (Landeværnsmændene), og Vagterne blev nu for nogle Dage helt indstillet, indtil der kom Erstatning fra Hamborg. næsten lutter hamborgske Landstormsmænd.

Nu begyndte der saa et nyt Afsnit indenfor vort Kompagni, S sammensætningen blev anderledes. Længere hen paa Efteraaret blev hele Bataillonon flyttet helt op til den (124) danske Grænse. Jeg kom i Kvarter i Lintrup ved Rødding hos en Gaardmandsenke, Fru Hansen. Vor Opgave blev nu at afpatruljere Grænsen ved Kongeaaen, I min Fritid hjalp jeg lidt i Bedriften paa Gaarden. Noget længere hen i Tiden blev vort Kompagni forflyttet til Hjortvad, noget længere sydpaa. Nu fik vi til Opgave at staa Vagt lige paa Grænsen, hvor den bøjede af fra Kongeaaen i sydlig Retning. Sammen med en Hamborger kom jeg i Kvarter hos en Gaardmand, Chr. Christensen. Senere kom et par nye Kammerater til. De fleste var fra Hamborg eller fra Brandenburg ; men der var dog ogsaa en Kammerat fra Hoptrup samt Vognmand Degnebolig fra Haderslev. Degnebolig saa sig nødtvunget til at dele Seng med en Hamborger, men det behagede nu slet ikke Degnebolig. Han fandt derfor paa at sige til Hamborgeren: "Pas paa, at du ikke bliver smittet; jeg skal nemlig betro dig, at jeg har Skurv!" – Hamborgeren var ikke sen til at finde sig et nyt Kvarter, og glad var Degnebolig.

I dette Kvarter oplevede jeg den første Jul i Krigens Tid. Da jeg i Tiden forud for Krigens havde beskæftiget mig med Arbejdet inden for "Indre Mission", udvirkede jeg Tilladelse til at afholde et Julemøde for mine Kammerater i Hjortvad Skole. Vi sang Julesalmer, jeg talte til mine Kammerater om Julens Betydning, og det blev helt igennem en køn Sammenkomst.

Her i Hjortvad skete det ogsaa, at en Del af de nordslesvigske Landstormsmænd fik Lærer Jensen fra Hjortvad til at skrive et anonymt Brev til Kompagniet, undertegnet "Nordslesvigske Landstormsmænd". Man klagede over, at Hamborgerne blev foretrukket ved Juleorloven. Jeg var ikke med i dette Komplot, men, jeg korn alligevel i Forhør hos Bataillonsadjudanten i Overværelse af Ritmesteren. Forud havde vi maattet skrive vort Levnedsløb. Man vilde ved Sammenligning med Haandskriften finde frem til, hvem der havde skrevet det anonyme Brev. Der skete, saa vidt jeg husker, intet videre i Sagen. I Januar (125) Maaned blev vort Vagthold afløst ude ved Grænsen og kom tilbage til Rødding.

Den 13. Marts 1915 flyttede hele Bataillonon til Parchim i Mecklenborg, hvor vi ankom ved Midnatstid. Den første Nat blev vi indkvarteret i et Hotel. Dagen derpaa blev jeg indkvarteret hos en Arbejder, hvor jeg havde det ret godt. Vor Opgave i Parchim var at bevogte en Fangelejr udenfor Byen. Lejren var omgivet af dobbelt Pigtraadshegn i Mands Højde. Her var baade Russere, Franskmand og Belgiere. Jeg blev forundret over Russernes gode

Udseende, for jeg havde tænkt mig dem som nogle skumle Karle. Saadan havde man omtalt dem over for os; men der var virkelig en hel Del statelige Folk iblandt dem. Vi havde Medlidenhed med Fangerne inden for Pigtraadshagnet og kunde ikke godt lade være med at give dem vore Madrester, selvom det ikke var tilladt.

I Parchim havde jeg en Gang Besøg af Thomas Petersen og Hustru fra Vinderup, og Andreas Jensen fra Ausbøl, og jeg trakterede med Kaffe,

I April Maaned taltes der om, at vi skulde indklædes og sendes til Fronten, og det skete ogsaa. En Foraarsdag kørte vi med Toget gennem det mecklenborgske Landskab til Hamborg. Her blev vi indkvarteret i Varehuset Tietz i Bahrenfeld, Vi blev krigsmæssigt udrustet fra Top til Taa. Fjorten Dage varede vort Ophold. Jeg havde ogsaa Besøg af min Hustru. Vi nordslesvigske Landstormsmænd fik en Indbydelse fra Pastor Bahnsen i Otmarschen (før i Nordslesvig). Min Hustru var netop i Altona Bahrenfeld i disse Dage og kunde faa Besøget med.

Den 22. April henimod Aften tog saa hele Bataillonen af Sted med alt, hvad der hørte til den, Feltkøkkener, Vogne osv. Vi vidste ikke, hvor Rejsen gik hen, kun at det gik mod Syd. Vi passerede Wittenberge, Magdeburg, Dessau, Bitterfeld og Delitsch, hele Tiden langs med Elben. Da en af Togpersonalet engang blev spurgt om, hvor Rejsen gik hen, svarede han: "Es geht wohl nach den Karbonaden" (Karpaterne), Lørdag den 23. April rejste (126) vi igennem det frugtbare Sachsen, hvor saa godt som enhver Plet dyrkes. Man kunde dog ikke nøje konstatere, hvor langt Foraarsarbejdet var fremskredet, det var Snevejr, og Jorden var saa langt hen i April dækket med Sne; men den smeltede snart. Henimod Aften var den borte, og vi passerede nu et herligt Landskab i Nærheden af den østrigske Grænse. Vi saa herlige Bjergegne og smukke Huse paa Bjergenes Sider. Vi overskred endnu denne Dag den østrigske Grænse ved Rodenbach. Noget nyt var det for as at se de østrigske Vagtposter ved Banelinien. Hvor vi kom frem i Østrig, var Begejstringen stor. Vi fik meget at se i disse Dage. Vi kom over Floder og gennem herlige Bjergegne. Smukkest var dog, syntes jeg, Ertsbjergene paa Grænsen mellem Østrig og Tyskland. Overalt tilvinkedes vi af Befolkningen. Mest festlig blev vi modtaget i Brunn i Bøhmen. Der var Musikkorps paa Banegaarden, der blev uddelt Cigaretter, Cigarer og andet. Vi fik en god Suppe med Kød og Grøntsager. Var Rejse gik videre. Wien, Budapest, Ezegled, Szolnok (sydligste Punkt paa Rejsen), Debresin og videre.

Ingen af as havde ventet at komme saa langt fra Hjemmet. Jeg havde haabet at komme til Vestfronten og var ved at blive mismodig. Vi gjorde os det saa hyggeligt i Kupeen, som det efter Omstændighederne kunde lade sig gøre. Her var Thomas Petersen fra Vinderup, Vonsmoes fra Sønderballe. Hagensen fra Løgumkloster, Grevsen fra Nederjersdal, Flintholm fra Skrydstrup, Madsen fra Christiansfeld og jeg. Den sidste Nat sov tre af os, blandt dem ogsaa jeg, paa Gulvet. Man vænnede sig hurtigt til Nøjsomhed. – Vi kørte nu gennem et udstrakt Sletteland med bitte smaa Huse og enkelte store Godser. Kvæget var flere Steder paa Græs, og Sommerkornet stod grønt og godt. I Formiddagstimerne kørte vi forbi store Vinhaver og blomstrende Frugthaver. Vi kom ogsaa ned til Donau-floden og passerede smukke Byer. – Vi var i Ungarn.

Jørgen Petersen,
Uldal pr. Vojens.

Fra Aarsmødet i Løgumkloster

(127) Til vort årsmøde i Løgumkloster søndag den 1. august - 40 års-dagen for verdenskrigens udbrud - indløb følgende hilsener:

Hilsen og håndslag, tak for dansk trofasthed i krig og fred.
Forsvarsbrødrene i Haderslev og omegn.

Endvidere:

Hjerteligste ønsker sendes på mindedagen.
De allieredes danske våbenfæller.

som svar på den hilsen, vi sendte Hans Majestæt Kongen fra årsmødet, modtog vi følgende telegram:

Hjertelig tak til alle for den venlige hilsen.
Frederik R.

Redaktionen mener, at også det brev, vi modtag fra "Veteranens Søn" bør kendes af vore læsere. Her er det:

Kære Veteraner!

Modtag paa 40 Aars-Dagen for den 1. August 1914 en Hilsen fra en af jeres Kammeraters Sønner. Til denne Hilsen følger jeg en Tak til jer allesammen. levende og døde. Uanset Udfaldet af Krigen sikrede I jer selv og os, Eders Børn, Retten til at bo og arbejde i Sønderjylland. Det forekommer mig, at jeres Holdning til (128) Begivenhederne for fyrre Aar siden er det smukkeste Blad i vor Landsdels Historie. Tak for jeres lysende Eksempel. Jeg vil nødig bruge stærke Ord, men jeg tror, jeg tør sige, at jeg har alle Eders Børn bag mig, naar jeg skriver, at vi er stolte af jer. Jeres Pligtfølelse med Livet som Indsats har givet vort Liv og vort Arbejde en særlig Baggrund.

Det vil være vanskeligt for os at leve op til de Idealere, som I gennem Eders Færd gav Indhold.

Min Faders tyske Soldaterbog ligger i min Skrivebordsskuffe. Jeg gemmer denne lille Bog med det blaa Omslag som det mest værdifulde Dokument paa sønderjydsk Danskhed.

Til Slut vil jeg ønske, at I maa faa en god Fest.
Veteranens Søn.

Vi kender desværre ikke "Veteranens Søn" og har ikke kunnet bringe ham en tak for hans smukke hilsen, men kanske lykkes det ad denne vej.

Redaktionen.

Ære være deres minde

*Følgende kammerater tilhørende vor forening el'
afgaaet ved døden*

Aabenraa Amt

Aabenraa afdeling:

Peter Jessen	14. 7. 53
Knud Hoy	19. 10. 53
Fr. Nielsen	25. 11. 53
H. P. Schmidt	29. 12. 53
Johan Christensen	26. 1. 54
N. A. Jensen	4. 3. 54
Peter Hoegh	27. 4. 54

Bedsted Lø afdeling:

Hans Hybschmann	2. 1. 54
-----------------	----------

Bjolderup-Hjordkær afdeling:

Asmus Mikkelsen, Bolderslev	11. 11. 53
-----------------------------	------------

Bov afdeling:

Christian Nør, Padborg	4. 6. 54
Søren Nielsen, Kidskelund	20. 6. 54

Graasten afdeling:

Hans Holdt, Dalsgaard	31. 8. 53
Asmus H. Andresen, Nalmadebro	8. 3. 54
Heinrich N. Mathiesen, Alnør	18. 3. 54
Valdemar Schütt, Rinkenæs	23. 3. 54
Johannes Jørgensen, Graasten	21. 6. 54

Holbøl afdeling:

Emil Petersen, Hønsnap	9. 11. 53
Ferd. Andresen, Hønsnap	14. 11. 53
Henr. Petersen, Hønsnap	3. 2. 54
Jørg. Lausen, Vilsbæk	29. 6. 54

Klipleve afdeling:

Chr. Christensen, Perbel	23. 8. 53
Nicolai Jensen, Søgaard	27. 9. 53
Henning Peter Carstensen, Klipleve	5. 2. 54

	Emil Peter Christensen, Bjerndrup	3. 3. 54
Løjt Kirkeby afdeling:	Asmus Asmussen, Løjt	12. 8. 53
	Thomas Schmidt, Løjt	11. 7. 54
Rise afdeling:	Math. Christiansen, Rødekro	14. 12. 46
	Chr. Petersen, Nørre ønlev	4. 11. 52
	Niels Gertsen, Egvad	17. 12. 52
	Hironymus Andersen, Rise	24. 12. 53
	Jørg. Jensen, Rødekro	1. 2. 54
	Nikolaj Thuesen, Rise	3. 4. 54
	Frederik Tychsen, Rise	11. 3. 54
	Niels Lausen. Risehjarup	20. 4. 54
Varnæs afdeling:	Heinrik Sørensen Petersen, Bovrup	8. 1. 54
	Jørgen Nielsen, Bovrup	4. 3. 54
	Thomas Petersen, Bovrup	10. 5. 54
	Chr. Jakobsen, Bovrup	30. 4. 54
Haderslev Amt		
Aller afdeling:	Hans Kjeld, Stubbom	26. 2. 54
	Niels Mathiesen, Rabek	4. 4. 54
Agerskov afdeling:	Mathias Christensen, Agerskov	24. 8. 53
	Johan Grønvold. Agerskov	25. 10. 53
	Gustav Gaarde, Agerskov	6. 11. 53
	Laust Post, Agerskov	2. 12. 53
	Sivert Wiborg, Bovlund	18. 4. 54
	Boy Andresen, Agerskov	29. 6. 54
Branderup afdeling:	Andreas Jakobsen, Branderup	1 12. 53
Fole afdeling :	Mathias Lassen, Fole	29. 8. 53
	Chresten Jakobsen, Fole	5. 2. 54
	Niels Toft, Fole	23. 6. 54
	Andreas Lund, Fole	6. 8. 54
Gram afdeling:	H. Petersen, Gram	5. 7. 53
	Jes Jessen, Tiset	16. 7. 53
	Asmus Nissen, Tiset	21. 8. 53
	Nielsen Simonsen, Jening	5. 9. 53
	Jørgen Holst, V. Lindet	6. 1. 54
	Peter Gejl, Gram	1. 3. 54
	Peter H. Matzen. Gram	8. 5. 54

Halk-Hejsager afdeling:	Jens P. Jensen, Sode	7. 9. 53
Hammelev afdeling:	R. Sandvej. Hammelev	13. 2. 54
Hjerting afdeling:	Peter Jepsen, Hjerting	1. 9. 54
	M. Nissen, Hjerting	21. 1. 54
Hoptrup afdeling:	Christian Mortensen,. Marstrup	19. 10. 53
	Laurids Christiansen, Djærræs	26. 12. 53
	Morten Busk, Hoptrup	11. 3. 54
Jels afdeling:	Kristian List, Jels Troldkær	18. 10. 53
	Laue Madsen, Jels	4. 5. 54
Nustrup afdeling:	Erik Petersen, Gabøl	9. 9. 53
Rødding afdeling:	Olav Fink, Brændstrup	6. 8. 53
Skodborg-Skrave afdeling:	A. P. Lauritzen, Skodborg	2. 12. 53
Stepping-Frørup afdeling:	Rudolf Starup, Stepping	12. 8. 53
Tirslund afdeling:	Lerens Hardt, Tirshmd	2. 2. 54
Tyrstrup-Christiansfeld afdeling:	Søren Fischer, Fanstrup	17. 8. 53
	Niels Nielsen, Tyrstrup	18. 11. 53
	Johannes Hjordt, Hvinderup	14. 4. 54
	Chr. Skøtt, Skøjsholdt	8. 5. 54
Vedsted afdeling:	Anders Hansen, Over Jerstal	9. 7. 53
Vilstrup afdeling:	Jes Kjær, Sdr. Vilstrup	12. 11. 53
	Jørg'en Mathiesen, Sdr. Vilstrup	1. 5. 54
Vonsbæk afdeling:	Niels M. Have, Vonsbæk	26. 10. 53
	Christian Kylling, Ørby	29. 1. 54
Øsby afdeling:	Martin Møller, Stevelt	29. 7. 53
	Jes Johansen, Aarø Sund	14. 12. 53
	Jes Hansen, Flovt	22. 12. 53
	Hans Jensen, Øsby	30. 4. 54
	Chresten Hansen, Hajstrup	1. 8. 54
Øster Lindet afdeling:	C. C. Holm, Øster Lindet	16. 2. 54

Carl Haugaard, Røjbøl	6. 4. 54
Jens Fulgsig, Terp	28. 6. 54

Sønderborg Amt

Asserballe afdeling:	Christian Wrang, Asserballe	19. 9. 53
Broager afdeling:	J. Sandbeck, Skelde	1. 9. 53
	Emil Christensen, Egernsund	9. 9. 53
	Jørg. Møller, Broager	8. 1. 54
	J. Mikkelsen, Skodsbøl	10. 1. 54
	Hans Jørgensen, Dynt	5. 3. 54
	Carl H. Lorenzen. Broager	22. 6. 54
Egen afdeling:	Richart Hansen, Dyndved	15. 11. 53
	Hans Frederiksen, Egen	23. 12. 53
Havnbjerg afdeling:	Jørgen Eriksen Petersen, Havn:bjerg	1 3. 54
	Peter Petersen Schmidt, Lavensbymark	10. 5. 54
	Peter Hansen Schmidt, Lauensby	24. 7. 54
Hørup afdeling:	Hans Chr. Tomhave, Mjang	3. 11. 53
	Hans M. Prinds, Kirkehørup	9. 3. 54
Kegnæs afdeling:	Jakob Hansen, Kegnæs	4. 10. 53
	Chresten Schmidt, Kegnæs	2. 4. 54
Ketting-Augustenburg afdeling	Andr. Grau, Sebbelev	26. 8. 53
	J ohs. Lagoni, Augustenburg	22. 9. 53
	Peter Schmidt	18. 10. 53
	Math. V. Petersen, Krumom	27. 10. 53
	N. C. Nissen, Augustenburg	27. 12. 53
Lysabild afdeling:	Jørgen Hansen, Kobbertoft	4. 9. 53
	Peter Petersen, Skovby	13.12 53
	Hans Lassen, Lysabild	1 6. 54
Nordborg afdeling:	H. Hansen, Augustenhof	16. 1 54
	Chr. Jørgensen, Købingsmark	19. 1 54
	L. Nør, Pøl	25. 1.54
Notmark afdeling:	Christian Frost, Padholrn	7. 8. 53
	Jørgen Høj, Hundslev	4. 3. 54
Nybøl afdeling:	Jørg. H. Christensen, Stenderup	6. 12. 53
	Hans Schmidt, Stenderup	29. 4. 54

	Claus Clausen, Nybøl	17. 5. 54
Svenstrup afdeling:	Hans Hansen, Stevning	2. 9. 52
	Rasmus Thomsen, Svenstrup	14. 12. 53
	A. Aaskov, Svenstrup	18. 5. 54
	Chr. Nielsen, Svenstrup	9. 6. 54
Sønderborg afdeling:	Peter Hess, Sønderborg	6. 8. 53
	Chr. Nielsen, Vellerup	4. 9. 53
	Jes Jessen, Sønderborg	21. 9. 53
	Willy Rasmussen, Sønderborg	20. 10. 53
	Jens Clausen Jørgensen, Sønderborg	27. 10. 53
	Peter Johannsen, Sønderborg	28. 11. 53
	Christian Thielberg, Sønderborg	30. 11. 53
	Hans Jørgensen, Sønderborg	29. 12. 53
	Chr. Christensen, Sønderborg	3. 1. 54
	Hans Mathiesen, Sønderborg	25. 1. 54
	Hans Jørgensen, Dybbøl	3. 2. 54
	Hans Peter Hansen, Sønderborg	18. 3. 54
	Christian Frøhlich, Sønderborg	5. 4. 54
	Heinrich Hermann Hansen, Sønderborg	21. 4. 54
	Jacob Clausen, Bagmose	18. 5. 54
	Aage Lundbye Nielsen, Sønderborg	21. 5. 54
	Hans Bang, Sønderborg	25. 5. 54
	Chresten Andersen, Sønderborg	26. 5. 54
	Jørgen Jørgensen, Sønderborg	7. 7. 54
	Frederik Sønnichsen, Sønderborg	16. 8. 54
Tandslet afdeling:	Jens Rasmussen, Favrholt	30. 8. 53
	Chr. Mikkelsen, Mommark	13. 12. 53
Ullerup afdeling:	Jens Lorensen, Blans	15. 3. 54
	Christian Hansen, Avnbøl	27. 4. 54
Vester Sottrup afdeling:	Peter Hansen Schæfer, Sottrupskov	3. 7. 53
	Henrik Hansen, Baaslund	31. 8. 53
	Nis Christensen, V. Sottrup	20. 3. 54

Tønder Amt

Arnum afdeling:	Jørgen Bennedsen, Arnum	19. 8. 53
Ballum afdeling:	Hans J. Krog, Kolby	20. 11. 53
Brede afdeling:	Grethens Nansen, Harres	23. 7. 53
	Hermann Thøstesens, Bredebro	22. 9. 53

	Søren Lauridsen, Bredebro	7. 12. 53
	Henrik Clausen, Brede	25. 3. 54
Burkal afdeling:	Johannes Hansen, Rens	24. 8. 54
Bylderup afdeling:	Chr. M. Petersen, Sottrup	16. 11. 53
Emmerlev afdeling:	Hans Lausten, S. Sejerslev	10. 5. 54
	Hans Sørensen, Kjærgaard	8. 6. 54
Hviding afdeling:	Niels Andersen, Raahede	18. 7. 54
	Jeppe Klinge, Høgsbro	25. 8. 54
Højer afdeling:	Jakob H. Hyltoft, Højer	3. 7. 53
	Hans J. Petersen, Højer	6. 3. 54
Mjolden afdeling:	Nissen Aaskov, Mjolden	23. 8. 53
Møgeltønder afdeling:	Johan C. Gregersen, Møgeltønder	16. 11. 53
	Peter. Iversen, Bønderby	12. 5. 54
	A. Vulf, Møgeltønder	15. 7. 54
Nørre Løgum afdeling:	Nis Klinge, Tohede	7. 3. 54
Rejsby afdeling:	H. Chr. Petersen, Rejsby	2. 12. 53
	Truels Truelsen, Rejsby	13. 2. 54
Roager afdeling:	Hans P. Mauritsen, Roager	19. 3. 54
	Søren Jensen, Vodderbro	20. 6. 54
Skærbæk afdeling:	Andreas Kraft, Skærbæk	1. 12. 53
	Andreas Svendsen, Skærbæk	17. 4. 54
Spandet afdeling:	Markus Schøler, Fjersted	22. 6. 54
Tinglev afdeling:	Hans Nissen, Sofiedal	21. 11. 53
Tønder afdeling:	Georg J. V. Johansen, Tønder	6. 7. 53
	Abraham Nielsen, Tønder	23. 3. 54
Visby afdeling:	Jens M. Lasserr, Trøjborgmark	20. 7. 53
	Claus Nicolajsen, Gammelby	14. 10. 53
	Peter Kruhl, Gammelby	25. 1. 54
	Hans Petersen, Vejle	19. 3. 54
Vodder-Frifelt afdeling:	Lavrids Nørgaard, Birkelev	10. 7. 53

	Niels Kjær, Gaansager	12. 1 54
	Hans Bruhn, Gaansager	21 2. 54
Øster Højst afdeling:		
	H. P. Møller, Øster Højst	2. 10. 53
København afdeling:		
	Mathias Hansen, København	29. 4. 54

